Gemeente Mook en Middelaar

PROGRAMMABEGROTING 2023

Meerjarenraming 2024 t/m 2026

Vastgesteld (raad 10 november 2022)

Raadhuisplein 6 - Postbus 200 - 6585 ZK Mook - (024) 696 9111
gemeente@mookenmiddelaar.nl - www.mookenmiddelaar.nl

Gemeente Mook en Middelaar

PROGRAMMABEGROTING 2023-2026

Foto kaft: prijswinnaar fotowedstrijd 2022

Inhoudsopgave

ALGEMEEN 5
Voorwoord 6

BEGROTING 8

1. BELEIDSBEGROTING 9
Programmaplan 10
1.1. Programma Sociale leefomgeving 11
1.2. Programma Sociaal Domein 15
1.3. Programma Fysieke leefomgeving 18
1.4. Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid 22
1.5. Programma Bestuur en organisatie 26
1.6. Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen 28
1.7. Overzicht van de kosten van overhead 30
1.8. Bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting 32
1.9. Bedrag voor onvoorzien 34
Paragrafen 35
1.10. Paragraaf Lokale heffingen 36
1.11. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 46
1.12. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 56
1.13. Paragraaf Financiering 64
1.14. Paragraaf Bedrijfsvoering 68
1.15. Paragraaf Verbonden partijen 71
1.16. Paragraaf Grondbeleid 88
1.17. Paragraaf Informatieveiligheid 90

2. FINANCIËLE BEGROTING (INCLUSIEF MEERJARENRAMING) 91
Overzicht van baten en lasten en toelichting 92
. 2.1. Overzicht van baten en lasten 93
2.2. Financieel overzicht 94
2.3. Begrotingsevenwicht 103
2.4. Overzicht incidentele baten en lasten 105
2.5. Uitgangspunten en analyse ramingen 106
2.6. Overzicht structurele mutaties reserves 107
Uiteenzetting van de financiële positie en toelichting 108
2.7. Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid 109
2.8. Geprognosticeerde balans 113
2.9. Emu-saldo 114
2.10. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 115
2.11. Investeringen 117
2.12. Financiering 119
2.13. Stand en verloop reserves 120
2.14. Stand en verloop voorzieningen 123
2.15. Uitgangspunten en analyse financiële positie 126
Overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld 127
2.16. Overzicht van baten en lasten per taakveld 128

VASTSTELLINGSBESLUIT 133

Vaststellingsbesluit 134

BIJLAGEN 135

Bijlage 1 Beleidsindicatoren 136

ALGEMEEN

Voorwoord

Samen bouwen aan Mook en Middelaar. Onder deze titel presenteerden wij juni 2022 ons beleidsprogramma voor deze bestuursperiode. Een beleidsprogramma dat recht doet aan de hoofdlijnen waarop de coalitiepartijen in hun akkoord afspraken hebben gemaakt. Het doel is een gemeente te zijn en te blijven waar iedereen kan meedoen, zich thuis voelt en met trots woont. Dit is waar het college van burgemeester en wethouders de komende jaren werk van gaat maken, samen met inwoners, ondernemers, verenigingen en ons regionale netwerk.

Uiteraard beseffen we daarbij dat we leven in snel veranderende tijden waarin zowel gemeente als ook gemeenschap te maken hebben met grote uitdagingen. Bijvoorbeeld de terechte zorgen over stijgende inflatie en energieprijzen, de naweeën rondom Covid-19 en een onzekere toekomst door de oorlog in Oekraïne. Al met al vraagt dit om een stabiele koers vanuit de gemeente met voortzetting van goed bestaand beleid, maar ook om het maken van keuzes zodat we ook in toekomst houvast kunnen bieden aan iedereen in de gemeente.

We zetten in 2023 verder in op ondersteuning van inwoners die hulp behoeven. Vanuit het sociaal domein krijgt preventie een belangrijkere rol, bijvoorbeeld door vervolg van de pilot praktijkondersteuner GGZ jeugd waarbij we jongeren met psychische problemen sneller en beter ondersteunen. Aandachtspunt is eveneens de versterking van het minimabeleid door in 2023 uitvoering te gaan geven aan een nieuw beleid dat zich kenmerkt door verruiming en versoepeling voor inwoners met een (te) laag inkomen. Onze inwoners moeten zich bovendien veilig en thuis voelen. Daarvoor zorgen we door de fysieke leefbaarheid in onze kernen op peil te houden of waar mogelijk verbeteren. Met aandacht voor verkeersveiligheid, bereikbaarheid, meer betaalbare woningen en een optimale inrichting van de openbare ruimte. Bij het duurzaamheidsbeleid zullen we huidige doelstellingen tegen het licht houden zodat er een haalbare en realistische planning komt om toe te werken naar een energie-neutrale gemeente.

Vanaf 2023 gaan we werken aan de hand van het nieuwe beleidskader inwonerparticipatie. Hierdoor worden inwoners en ondernemers steeds actiever betrokken door onze gemeente. Dit doen we door inwoners en ondernemers helder en op tijd te informeren, samen naar mogelijkheden te kijken, naar ze te luisteren en hun kennis te benutten. Met deze nieuwe aanpak voor inwonerparticipatie willen we ervoor zorgen dat we samen onze kernen zo goed mogelijk inrichten.

Uit het beleidsprogramma blijkt al dat het college de ambitie heeft om op enkele toonaangevende dossiers keuzes te maken en stappen te zetten. Denk aan de ontwikkeling van de Ecozone (spoorzone) in Molenhoek met speciale aandacht voor de verkeersproblematiek, het project om Plasmolen aantrekkelijker te maken voor ondernemers, inwoners en toeristen, en aan de nieuwbouwlocatie Molenhoek Zuid.

Al met al staan we voor de nodige uitdagingen als gemeente en gemeenschap. Het is goed om te kunnen constateren dat we na een financieel moeilijke periode weer een sluitende begroting kunnen presenteren en voorzichtig optimistisch naar de toekomst kijken. Om alle uitdagingen het hoofd te bieden en daarnaast op majeure dossiers daadwerkelijk stappen te kunnen zetten, is een stabiele organisatie vereist. Daar waar we in het verleden al zagen dat de organisatie geen vet op de botten heeft, kiezen we in 2023 voor een gerichte uitbreiding van onze organisatie. We kijken met vertrouwen uit naar aankomend jaar.

Financieel zien de begrotingssaldi voor 2023 en volgende jaren er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2023	2024	2025	2026
Saldo Zomerrapportage 2022	748 V	672 V	828 V	121 N
Nagekomen mutaties bestaand beleid	288 N	337 N	376 N	311 N
Subtotaal bestaand beleid	460 V	335 V	453 V	432 N
Nagekomen mutaties nieuw beleid	423 N	323 N	323 N	323 N
Begrotingssaldo	**37 V**	**12 V**	**130 V**	**755 N**

Voor een nadere toelichting op de nagekomen mutaties verwijzen wij u naar onderdeel ‘2.7 Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid’.

In de jaren 2023-2025 is ons begrotingssaldo positief. In 2026 voorzien wij echter een (fors) tekort. Dit tekort wordt verklaard door het feit dat de rijksoverheid een andere manier van bekostigen van gemeenten na 2025 voorziet. Door de ingrepen in de normeringssystematiek van het gemeentefonds ontstaat er vanaf 2026 een financieel ‘ravijn’ voor alle gemeenten van ongeveer € 4 miljard. In de Miljoenennota 2023 reserveert het kabinet € 1 miljard voor het dempen van dit ravijn, maar dit biedt dus nog geen afdoende oplossing. De VNG voert hierover de komende jaren uiteraard intensieve gesprekken met de rijksoverheid. Op dit moment is het voor vrijwel alle gemeenten onmogelijk een sluitende meerjarenraming over 2026 (en verder) te overleggen.

In 2023 kiezen wij onder meer voor indexatie van de salarissen van 5% (gesprekken over een nieuwe CAO per 1 januari 2023 zijn nog gaande), verhoging van de energielasten met 70% en gerichte versterking van de personele formatie, waarbij de conclusies uit het ZBB-rapport (Zero Based Budgeting) meegenomen zijn in de gemaakte afweging.

BEGROTING

1. BELEIDSBEGROTING

Programmaplan

Deze programmabegroting bestaat uit de volgende vijf programma's:

- programma Sociale Leefomgeving;
- programma Sociaal Domein;
- programma Fysieke leefomgeving;
- programma Toerisme, natuur en duurzaamheid;
- programma Bestuur en organisatie.

1.1. Programma Sociale leefomgeving

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

De sociale leefbaarheid in onze kernen moet de komende bestuursperiode op niveau blijven. We hebben het dan over onderwerpen als welzijn, volksgezondheid, onderwijs, sport, cultuur, verenigingen, veiligheid en openbare orde.

Een gevoel van veiligheid is een belangrijke voorwaarde voor leefbaarheid. We zullen inwoners zo goed mogelijk beschermen door inzet van toezicht en handhaving en een zo optimaal mogelijk functionerende veiligheidsketen. Voor sport, jeugd en verenigingen zetten we als gemeente daar waar mogelijk in op ondersteuning en wijzen we wijzen inwoners actief op mogelijkheden. Hierbij vinden we het belangrijk om onze jeugd zoveel mogelijk aan het sporten te houden en te krijgen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Een veilige gemeente creëren door versterkte ketenregie
Inwoners moeten zich in onze gemeente veilig voelen. Het gevoel van veiligheid is subjectief en verschilt van mens tot mens, wat vaak tot uitdrukking komt in bijvoorbeeld de mate waarin mensen zich ’s avonds veilig voelen op straat. In de gemeente Mook en Middelaar kun je ’s avonds veilig over straat lopen, maar er zijn wel aandachtspunten. Zo zijn er gebieden waar inwoners vragen om aandacht voor hangjeugd, slecht verlichte plaatsen, rommel en verloedering. Maar ook parkeeroverlast en verkeersveiligheid zijn regelmatig terugkerende aandachtspunten die wij willen aanpakken. Een veilige gemeente is breder dan toezicht en handhaving. Subjectieve veiligheid wordt onder andere mede bepaald door het jeugd- en jongerenbeleid, het onderhoud van de openbare ruimte en het lokale verkeersbeleid.

Een nieuw aspect vormt de sociale veiligheid in dit verhaal. Met de decentralisatie van Rijkstaken naar de gemeente heeft de gemeente ook de problematiek rondom ‘personen met onbegrepen gedrag’ en beschermd wonen op het bordje gekregen. Een thema dat met een minimale politiecapaciteit in onze regio bijzondere aandacht vraagt van onze gemeente, gezien ook onze ligging ten opzichte van onze veiligheidspartners (Politie, Veiligheidsregio en Openbaar Ministerie) in Limburg-Noord en onze zorgpartners in het Rijk van Nijmegen. Dit vraagt om verdere versterking van ketenregie en aanpak van zorg en veiligheidsthema’s, zowel binnen de gemeente over vakgebieden heen als met de ketenpartners.

Richting geven aan de inzet van de politie
De politie kent vijf thema’s die richtinggevend zijn voor de inzet, maar zeker niet allesomvattend:

- Ondermijning;
- High Impact Crime en Cyber crime ;
- Terrorisme, radicalisering en polarisatie;
- Huiselijk geweld en kindermishandeling; en
- Kwetsbare personen.

In het huidige beleidsplan van de politie is een verdeling van de beschikbare politiesterkte over de basisteams in Limburg opgenomen. Op dit punt wringt de schoen. Vooralsnog is er geen zicht op uitbreiding van politiecapaciteit vanuit de rijksoverheid. Het is tekenend dat bijvoorbeeld ter wille van een snellere inzetbaarheid de basisopleiding voor politiemensen is ingekort van drie naar twee jaar. De krapte in politiecapaciteit wordt overal gevoeld in Limburg. Met name ook binnen het Politie Basisteam Venray-Gennep, omdat het thema van de vergrijzing hier nog sterker speelt dan in andere delen van ons land.

Het naleefgedrag vergroten
Bewoners, ondernemers en bezoekers van de gemeente Mook en Middelaar mogen van de gemeente verwachten dat er actief en daadkrachtig wordt opgetreden tegen strafbare feiten, maar ook dat wordt geacteerd in geval van onwenselijke situaties. We voeren toezicht- en handhavingsactiviteiten uit met als doelstelling een afname van de criminaliteit en ongewenst gedrag.

Deelnemen aan de veiligheidsregio
De veiligheidsregio heeft tot doel het bevorderen van een zo optimaal eenduidig en gelijkwaardige dienstverlening op het terrein van veiligheid (brandweerzorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing) en gezondheid (publieke gezondheidszorg) aan alle burgers in het regionale verzorgingsgebied Limburg-Noord.

Voor de regio Limburg-Noord zijn 15 deelnemende gemeenten betrokken: gemeente Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Horst aan de Maas, Venlo, Beesel, Peel en Maas, Roermond, Weert, Nederweert, Maasgouw, Roerdalen, Leudal en Echt-Susteren. De Veiligheidsregio is voor onze gemeente met al de geboden (specifieke) expertise van grote meerwaarde.

Gemeenten leveren een bijdrage gebaseerd op de verdeelsleutel in het gemeentefonds. De grootste (financiële) risico’s lopen de gezamenlijke gemeenten door onbekende gevolgen die niet vooraf te bepalen zijn. De veiligheidsregio’s maken roerige en drukke tijden mee.

De brandweerpost Mook en Middelaar is erin geslaagd door middel van een eigen wervingscampagne de afgelopen periode meerdere nieuwe jongere brandweervrijwilligers aan te trekken. Dat is een bijzondere prestatie in een tijd waarin dit bij diverse posten in zowel Noord Limburg als daarbuiten een probleem is.

Samenwerken met het RIEC
Het RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centrum), waarbij we aangesloten zijn, draagt zorg voor de continuering van samenwerking tussen overheidspartners. De regio Limburg bereidt zich voor om verder te bouwen aan een organisatorisch en financiële stabiele structuur voor de samenwerking in de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Er is een aantal onderwerpen als versterkingslijnen uitgezet, namelijk:

- Integraal inzicht en kennis;
- Weerbare overheid;
- Ondermijningsdomeinen;
- Maatschappelijke weerbaarheid;
- Internationaal;
- Innovatie.

Landelijk vindt er een doorontwikkeling plaats van samenwerkende weerbare overheden naar een weerbare samenleving/ maatschappij. Het RIEC zoekt hierin actief de samenwerking met de publieke- en private partners op.

Gebruik maken van het ACT! Interventieteam

Het ACT! Interventieteam is een intergemeentelijk interventieteam dat zorgt voor een gecoördineerde en integrale aanpak van ondermijning, ondermijnende criminaliteit en complexe handhavings- en overlastzaken. Het team ondersteunt samen met netwerkpartners, zoals de Belastingdienst en het Openbaar Ministerie, de acht gemeenten bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Dit gebeurt door integrale controles uit te voeren in samenwerking met andere partijen. Het ACT! Interventieteam kon in het leven worden geroepen mede dankzij de Regio Deal.

Het ACT! Interventieteam van Noord-Limburg en de kwartiermaker 'aanpak ondermijning' worden vanaf juli 2020 tot en met december 2023 bekostigd vanuit de Regio Deal Noord-Limburg en vanuit de 'Versterkingsgelden aanpak ondermijning' van het ministerie van Justitie en Veiligheid. De convenantpartners dragen ieder zelf de kosten die de samenwerking met zich meebrengt.

Het Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft een grote belangstelling voor de aanpak die binnen Noord Limburg met het Programma Veiligheid in het kader van de Regio Deal tot stand is gebracht. Het Ministerie heeft aangegeven dat de in hun ogen zeer goede resultaten van het Programma Veiligheid, en het Regionale interventieteam ACT! in het bijzonder, een belangrijk inhoudelijk argument vormen voor het toekennen van een nieuwe Regio Deal voor Noord Limburg in het najaar van 2023 (dus vanaf 2024). Tevens hebben we, in het kader van de Investeringsagenda Noord Limburg voor 2023 en verder, het voordeel mee te kunnen doen aan projecten Veiligheid die allen een relatie hebben met de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Daarbij onder andere de voortzetting en doorontwikkeling van het ACT! Interventieteam. De provincie onderschrijft eveneens het belang van het Programma Veiligheid en de deelname van alle gemeenten in Noord Limburg hieraan geven een meerwaarde. In het kader van de Investeringsagenda is de provincie bereid om daarbij 50% van de kosten voor zijn rekening te nemen.

Wat valt onder de aanpak van het ACT! Interventieteam:

- Ondermijnende criminaliteit (vanuit het RIEC);
- Controles buitengebied;
- Arbeidsmigranten; en
- Controles vakantieparken en dubieuze panden.

De aanpak ondermijning professionaliseren

Regionaal brengen we een professionaliseringsslag aan in de aanpak van ondermijning. Met een betere inzet van bestuursrechtelijke instrumenten en handhavingsacties willen we één weerbare en georganiseerde overheid tegen (georganiseerde) criminaliteit vormen. Zowel door structurele en intensieve samenwerkingen binnen de gemeente als met ketenpartners. De Regio Deal tussen het Rijk en de regio Limburg-Noord biedt een extra impuls voor een integrale en gezamenlijke aanpak met bijbehorende financiering in het aanpakken van ondermijning door de samenwerkende ketenpartners.
De Regio Deal tussen het Rijk en de regio Limburg-Noord is een lopend proces. Reguliere en lopende activiteiten op basis van het bestaand beleid worden voortgezet in 2023.

Verenigingen en organisaties (financieel) ondersteunen

In 2022 hebben een kleine 50 verenigingen en organisaties subsidie ontvangen voor de uitvoering van hun activiteiten. Het kan gaan om professionele activiteiten, zoals jeugdwerk, maatschappelijk werk of dagbesteding. Maar grotendeels betreft het hier vrijwilligersorganisaties op het gebied van kunst en cultuur, sport, inloop en ontmoeting, natuur, gezondheid activiteiten voor ouderen of ondersteuning voor kinderen van ouders met weinig geld. In 2023 gaan wij hiermee door.

MOVE en Lokaal Sportakkoord uitvoeren
MOVE is het sport-, beweeg- en cultuurstimuleringsprogramma van de gemeente Mook en Middelaar. Op verschillende manieren wordt inzet gepleegd om sport en cultuur voor jong en oud mogelijk te maken. We maken hierbij gebruik van de zogenoemde combinatiefunctionarissen. Zo kennen wij onder andere een beweegcoach die speciale beweegactiviteiten voor ouderen aanbiedt. Aanvullend aan MOVE voeren wij het Lokaal Sportakkoord uit. Het Lokaal Sportakkoord is opgesteld tussen gemeente en maatschappelijke partners met het doel dat iedereen kan deelnemen en zich kan ontwikkelen op het gebied van sport, bewegen en cultuur. Met behulp van deze regeling dragen wij financieel bij aan meer activiteiten op het gebied van sport, bewegen, en gezondheid. In 2023 werken wij aan meer verbinding tussen sport, gezondheid en preventie.

Onderwijsachterstanden voorkomen en bestrijden
De gemeente heeft een wettelijke taak op het gebied van het onderwijsachterstandenbeleid. Dat bestaat onder andere uit het realiseren van een aanbod aan voorschoolse educatie (peutergroepen) voor kinderen met een risico op een ontwikkelingsachterstand, maar ook uit het tot stand brengen van een doorgaande leerlijn en het maken van resultaatafspraken met de kindercentra en scholen voor primair onderwijs.
Het voorschoolse aanbod is al enige tijd gerealiseerd. Ook hebben wij met de educatieve partners het beleid verder vorm gegeven. Daarin zijn afspraken gemaakt over de doorlopende leerlijn, in het bijzonder de overdracht van kinderen van de voorschool naar basisschool. Tevens zijn er vorderingen gemaakt om te kunnen monitoren dat alle kinderen in beeld zijn en ook blijven. Er zijn eerste resultaatafspraken gemaakt die we de komende jaren zullen aanscherpen.

Inzicht creëren in de huisvestingsopgaven voor het onderwijs
Gemeenten krijgen de wettelijke taak om een integraal huisvestingsprogramma voor de onderwijshuisvesting op te stellen. Ook is het voor de eigen bedrijfsvoering belangrijk om inzicht in de huisvestingsopgaven te krijgen. De actualiteit (duurzaamheid/energie) geeft aan dit thema extra urgentie. Intergemeentelijke samenwerking is mogelijk met Gennep en Bergen. Voor het voorbereiden en opstellen van een Integraal Huisvestingsprogramma zullen we een beroep doen op externe expertise.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	2.000	2.698	2.548	2.461	2.457	2.571
Totaal baten	-247	-309	-288	-213	-188	-188
Saldo baten en lasten	**1.753**	**2.389**	**2.260**	**2.248**	**2.269**	**2.383**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-75	-38	-20	0	0	0
Geraamd resultaat	**1.678**	**2.351**	**2.240**	**2.248**	**2.269**	**2.383**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.2. Programma Sociaal Domein

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

De noodzaak om te zien naar onze inwoners die minder te besteden hebben, is meer dan ooit aanwezig. Iedereen moet kunnen meedoen in onze gemeente. Jeugd en jongeren krijgen de mogelijkheden om zich te ontwikkelen tot verantwoordelijke en zelfstandige burgers. We gaan door op de ingezette koers en zorgen ervoor dat iedereen met recht op zorg en ondersteuning de juiste hulp krijgt, door vroegtijdige signalering van problemen en het inzetten van passende maatregelen. Om deze aanpak te ondersteunen zetten wij in op preventie en betere samenwerking in het hele netwerk van lokale en regionale voorzieningen en op goede communicatie over voorzieningen.

Met betrekking tot de opvang van ontheemden zal in de komende periode een groot beroep worden gedaan op de gemeenten. Wij nemen hierin onze verantwoordelijkheid, passend bij de draagkracht van onze gemeenschap en de gemeentelijke organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Individuele ondersteuning bieden
Inwoners die dit nodig hebben kunnen gebruik maken van individuele ondersteuning. Hierbij kan het gaan om bijvoorbeeld hulp bij opvoeden of opgroeien (jeugdzorg), een aanpassing van de woning of hulp bij het huishouden. Maar ook om zaken als een uitkering, bijzondere bijstand of de mogelijkheid om gebruik te maken van een goede en goedkope zorgverzekering via de gemeente. Inwoners met schulden worden geholpen door een schuldhulpverlener of krijgen hulp bij hun thuisadministratie.
Op dit moment zetten wij extra in op onze verbinding met onze netwerkpartners, onder andere door het organiseren van netwerkbijeenkomsten. Dit om ervoor te zorgen dat als inwoners zich bij een netwerkpartner melden met problemen, deze partner als dat nodig is ook snel de ondersteuning vanuit andere netwerkpartners of de gemeente betrekt.

Inwoners informeren over de mogelijkheden voor hulp en ondersteuning
Naast de officiële gemeentelijke communicatiekanalen (zoals de gemeentelijke website en TerSprake) is MaasBuren in de afgelopen tijd een steeds grotere rol gaan spelen in de informatievoorziening aan inwoners. MaasBuren is het platform waar inwoners elkaar kunnen vinden voor het leveren van een dienst of hulp. Daarnaast heeft dit platform een sociale kaart met (vrijwel) alle organisaties en initiatieven op het gebied van zorg, ondersteuning en leefbaarheid. In de agenda worden activiteiten in de gemeente weergegeven. Het platform wordt beheerd door inwoners, met ondersteuning van gemeente Mook en Middelaar.
Voor oudere inwoners is er het project ‘Senioren voorbereid’. In dit project worden 75, 80, 85, 90, 95-jarige inwoners thuis bezocht door een vrijwillige ouderenadviseur. Deze adviseur informeert de inwoner over diverse organisaties en instellingen in het voorliggend veld voor hulp en ondersteuning. Ook brengen zij het Sociaal Team in beeld. Waar wenselijk worden signalen vanuit de bezoeken gedeeld met de gemeente. Het project wordt gecoördineerd door de gemeente; vrijwilligers geven hier vervolgens uitvoering aan.

Preventieve voorzieningen aanbieden
Preventie is een belangrijk aandachtspunt: voorkomen is beter dan genezen. We bieden meerdere preventieve voorzieningen in onze gemeente waar inwoners kosteloos of tegen een kleine eigen bijdrage gebruik van kunnen maken. Voorbeelden hiervan zijn het Alzheimercafé, activiteiten voor inwoners met een psychische kwetsbaarheid, activiteiten voor en door eenzame jongeren, maatschappelijk werk, bijeenkomsten en groepen voor inwoners met psychische problemen en/of verslavingsproblematiek en hun kinderen, hulp bij (dreigende) schulden. Ook veel verenigingen en organisaties die de gemeente subsidieert bieden activiteiten gericht op preventie.

Ontheemden opvangen
De gemeente heeft een jaarlijkse taakstelling op het gebied van het huisvesten en opvangen van statushouders. Wij voldoen jaarlijks aan onze taakstelling, mede dankzij de inspanningen van partners als Destion en Vluchtelingenhulp Mook. In 2022 is de Nieuwe Wet Inburgering ingegaan. Nieuwkomers krijgen een integraal traject op het gebied van inburgering aangeboden en een casusregisseur begeleidt het inburgeringsproces. Deze casusregie hebben wij ingekocht bij de gemeente Nijmegen. In 2023 zal onze taakstelling toenemen en gaan we meer statushouders huisvesten. Dit heeft (financiële) gevolgen voor meerdere beleidsterreinen zoals volkshuisvesting, (bijzondere) bijstandsuitkeringen, inburgering, re-integratie, gezondheid enzovoorts.

Naast de opvang van statushouders, bieden wij in recreatiewoningen onderdak aan enkele Oekraïense vluchtelingengezinnen. Via onder meer de Veiligheidsregio blijven wij aangesloten bij (landelijke) ontwikkelingen met betrekking tot de opvang van ontheemden (en de rol van gemeenten hierin).

Bestrijden armoede
Door de gestegen energiekosten en stijgende prijzen hebben steeds meer inwoners moeite met rondkomen. Voor de inwoners met een minimuminkomen hebben wij verschillende ondersteuningsmogelijkheden vanuit ons huidige minimabeleid. Ook hebben wij in 2022 de mogelijkheid gekregen om aan deze doelgroep een energietoeslag toe te kennen. Maar mogelijk vragen de veranderde omstandigheden om andere maatregelen of een uitbreiding van de huidige doelgroep. Daarom evalueren wij begin 2023 ons huidige minimabeleid en stellen wij een nieuwe nota minimabeleid op.

Direct er-op-af bij dreigende schulden
We verwachten een groter beroep op professionele Schuldhulpverlening omdat er meer mensen problematische schulden zullen krijgen. Bij betalingsachterstanden ontvangen wij een signaal van bijvoorbeeld de energiemaatschappij of de woningcorporatie. Deze inwoners sturen wij een brief om ze te wijzen op ons aanbod aan schuldhulpverlening, budgetadvies en hulp bij thuisadministratie. Onze huidige aanpak leidt niet tot meer inwoners die (op tijd) hulp zoeken. We moeten daar een andere methodiek in gaan zetten die vraagt om meer professionele inzet. Voor deze maatregelen verwachten we ongeveer € 25k aan extra personele kosten nodig te hebben.

Voorbereidingen treffen decentralisatie Beschermd Wonen
Centrumgemeente Nijmegen voert beschermd wonen uit voor de gemeenten in regio Nijmegen en regio Rivierenland. Het Rijk wil deze uitvoering decentraliseren, waarbij alle gemeenten hier zelf budget voor ontvangen. Deze decentralisatie is meerdere keren uitgesteld en staat nu op de agenda voor het jaar 2024. Dit betekent dat we in 2023 de laatste voorbereidingen kunnen treffen.

De gemeenten in de regio's Nijmegen en Rivierenland blijven samen het beschermd wonen organiseren. Wat wel verandert is als iemand thuis kan wonen. Dan kunnen gemeenten er op termijn voor kiezen dat zelf te gaan organiseren.

Speciaal voor herstel, ontwikkelen we de zorgsoort ‘beschermd thuis’. Inwoners die beschermd huis wonen, doen dit zelfstandig met hulp op afroep. Deze manier van wonen heeft twee functies; herstel bij beschermd wonen en het voorkomen van beschermd wonen. Iedere gemeente onderzoekt de komende jaren of dit ook kan in de eigen gemeente.

Praktijkondersteuner GGZ Jeugd inzetten

In 2022 zijn we gestart met de inzet van een praktijkondersteuner geestelijke gezondheidszorg (POH GGZ Jeugd) bij de huisartsen, die zich richt op jeugdigen. Doel van deze inzet is een betere en sneller ondersteuning van jeugd en jongeren met psychische problemen, maar ook het terugdringen van de kosten van professionele GGZ. In de begroting is de POH GGZ Jeugd als pilot opgenomen t/m 2024.

Pilot Wijk GGD uitvoeren

Om de lokale ondersteuning van inwoners met een psychische kwetsbaarheid en/of onbegrepen gedrag te verbeteren en de sociale veiligheid te vergroten is in het voorjaar van 2022 een pilot gestart met de naam ‘Wijk GGD’. Dit wordt uitgevoerd door de GGD in samenwerking met ervaringsdeskundigen. Het betreft twee medewerkers die gezamenlijk in totaal twaalf uur per week beschikbaar zijn voor onze gemeente en lokaal werken. Zij zorgen voor meer kennis op lokaal niveau over psychische kwetsbaarheid, meer verbinding met en samenwerking tussen lokale en regionale partners en zij kunnen ook op individueel niveau inwoners (en hun omgeving) begeleiden. De pilot loopt tot eind 2022. Voor deze pilot hebben wij subsidie ontvangen van ZonMw. Aangezien acht maanden een relatief korte periode betreft om de beoogde effecten te realiseren, is er baat bij verlenging van de pilot. De verwachte jaarlijkse kosten zullen naar verwachting gefinancierd kunnen worden vanuit middelen die centrumgemeente Nijmegen hiervoor beschikbaar stelt.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	6.287	6.580	6.525	6.492	6.502	6.472
Totaal baten	-1.911	-1.563	-1.628	-1.630	-1.623	-1.625
Saldo baten en lasten	**4.376**	**5.017**	**4.897**	**4.862**	**4.879**	**4.846**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**4.376**	**5.017**	**4.897**	**4.862**	**4.879**	**4.846**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.3. Programma Fysieke leefomgeving

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

De leefbaarheid in de kernen staat centraal en wordt de komende periode waar mogelijk versterkt. Dat gebeurt vanuit het programma sociale leefomgeving, maar wordt tevens meegenomen in de fysieke leefomgeving. Beide zijn componenten voor het ervaren van een betere leefomgeving.
Wij bouwen woningen voor alle doelgroepen waardoor de woningnood in de regio en tevens voor eigen inwoners wordt verminderd. Daarvoor worden enkele grotere locaties ingevuld, maar ook kleinere initiatieven blijven mogelijk. Bereikbaarheid, duurzaamheid en verkeersveiligheid zijn belangrijke thema's bij het vormgeven van de fysieke leefomgeving. Voor een optimale inrichting van de openbare ruimte moet de balans tussen alle thema's worden gevonden. Dat geldt zowel voor de bestaande situatie als voor nieuw in te richten locaties.

Wat gaan we daarvoor doen?

(Mee)werken aan bouw- en infrastructurele projecten
Wij geven medewerking aan diverse woningbouw- en infrastructurele projecten die bijdragen aan de leefbaarheid in onze gemeente. Het gaat om in ontwikkeling of aanbouw zijnde grote(re) woningbouwprojecten als Molenhoek Zuid, Middelweg 100 in Molenhoek en Groesbeekseweg 19 in Mook. Daarnaast is en blijft er ook ruimte voor kleinere particuliere initiatieven.

Afgelopen periode hebben we de infrastructuur van het project Hart van Mook afgerond. Recent is ook de provinciale subsidie voor de inrichting definitief vastgesteld op het maximale bedrag. De herinrichting van de Komingang Mook aan de Groesbeekseweg en de Pastoorsdijk in Plasmolen zijn gerealiseerd. Daarnaast hebben we enkele herinrichtingsprojecten voorbereid die de komende periode in uitvoering kunnen gaan, zoals de Generaal Gavinstraat, de Stationsstraat en de provinciale weg N271 bij Plasmolen.

Realiseren van (betaalbare) woningen
Wij realiseren woningen in overeenstemming met de woondeal in de regio Arnhem Nijmegen. Daarbij wordt gebouwd voor alle doelgroepen. Met woningstichting Destion wordt nauw samengewerkt en zijn prestatieafspraken gemaakt om huisvesting voor de diverse doelgroepen beschikbaar te houden en te maken.

Als direct gevolg van de oorlog in Oekraïne verrichten wij een verkenning naar huisvesting van Oekraïense vluchtelingen. Deze huisvesting is voor een periode van 10 tot 15 jaar. Deze huisvesting is in een intensief traject met woningstichting Destion onderzocht. De financiële haalbaarheid is afhankelijk van middelen van de Rijksoverheid. Daarnaast vertragen technische beperkingen (capaciteitsproblemen bijvoorbeeld bij energieaansluitingen) een mogelijk snelle toekomstige uitvoer. Bij doorgang van dit project, gaan wij in 2023 op de aangewezen locatie(s) een passend participatietraject doorlopen en de plannen uitwerken en realiseren.

Invoeren Omgevingswet
Een belangrijke ontwikkeling is de invoering van de Omgevingswet die volgens de huidige planning op 1 juli 2023 in werking treedt. In den lande is nog steeds discussie over het moment van inwerkingtreding. Vooral de digitale systemen (het Digitale Stelsel Omgevingswet) zijn nog niet gereed, terwijl deze van essentieel belang zijn voor de invoering van de wet.

Vanaf het moment van inwerkingtreding gaan we werken met de nieuwe instrumenten die deze wet geeft. In voorbereiding op deze wet hebben we een nieuw vergunningensysteem ingevoerd. Hiermee kunnen wij meldingen en vergunningen op grond van de Omgevingswet ontvangen en verlenen. Met inwerkingtreding van de Omgevingswet worden enkele provinciale taken op het gebied van bodem naar de gemeenten overgeheveld. Deze taken worden gezamenlijk ingevuld in RUD-verband.

Opstellen omgevingsvisie
In 2023 ligt de nadruk op het opstellen van een gemeentebrede omgevingsvisie. Hierbij speelt participatie een belangrijke rol. Deze visie moet voor 1 januari 2024 zijn vastgesteld. De Omgevingswet beoogt een integrale afweging van alle relevante zaken in verband met de fysieke leefomgeving. Dat houdt in dat we in de omgevingsvisie niet alleen onze geldende structuurvisies actualiseren, maar dat we ook onderdelen opnemen als woonvisie en een visie op ontwikkellocaties. Ons uitgangspunt hierbij is dat we zoveel mogelijk uitgaan van bestaand beleid.

Onderdeel van de nieuwe omgevingsvisie is een visie op de Cuijksesteeg. Aan de ene kant speelt hierbij de woningbouwontwikkeling van Molenhoek Zuid een rol vanwege de verplaatsing van het volkstuinencomplex. Aan de andere kant omdat we gronden aan de Cuijksesteeg voor toekomstige woningbouw in beeld hebben.

Molenhoek Zuid
In het projectgebied van Molenhoek Zuid bezit de gemeente grond (het volkstuinencomplex). Samen met 3 ontwikkelaars die de overige grondposities in het gebied hebben, is een gebiedsvisie opgesteld voor de ontwikkeling van een woonwijk van ongeveer 250 woningen. De gebiedsvisie is op 10 maart 2022 door de raad vastgesteld. Inmiddels is de bestemmingsplanprocedure gestart met als doel vaststelling eind 2022 / begin 2023. Vervolgens kan de projectontwikkelaar in 2023 starten met de voorbereiding op de uitvoering. Uitgangspunt is een woonwijk te creëren met een gevarieerd en betaalbaar woonprogramma in aansluiting op de uitgangspunten van de Woondeal in de regio Arnhem Nijmegen.

Werken aan herinrichting
In 2023 koppelen we het hemelwater van de Stationsstraat en het Paterserf af van het riool om de wateroverlast in de Stationsstraat nabij de Rijksweg (op het laagste gedeelte) te verminderen. Hierbij brengen we een infiltratievoorziening aan in het grasveld naast de Kerk aan de Stationsstraat. Het afkoppelen combineren we met het herinrichten van de nu onverharde parkeer-trottoirstrook op de Stationsstraat. Een verbetering voor de voetgangers ter plaatse, maar ook voor de route van en naar het station. Ook zorgen we – na een intensief traject met aanwonenden - voor herinrichting van de Generaal Gavinstraat in Mook.

Verbeteren bereikbaarheid en verkeersveiligheid
In 2023 geven we verder uitvoering aan het Mobiliteitsplan 2021. Met aandacht voor het in stand houden en verbeteren van het openbaar vervoer en voor het beheer en onderhoud van de bestaande infrastructuur. Specifiek wordt het komende jaar onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor herinrichting van de Witteweg in Plasmolen, al dan niet in samenhang met project Proef Plasmolen.

Daarnaast blijft de gemeente vanuit haar participerende rol betrokken bij de uitvoeringsplannen die Provincie Limburg heeft voor herinrichting van de N271 Plasmolen met alle aanpalende onderdelen om de entree van onze gemeente te verfraaien. Ook gaan we het uitvoeringsprogramma Ecozone Molenhoek verder uitwerken. Eind 2022 levert het onderzoeksbureau - na het doorlopen participatietraject - het lokale verkeersonderzoek A73-Groesbeek op. In 2023 gaan we aan de slag met de vervolgstappen. In samenwerking met regionale partners, zoals ook bij het verkeersonderzoek Zuidflank van Nijmegen, bereiden we mogelijkheden en oplossingen voor binnen en buiten onze gemeentegrenzen.

Regionaal werken we samen binnen Trendsportal/RMO (Regionaal Mobiliteitsoverleg) Noord-Limburg en in de Groene Metropoolregio op het onderdeel ‘Verbonden Regio’. Op de betreffende mobiliteitsthema’s wordt met de regio afgestemd en waar mogelijk samengewerkt met als doel een zo groot mogelijke synergie van mobiliteit.

Openbare ruimte op orde houden
Voor de openbare ruimte bestaan diverse beheersplannen voor de onderdelen van het maatschappelijk vastgoed in de openbare ruimte. Op die manier houden we wegen, riolering, openbare verlichting, speeltoestellen en -terreinen en civieltechnische kunstwerken als bruggen en viaducten in stand. Het onderhoud hieraan is op orde. De speelterreinen zijn het afgelopen jaar onder handen genomen en waar nodig zijn toestellen vervangen. Daar waar herinrichtingsprojecten plaatsvinden, bijvoorbeeld herinrichting Witteweg mede in het kader van de verkeersveiligheid, nemen we onderhoud integraal mee.

Voor het openbaar groen actualiseren we het Groenbeheersplan. Hierbij pakken we ook, waar dat wenselijk is, renovatieprojecten op, zoals bijvoorbeeld bij de Singel in Molenhoek is gebeurd. Met het onderhoud streven we naar het in stand houden en versterken van biodiversiteit waarbij verkeersveiligheid niet in het gedrang mag komen.

Het verzorgen van toezicht en handhaving
Het milieu- en bouwtoezicht zijn regionaal georganiseerd. De wettelijke milieutaken zijn bij de Regionale Uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD LN) ondergebracht. Medewerkers zijn bij de aangesloten gemeenten in dienst en verrichten van daaruit hun toezichtstaken. In 2021 heeft de landelijke overheid het functioneren van de omgevingsdiensten, waartoe de RUD LN ook behoort, laten onderzoeken. Het Rijk, VNG, IPO en ODNL komen met een bestuurlijk programma voor verbeteringen in het stelsel van de Omgevingsdiensten. Vooruitlopend hierop worden maatregelen voorgesteld waarmee de RUD LN als effectieve netwerkorganisatie wordt versterkt. Hierdoor zullen de kosten voor de RUD LN het komende jaar (eenmalig) beperkt toenemen (zie hiervoor ook onderdeel ‘1.15 Paragraaf verbonden partijen’).

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	1.752	2.125	2.144	2.144	2.144	2.144
Totaal baten	-1.038	-743	-770	-770	-770	-770
Saldo baten en lasten	**714**	**1.382**	**1.374**	**1.374**	**1.374**	**1.374**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-87	-159	-57	-57	-57	-57
Geraamd resultaat	**627**	**1.223**	**1.317**	**1.317**	**1.317**	**1.317**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.4. Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

Wij willen toerisme en recreatie kwalitatief naar een hoger niveau tillen in regionale samenwerking en met onze eigen ondernemers. Bewoners en ondernemers hebben hierin een gemeenschappelijk belang en respecteren overige belangen van elkaar. Initiatieven voor kunst en cultuur worden waar mogelijk ondersteund.
Gestreefd wordt naar een optimale leefomgeving op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid. Op het gebied van duurzaamheid wordt een realistische planning gemaakt om uiteindelijk als gemeente energie-neutraal te kunnen zijn. De daadwerkelijk te zetten stappen zijn afhankelijk van beschikbare subsidies en budgetten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toerisme en Recreatie zijn belangrijke economische pijlers voor de Gemeente Mook en Middelaar. Vanwege de rijke natuur en cultuur(geschiedenis), maar ook vanwege het aanbod aan wandel-, fiets- en paardrijd routes, waterrecreatie, horeca en het aanbod aan verblijfsaccommodaties.
De centrale ligging van de gemeente draagt bij aan de ontwikkeling van het toerisme en het verwelkomen van dagrecreanten die vanuit Duitsland, Land van Cuijk, Limburg en het Rijk van Nijmegen komen. Daarnaast is de gemeente ook zeer geliefd bij de eigen inwoners en is het belangrijk dat deze trots waargemaakt kan blijven worden.
De gemeente kijkt zelf naar actieve samenwerkingsmogelijkheden met de genoemde regio's en ook ondernemers weten elkaar te vinden in de uitwisseling van kennis en samenwerking met buurgemeenten. Het percentage horeca en recreatiebedrijven in de gemeente is dan ook groot. Deze ondernemers zijn mede bepalend in de uitstraling en aantrekkingskracht van de gemeente voor toerisme en dagrecreatie.

Intensiveren samenwerking gemeente en ondernemers
Het college gaat in 2023 door met het voornemen om het contact met de ondernemers in de gemeente op een hoger niveau te brengen. Hiervoor gaan we, in overleg met ondernemers, wederzijds noodzakelijke overleggen inrichten conform de overlegstructuur, zoals beschreven in de economische agenda 2021-2026.

Plasmolen aantrekkelijker maken
Plasmolen en directe omgeving heeft een sterke aantrekkingskracht op toeristen en recreanten en kent seizoensgebonden dan ook vele bezoekers. Deze kern van de gemeente Mook en Middelaar is met alle toeristisch-recreatieve ondernemers een belangrijke pijler voor de lokale economie. Om Plasmolen aantrekkelijker te maken voor toeristen, ondernemers en inwoners is jaren geleden een masterplan opgesteld. Het masterplan was te veelomvattend waarover geen overeenstemming kon worden bereikt. Onderdelen uit het masterplan zijn wel opgepakt om een verbetering te bewerkstelligen zoals de herinrichting van de N271 en gesprekken met de werkgroep Proef Plasmolen.

Via een participatietraject samen met het Platform Proef Plasmolen, wordt gekeken naar de invulling. Om een concrete volgende stap in het proces te maken, wordt met externe deskundigheid in de vorm van een landschapsarchitect een projectplan gemaakt dat dient als onderdeel voor subsidieaanvraag bij de provincie. Uiterlijk 2023 gaat de landschapsarchitect aan de slag. Realisatie van het project is in 2024 voorzien.

Realiseren Toeristisch Overstap Punt (TOP)
De bereikbaarheid, het parkeren van auto's en het stallen van fietsen zijn belangrijke aandachtspunten op het gebied van mobiliteit en gastvrijheid. We ervaren dat steeds meer mensen onze gemeente weten te vinden met het openbaar vervoer of met de auto en daarna willen genieten van een fiets- of wandeltocht, gaan paardrijden of varen. Deze "dag parkeerders" willen we graag een goede parkeerplaats aanbieden die de kort verblijf bezoekers niet in de weg staan. Op deze manier kunnen winkeliers en horeca hun gasten ook welkom heten en rijdt men niet door naar andere gemeenten. Voor het langer parkeren biedt de bestaande parkeerplaats aan de Witteweg (zijde Middelaar) mogelijkheden. Tevens zijn we de mogelijkheden aan het onderzoeken of een TOP aan de Maaskade en/of bij het Van der Valk Hotel de Molenhoek kan komen. Hierdoor spreid je drukte en is de aansluiting met wandel- en fietsroutes en aangelegen horeca optimaal.

Het upgraden en het beter positioneren van deze parkeerplaatsen is hierbij wel noodzakelijk. Zo mogelijk naar het niveau van een TOP. Hierbij is het voor Plasmolen essentieel om de ontwikkelingen rondom het parkeerterrein aan de Muldershofweg en de herinrichting van de Witteweg te betrekken.

De viering van 450 jaar Slag op de Mookerheide voorbereiden
Op 14 april 2024 is het precies 450 jaar geleden dat de Slag op de Mookerheide in onze gemeente plaatsvond. Diverse ondernemers en verenigingen hebben belangstelling getoond om met elkaar na te denken over een herdenking van deze belangrijke gebeurtenis. In 2022 beraden wij ons op de rol van de gemeente en de bijdrage die geleverd kan worden om het initiatief vorm te geven. Als besloten wordt om hier aan mee te werken zullen de voorbereidingen in 2023 starten.

Kunst en cultuur ondersteunen
Voor 2023 staan nog andere projecten in samenwerking met Bergen en Gennep op de planning. Zo zijn we, met financiële steun van de rijksoverheid, bezig met een kerkenvisie, voor het behoud van monumentale kerkgebouwen. Tevens werken we met lokale partijen aan de ontwikkeling van een Kunstroute. Doel is in eerste instantie de bestaande kunst een podium te geven en aan elkaar te verbinden met een route op basis van het Fietsknooppuntensysteem. Daarnaast zullen we lokale initiatieven op gebied van kunst en cultuur waar mogelijk ondersteunen.

Herstel van iconische Maasheggen
Samen met Bergen en Gennep werken we aan het behoud, herstel en de ontwikkeling van de Limburgse Maasheggen. Hiervoor is een gezamenlijke projectleider aangesteld en zijn subsidiegelden in het kader van de Regionale investeringsagenda Noord-Limburg verkregen. Tevens wordt vanuit het project Lob van Gennep een bijdrage aan het herstel van de Maasheggen geleverd als compensatie van te kappen bomen. In 2023 bereiden we de realisatie voor.

Effectief werken aan duurzaamheid
Het afgelopen jaar zijn er drie belangrijke kaders voor duurzaamheid door de raad vastgesteld: de RES (Regionale Energie Strategie), de TVW (Transitievisie Warmte) en de kaders voor duurzame opwek. Daarmee hebben wij regionaal en lokaal belangrijke stappen gezet. De huidige Energievisie van de gemeente Mook en Middelaar is gedateerd en te beperkt op het gebied van duurzaamheid. Samen met lokale partners gaan we komend jaar aan de slag om voor onze eigen gemeente een overkoepelend duurzaamheidsprogramma op te zetten met heldere en meetbare doelen. Naast duurzame elektriciteit,

krijgen ook onderdelen als warmte, klimaatadaptatie/groen, biodiversiteit en circulariteit hier een rol in. Dit traject start in het najaar van 2022 en loopt door in 2023. Het uitvoeringsprogramma zal daarna tot 2030 een concreet beeld geven van de jaarlijkse investeringen.

Ondertussen krijgt de TVW een uitwerkingsplan waarin we aangeven hoe we de komende vijf jaar zoveel mogelijk woningen gaan isoleren om de warmtevraag terug te dringen. Ook wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van alternatieve warmtebronnen en collectieve oplossingen.

Naast deze 'lopende' zaken, wordt ook het dilemma van energiearmoede steeds groter en urgenter. In samenwerking met het sociaal domein en de buurgemeenten zoeken we de beste aanpak. Andere zaken die spelen de komende periode zijn deelname aan Wells Meer, de oplevering van de eerste project(en) van de Energiecoöperatie, verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed en een aantal regionale projecten.

De ambities zijn er, in 2030 energieneutraal zijn, de financiën en uitvoeringskracht ontbreken. We zijn op dit moment afhankelijk van de financiering vanuit het Rijk om iets extra's te kunnen doen. Ook projecten als RRE (Regeling Reductie Energiegebruik) en RREW (Regeling Reductie Energiegebruik Woningen) zijn door projectsubsidies van het Rijk gefinancierd. Om effectiever te kunnen werken en slagkracht te creëren, werken we samen met het Energiecafé Mook en Middelaar en de gemeenten Gennep en Bergen.

Nieuw systeem voor afvalinzameling (uitvoering grondstoffenplan)
Ongeveer 94% van ons huishoudelijk afval is nog bruikbaar. Goed scheiden helpt mens, dier en milieu. Het Rijk heeft bepaald dat we in 2050 een samenleving zonder afval moeten zijn. Samen met inwoners wil de gemeente hier stap voor stap naar toe werken. Eerste doel: in 2030 nog maar 30 kg afval per persoon per jaar produceren. We produceren nu gemiddeld meer dan 100 kg per persoon per jaar. Een eerste succesvolle stap is in 2022 gemaakt met het plaatsen van containers voor luiers.

Voor 2023 betekent dit een aantal veranderingen. Rondom het Grondstoffenplan loopt een intensief communicatie- en participatietraject dat medio 2022 is gestart. Dit traject wordt dit jaar nog afgerond. Voor het einde van dit jaar informeren wij uw raad over de uitkomsten hiervan en de veranderingen die mede op grond van dit traject plaatsvinden.

In 2023 wordt ook later in het jaar, middels een campagne, extra aandacht besteed aan GFT-afval. De campagne richt zich op betere afvalscheiding waardoor er meer GFT-afval wordt ingezameld, maar ook op de kwaliteit van het GFT-afval.
De bedragen die in de afgelopen jaren voor afval zijn begroot, bleken de afgelopen twee à drie jaar te laag, terwijl de kosten voor inzameling en verwerking van afval enorm gestegen zijn. Voor 2023 worden er dan ook extra middelen ingezet. Uw gemeenteraad heeft voor de uitvoering van het grondstoffenplan € 365k aan incidentele middelen (krediet) beschikbaar gesteld voor 2023. Vanaf 2024 gaat ook de volgende fase lopen, hetgeen extra invloed heeft op de inkomsten en uitgaven in de begroting.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	1.531	1.986	1.748	1.748	1.748	1.748
Totaal baten	-1.089	-904	-1.094	-1.094	-1.094	-1.094
Saldo baten en lasten	**442**	**1.083**	**653**	**653**	**653**	**653**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-245	-274	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**196**	**809**	**653**	**653**	**653**	**653**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.5. Programma Bestuur en organisatie

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

Door verschillende probleemsituaties (energie, corona, ontheemden, arbeidsmarkt enzovoorts) is de druk op de gemeentelijke organisatie erg hoog. Het ZBB-traject (Zero based budgeting) uit 2021 leerde dat er nauwelijks vlees op de botten van de organisatie zit en dat we keuzes moeten maken. Bovendien hebben we te maken met een krappe arbeidsmarkt. Desondanks staat de verbetering van de dienstverlening niet stil. We investeren in medewerkers om de inwoners van Mook en Middelaar zo goed mogelijk van dienst te kunnen zijn.
Om inwoners beter te betrekken bij (veranderingen in) hun leefomgeving gaan we inwonerparticipatie een belangrijkere plek geven. Hierbij horen heldere kaders, ook voor burgerinitiatieven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitgangspunten
We hebben in toenemende mate te maken met krapte in beschikbaarheid van mensen en materiaal. Dit dwingt ons om afgewogen keuzes te maken in prioriteit en volgorde van uitvoering. We zullen investeren in het behoud van mensen, het aantrekken van nieuwe mensen en het realiseren van voldoende kwaliteit in werkzaamheden. Met daarbij een meerjarig sluitende begroting, waarbij structurele uitgaven met structurele middelen gedekt zijn. Belastingtarieven stijgen met maximaal de inflatiecorrectie. Dit geldt niet voor de onroerende zaakbelastingen, die als gevolg van een besluit van de gemeenteraad tot en met 2024 wordt bevroren.

Uitvoeren aanpak inwonerparticipatie
In 2023 gaan we werken met de nieuwe aanpak inwonerparticipatie. We zien steeds meer mondige burgers, hoge verwachtingen, laag vertrouwen, polarisatie en meer communicatie die online plaatsvindt. Voor onze gemeente ligt daarbij een taak om in deze snel veranderende tijden onze inwoners en ondernemers goed te betrekken bij beleids- en besluitvorming. Met communicatie en participatie kunnen we een brug slaan naar onze inwoners. Niet alleen naar diegene die ontevreden is over gemeentelijk beleid, maar juist ook naar allen die niet of minder van zich laten horen. De zwijgende meerderheid en specifieke doelgroepen die we nauwelijks terugzien bij participatietrajecten willen we in de komende jaren steeds beter betrekken bij waar we als gemeente mee bezig zijn. Dat geldt zeker ook voor de participatiefunctie binnen de omgevingswet, waar we goed vorm aan willen geven. Door onze inwoners beter te betrekken creëren we uiteindelijk ook meer draagvlak en krijgen we betere oplossingen voor de uitdagingen en opgaven waar we voor staan. We doen dit aan de hand van een nieuw beleidskader participatie dat in 2022 aan de gemeenteraad wordt aangeboden. Om hieraan uitvoering te kunnen geven is training van onze organisatie en versterking van de functie adviseur communicatie/participatie nodig. Hiervoor is een structureel bedrag van € 60k per jaar opgenomen.

Samenwerking
De gemeente Mook en Middelaar is de afgelopen jaren verschillende samenwerkingsverbanden aangegaan en is bij een aantal overlegtafels dan wel structuren aangesloten. De dubbele oriëntatie op Noord-Limburg en Rijk van Nijmegen trekt een grote wissel op het bestuur en de ambtelijke organisatie. Voor het sociale domein en ICT hebben we een duidelijke keuze gemaakt voor het Rijk van Nijmegen. Als Limburgse gemeente zijn wij voor het fysieke domein aangewezen op samenwerking op regionaal niveau in de provincie Limburg. In Noord-Limburg participeren we in een regiodeal en in een investeringsagenda. We sluiten aan bij verkenningen in de regio Arnhem-Nijmegen om ook daar te komen tot een regiodeal. In 2023 bereiden we ons met andere gemeenten voor op wijzigingen die de nieuwe Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen van ons vragen, onder meer ten aanzien van versterking van de democratische legitimiteit van gemeenschappelijke regelingen.

Gemeenteraad
We willen samen bouwen om het vertrouwen van onze inwoners waar te maken. Samen bouwen op grond van bereikte resultaten, participatie, integriteit en een samenwerking tussen bestuur en inwoners die is gebaseerd op ieders verantwoordelijkheden en mogelijkheden.

Mooks vergadermodel
Voortkomend uit de afspraken in het coalitieakkoord en op basis van de evaluatie van het vergadermodel en de vergadercultuur van de oude raad, gaat de raad aan de slag met een nieuw ‘Mooks vergadermodel’. Doel hiervan is om in het besluitvormingsproces van de raad de inwoners meer te betrekken, de kwaliteit van het debat te verbeteren en het raadswerk beheersbaar te houden.

Verplichte onafhankelijke rekenkamer
Alle gemeenten worden verplicht in 2023 een onafhankelijke rekenkamer te hebben (of in te stellen) om de controlerende en kaderstellende taken van de gemeenteraad te ondersteunen. Dankzij de adviezen van die rekenkamers kunnen raden controleren of het gevoerde beleid en het bestuur kostenefficiënt, effectief en volgens de regels gebeurt. Gemeenten mogen ervoor kiezen om alléén een rekenkamer in te richten of om deze op te richten samen met andere gemeenten. In 2023 onderzoeken we het instellen van een onafhankelijke rekenkamer, waarbij een raadsvoorstel aan uw raad wordt voorgelegd. Gelet op deze wettelijke verplichting wordt het raadsbudget met € 15k verhoogd.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	1.108	1.169	1.392	1.238	1.234	1.238
Totaal baten	-170	-120	-70	-53	-53	-53
Saldo baten en lasten	**938**	**1.049**	**1.322**	**1.185**	**1.181**	**1.185**
Toevoegingen aan reserves	1.437	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-1.603	-42	-5	-5	-5	-5
Geraamd resultaat	**772**	**1.007**	**1.317**	**1.180**	**1.176**	**1.180**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.6. Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1 letter b jo. artikel 8, lid 5 BBV.

Algemeen
In de begroting worden specifieke en algemene dekkingsmiddelen onderscheiden.

Specifieke dekkingsmiddelen
Specifieke dekkingsmiddelen hangen samen met concrete beleidsvelden. Deze zijn opgenomen in de baten bij de desbetreffende programma's. Voorbeelden van specifieke dekkingsmiddelen zijn bepaalde inkomsten van het rijk (bijvoorbeeld een rijksbijdrage in verband met uitvoering van de Wet werk en bijstand), de inkomsten voor concrete gemeentelijke diensten (bijvoorbeeld afvalstoffenheffing voor het ophalen van afval of leges voor het in behandeling nemen van verzoeken tot het verstrekken van vergunningen of het afgeven van reisdocumenten).

Algemene dekkingsmiddelen
De algemene dekkingsmiddelen zijn vrij aanwendbaar. De besteding van deze inkomsten is niet aan een bepaald programma(-doel) gebonden. De algemene dekkingsmiddelen vormen een financiële dekking van de (nadelige) saldi van de programma's omdat daar met name de kosten zijn geraamd.

Algemene dekkingsmiddelen
Voor 2023 bedragen de algemene dekkingsmiddelen, (afgerond) € 15,5 miljoen.

Bedragen x € 1.000

Overzicht algemene dekkingsmiddelen (baten)	R2021	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Uitkeringen gemeentefonds (inclusief DU/IU)	10.980	12.190	12.800	12.650	12.830	12.070
Belastingen*), waarvan	2.340	2.267	2.340	2.365	2.365	2.365
- Onroerende zaakbelastingen*)	2.169	2.127	2.199	2.224	2.224	2.224
- Toeristenbelasting **)	109	79	79	79	79	79
- Hondenbelasting **)	39	39	41	41	41	41
- Forensenbelasting	22	22	22	22	22	22
Dividend	288	288	346	288	288	288
Saldo van de financieringsfunctie (rentebaten -/- rentelasten)	51	22	27	-1	-1	-41
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**13.659**	**14.767**	**15.514**	**15.303**	**15.483**	**14.683**

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	42	32	12	40	40	80
Totaal baten	-13.701	-14.799	-15.526	-15.343	-15.523	-14.763
Saldo baten en lasten	**-13.659**	**-14.767**	**-15.514**	**-15.303**	**-15.483**	**-14.683**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**-13.659**	**-14.767**	**-15.514**	**-15.303**	**-15.483**	**-14.683**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.7. Overzicht van de kosten van overhead

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1, letter c BBV

Kosten van overhead
Om de raad meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en om hierover ook meer zeggenschap te geven, is in het BBV voorgeschreven dat in het programmaplan een apart overzicht opgenomen moet worden van de kosten van de overhead. Overhead betreft alle kosten die niet direct toegewezen kunnen worden aan een programma. In de praktijk wordt overhead meestal aangeduid met pijofach (of een variant hierop). Deze letters staan veelal voor Personeel, Informatisering (ICT) / Inkoop, Juridische zaken, Organisatie, Financiën / Facilitaire zaken, Automatisering (ICT), Communicatie en Huisvesting.
De kosten die betrekking hebben op het primaire proces, zoals salariskosten, moeten worden opgenomen in lasten bij de diverse programma's. Salariskosten die niet direct toewijsbaar zijn aan programma's, zoals kosten van het MT, Financiën en Juridische zaken, blijven staan op overhead.

In onderstaande tabel vindt u de kosten van de overhead.

Bedragen x € 1.000

Overhead	R2021	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Personeel en Organisatie (excl. direct verantwoord bij programma's)	2.620	2.873	3.735	3.711	3.686	3.686
Huisvesting en Facilitaire zaken	179	229	250	250	300	300
ICT	731	755	762	764	766	766
Financiën, Juridische zaken en Communicatie	111	64	62	62	62	62
Huisvesting buitendienst (werf)	531	187	224	224	224	224
Totaal Overhead	**4.172**	**4.108**	**5.033**	**5.011**	**5.038**	**5.038**

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	4.724	4.733	5.067	5.045	5.072	5.072
Totaal baten	-15	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**4.709**	**4.733**	**5.067**	**5.045**	**5.072**	**5.072**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-538	-625	-34	-34	-34	-34
Geraamd resultaat	**4.172**	**4.108**	**5.033**	**5.011**	**5.038**	**5.038**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.8. Bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1 letter d BBV.

Algemeen
Vennootschapsbelasting (Vpb) is verschuldigd over fiscale winsten van ondernemersactiviteiten. Omdat de resultaten op fiscaal belaste activiteiten onderling worden verrekend en aangifte zal worden gedaan over het totale (gesaldeerde) fiscale resultaat, moet de Vpb-heffing worden begroot en verantwoord als één centrale post in de begroting (en in de jaarrekening).
De raming van het te betalen bedrag aan Vpb wordt als last geboekt. Het gaat om het geraamde bedrag van de aanslag Vpb voor het betreffende begrotingsjaar. Dit bedrag is verschuldigd vanwege een eventuele fiscale winst die per saldo verwacht wordt op ondernemingsactiviteiten in het betreffende begrotingsjaar. Ook in de jaarrekening zal het veelal nog gaan om een raming van het bedrag van de aanslag, omdat de definitieve aanslag dan nog niet is ontvangen.

Vennootschapsbelastingplichtige activiteiten
De gemeente Mook en Middelaar heeft nauwelijks Vpb-plichtige activiteiten. De fiscus heeft landelijk het standpunt ingenomen dat de opbrengsten van afvalstromen Vpb-plichtig zijn. Mook en Middelaar heeft zeer beperkte opbrengsten van afvalstromen. De verschuldigde belasting is over het algemeen maximaal een paar honderd euro.

Vennootschapsbelasting begrotingsjaar 2023
Voor 2023 hanteren wij dezelfde fiscale uitgangspunten als in de voorgaande jaren. Wij voorzien momenteel ook geen of nauwelijks fiscale winsten over 2023 (alleen eventueel de opbrengst van afvalstromen). Het geraamde bedrag voor de heffing voor de Vennootschapsbelasting over 2023 stellen wij vooralsnog op (afgerond) € 0k.

Bedragen x € 1.000

Vennootschapsbelasting	R2021	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Geraamde Vpb	0	0	0	0	0	0
Betaalde Vpb	0	0	0	0	0	0

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

1.9. Bedrag voor onvoorzien

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1 letter e jo. artikel 8, lid 6 BBV.

Onvoorzien
Vanaf begrotingsjaar 2016 wordt een (relatief klein) bedrag van € 5k voor onvoorzien in de begroting opgenomen voor alle programma's samen. Dit bedraagt ongeveer 0,03% van de totale lasten. Vanaf 2023 is dit bedrag verhoogd tot € 20k en bedraagt dan ongeveer 0,1% van de totale lasten.

Incidenteel
Naast een structureel budget van € 20k is een post 'Incidenteel budget' aanwezig. Feitelijk valt deze post onder programma Bestuur en organisatie, maar is hier vermeld in combinatie met de post ‘Onvoorzien’. Eventuele incidentele voordelen gedurende 2023 worden toegevoegd aan dit budget om hiermee incidentele nadelen gedurende 2023 te kunnen dekken. Dit voorkomt het onnodig aanwenden van de Vrij Besteedbare Reserve. Daarnaast kan sneller ingespeeld worden op dekking voor projectmatige kosten (niet zijnde kredieten).

Bedragen x € 1.000

Onvoorzien en incidenteel	R2021	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Bedrag voor onvoorzien	0	5	20	20	20	20
Budget voor incidentele posten	0	0	58	0	0	0
Totaal	**0**	**5**	**78**	**20**	**20**	**20**

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	0	5	20	20	20	20
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**5**	**20**	**20**	**20**	**20**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**5**	**20**	**20**	**20**	**20**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.2. Financieel overzicht'.

Paragrafen

1.10. Paragraaf Lokale heffingen

Wettelijk kader
Artikel 10 BBV.

Algemeen
De paragraaf 'Lokale heffingen' heeft betrekking op zowel de heffingen waarvan de besteding is gebonden (en dus gerelateerd aan uitgaven), als op die waarvan de besteding ongebonden is (vrij aanwendbaar). Door in één paragraaf aandacht te besteden aan het beleid met betrekking tot de belastingheffing, wordt u als raad in staat gesteld te sturen op de hoofdlijnen van het beleid. Het vaststellen van de diverse belastingtarieven gebeurt niet met het vaststellen van de begroting, maar met het vaststellen van de desbetreffende belastingverordeningen in de openbare raadsvergadering van 15 december 2022.

De geraamde inkomsten *art. 10, letter a BBV*
De belastingopbrengsten zijn (als initieel uitgangspunt) gebaseerd op een inflatiecorrectie van 3,08% en, indien van toepassing, een uitbreiding van het areaal, echter nog exclusief de areaaluitbreiding van Molenhoek-Zuid.

Opbrengsten belastingen	W2021	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Niet-bestedingsgebonden lokale heffingen:						
Onroerende zaakbelastingen:						
Ozb eigenaren woningen	1.773	1.677	1.738	1.763	1.763	1.763
Ozb eigenaren niet-woningen	247	267	273	273	273	273
Ozb gebruikers niet-woningen	149	183	188	188	188	188
Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Forensenbelasting	22	22	22	22	22	22
Toeristenbelasting (land en water) *)	109	79	79	79	79	79
Parkeerbelasting (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Hondenbelasting *)	39	39	41	41	41	41
Reclamebelasting (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Precariobelasting (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Totaal niet-bestedingsgebonden	**2.340**	**2.267**	**2.340**	**2.365**	**2.365**	**2.365**
Bestedingsgebonden lokale heffingen:						
Baatbelasting (t/m 2023)	17	17	17	0	0	0
Rioolheffing woningen en niet-woningen	641	518	545	545	545	545
Afvalstoffenheffing en reinigingsrecht	818	819	933	933	933	933
Totaal bestedingsgebonden	**1.476**	**1.353**	**1.495**	**1.478**	**1.478**	**1.478**
Totaal lokale heffingen	**3.816**	**3.620**	**3.835**	**3.843**	**3.843**	**3.843**

*) De toeristenbelasting en de hondenbelasting zijn wettelijk gezien niet-bestedingsgebonden heffingen. In Mook en Middelaar worden deze opbrengsten wel min of meer gelabeld voor de dekking van de kosten daarvan. Een

eventuele toename van de toeristenbelasting is mede afhankelijk van investeringen op het gebied van recreatie en toerisme.

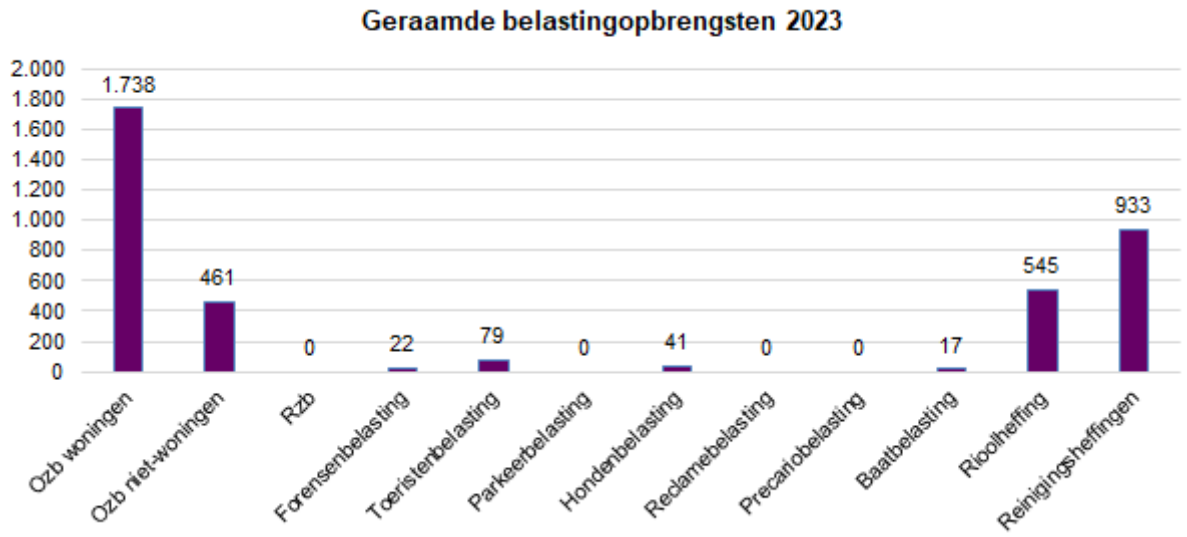

Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen *art. 10, letter b BBV*

Mede overeenkomstig de Kaderbrief 2023 zijn in deze Programmabegroting 2023 de volgende beleidsmatige uitgangspunten gehanteerd:

a) Een inflatiecorrectie van 3,08% op de niet-bestedingsgebonden heffingen. Dit betekent dat de belastingopbrengsten in beginsel met 3,08% verhoogd worden;
b) De tarieven voor rioolheffing zijn gebaseerd op het (huidige) GRP (Gemeentelijk rioleringsplan) en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De opbrengst is bestemd voor het onderhoud en de vervanging van de bestaande riolering;
c) De afvalstoffenheffing wordt geheven ter dekking van de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. De tarieven voor de afvalstoffenheffing mogen maximaal 100% kostendekkend zijn;
d) De opbrengst van de ozb blijft t/m 2024 gelijk, behoudens areaaluitbreiding. Er vindt t/m 2024 geen indexatie plaats op grond van het door de raad aangenomen ozb-amendement. De ozb wordt geheven op basis van de woz-waarde. Jaarlijks vindt een hertaxatie plaats. De daaruit voortvloeiende waardestijging of waardedaling wordt verdisconteerd in het definitieve tarief. In de begroting wordt nog rekening gehouden met een gelijke woz-waarde. De definitieve waardeontwikkeling vermelden we in het raadsvoorstel met betrekking tot het vaststellen van de ozb-tarieven. Dit gebeurt in de raadsvergadering van 15 december 2022;
e) In de meerjarenraming (2024 t/m 2026) worden de belastingopbrengsten gelijk gesteld aan de opbrengsten zoals geraamd in 2023 (behoudens areaalwijzigingen bij de ozb);
f) Een toename van de toeristenbelasting is gekoppeld aan investeringen op het gebied van recreatie en toerisme;
g) De tarieven van de niet-bestedingsgebonden heffingen bepalen door de geraamde opbrengst te delen door de meest recente grondslag zoals aangegeven door de BsGW;
h) De gemeentelijke leges worden berekend voor de door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten. De leges worden geïndexeerd met 3,08%;
i) De belastingtarieven voor leges naar beneden afronden op veelvouden van € 0,05 (uit praktisch oogpunt bij het KlantContactCentrum);
j) De BsGW (Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen) voert, met uitzondering van de leges, de heffing en invorderingsactiviteiten van de belastingen uit;
k) De gemeente Mook en Middelaar voert de heffing en invorderingsactiviteiten van de leges uit.

Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen *art. 10, letter c BBV*

De mogelijkheid tot belastingheffing ligt vast in de Gemeentewet (Gw). De gemeenteraad bepaalt of een belasting wel of niet geheven wordt. Van de belastingen die geheven worden, worden uiterlijk in december 2022 de belastingverordeningen vastgesteld ten behoeve van het begrotingsjaar 2023.

De volgende belastingen worden wel of niet geheven:

Belasting	Wel geheven	Niet geheven
Onroerende zaakbelastingen	✓	
Baatbelasting (t/m 2023)	✓	
Forensenbelasting	✓	
Toeristenbelasting	✓	
Watertoeristenbelasting	✓	
Hondenbelasting	✓	
Rioolheffing	✓	
Afvalstoffenheffing / reinigingsrecht	✓	
Leges (voor diensten)	✓	
Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten		×
Parkeerbelasting		×
Reclamebelasting		×
Precariobelasting		×

Onroerende-zaakbelastingen (art. 220 Gw)
De onroerende zaakbelastingen (ozb) zijn de belangrijkste belastingen die de gemeente aan haar burgers oplegt. Wanneer iemand een woning, gebouw of perceel grond in bezit heeft of huurt, binnen de gemeentegrenzen, dan wordt onroerende zaakbelasting (ozb) geheven.

Er zijn drie onroerende zaakbelastingen:
1. ozb eigenaren woningen;
2. ozb eigenaren niet-woningen;
3. ozb gebruikers niet-woningen.

Macronorm/benchmark woonlasten
Om de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijk te maken, wordt een landelijke 'benchmark lokale woonlasten' toegepast. Hierbij worden naast de ozb ook de rioolheffing en de afvalstoffenheffing betrokken.

Artikel 12 norm
Gemeenten die in ernstige financiële problemen verkeren, kunnen op grond van artikel 12 van de Financiële verhoudingswet een aanvullende uitkering aanvragen. Dit kan als de algemene middelen van de gemeente aanmerkelijk en structureel tekortschieten om in de noodzakelijke behoeften te voorzien, terwijl de eigen inkomsten zich op een redelijk peil bevinden. Dit laatste betekent concreet dat afvalstoffenheffing en rioolheffing kostendekkend moeten zijn en dat het gewogen gemiddelde ozb-tarief ten minste 0,1800 procent van de woz-waarde moet bedragen (peiljaar 2022). Niet-kostendekkende tarieven voor riool en reiniging zijn alleen toegestaan voor zover deze door een hoger ozb-tarief worden gecompenseerd. Artikel 12-gemeenten zijn dus genoodzaakt hoge tarieven te hanteren. Of dit ook altijd tot hoge lasten voor hun inwoners leidt, hangt af van de waarde van de onroerende zaken binnen deze gemeenten.

Inflatiecorrectie/tarief
Voor 2023 wordt geen inflatiecorrectie toegepast. De onroerende zaakbelastingen (opbrengst) blijven voor de jaren 2021 t/m 2024 gelijk (behoudens areaaluitbreidingen) als gevolg van een door de raad aangenomen amendement bij de behandeling van de programmabegroting 2022. Er vindt ook geen indexatie plaats voor de jaren 2022 t/m 2024. De uiteindelijke tarieven zijn afhankelijk van de grondslag (opbrengst gedeeld door grondslag is tarief). Areaaluitbreidingen (meer woningen in enig jaar) verhogen de opbrengst voor het daaropvolgende jaar.

Wet woz
De grondslag voor de ozb is de ozb-waarde van de onroerende zaak. De Waarderingskamer ziet erop toe dat de uitvoering van de Wet woz juist wordt uitgevoerd. De meest actuele waardegegevens als gevolg van de hertaxatie worden verwerkt in de definitieve ozb-tarieven. Deze hebben effect op het tarief, echter niet op de opbrengst.

Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (221 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft deze belasting niet.

Baatbelasting (art. 222 Gw)
Bij onroerende zaken in het Korendal wordt baatbelasting geheven. Dit betreft onroerende zaken die gebaat waren bij de aangelegde riolering in het Korendal. De belastingverordening hoeft niet jaarlijks herzien te worden, omdat deze in april 1993 is vastgesteld en nadien niet meer wijzigt. De belasting wordt geheven gedurende de belastingjaren 1994 t/m 2023. Het begrotingsjaar 2023 is dus het laatste jaar waarin deze belasting wordt opgelegd.

Forensenbelasting (art. 223 Gw)
De forensenbelasting wordt geheven van niet-inwoners die in een (tweede) woning hebben in Mook en Middelaar. De opbrengst voor de forensenbelasting wordt voor 2023 geïndexeerd met 3,08%. Het tarief is afhankelijk van de woz-waarde.

Toeristen- en Watertoeristenbelasting (art. 224 Gw)
Naast de ozb heft onze gemeente als vrij aanwendbare belasting de toeristenbelasting. De baten worden gebruikt voor dekking van kosten op het gebied van recreatie en toerisme. Investeringen in 2023 leiden tot kapitaallasten en een hogere toeristenbelasting vanaf 2024. De uiteindelijke tarieven zijn mede afhankelijk van de geraamde grondslag (het aantal overnachtingen). In december 2022 wordt het definitieve voorstel voorgelegd met de tarieven over 2023.

Parkeerbelasting (art. 225 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft geen parkeerbelasting, maar hanteert 'blauwe zones' voor parkeerregulering waarbij op bepaalde plaatsen een beperkte tijd geparkeerd mag worden.

Hondenbelasting (art. 226 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft hondenbelasting. De opbrengst van de hondenbelasting valt formeel onder de algemene dekkingsmiddelen. Dit betekent dat de hondenbelasting de inkomsten van de gemeente verhoogt. In Mook en Middelaar worden hier echter ook de kosten mee gedekt voor het voorkomen dan wel beperken van overlast door hondenpoep, zoals het aanleggen en onderhouden van hondenuitlaatplaatsen. De opbrengst wordt voor 2023 geïndexeerd met een inflatiepercentage van 3,08%. De hoogte van het uiteindelijke tarief is afhankelijk van enerzijds de geraamde opbrengst en anderzijds het (geraamde) aantal honden. Voor kennelhouders geldt een afzonderlijk tarief.

Reclamebelasting (art. 227 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft geen reclamebelasting.

Precariobelasting (art. 228 Gw)

De gemeente Mook en Middelaar heft geen precariobelasting.

Rioolheffing (art. 228a Gw)
Rioolheffing wordt geheven, mede op basis van het door de Raad vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan 2022-2025 (GRP) en de raadsmemo 'Aanpassing tarief rioolheffing' van 7 november 2019. In het GRP zijn de vervangingsinvesteringen opgenomen van het gemeentelijk rioleringsstelsel en de exploitatiekosten voor de aankomende jaren. Het systeem van rioolheffing is een gesloten systeem, waarbij de kosten en de baten aan elkaar gelijk zijn. De definitieve tarieven voor 2023 en de onderliggende onderbouwing daarvan worden ter vaststelling aan u voorgelegd in de raadsvergadering november of december 2022.

Uitgangspunten tariefstelling
De opbrengst van de rioolheffing mag maximaal gelijk zijn aan de kosten van de riolering. Onder de kosten valt ook de compensabele btw conform art. 228a, lid 3 Gw. en het aandeel overheadkosten. Bij de tariefbepaling wordt vanaf 2023 onderscheid gemaakt in grootverbruikers (meer dan 500 m^3 waterverbruik) en overige verbruikers (veelal huishoudens).

Kostendekkendheid
Sinds het begrotingsjaar 2017 moet er in de paragraaf lokale heffingen inzicht worden gegeven in de mate van kostendekkendheid per heffing. Hierbij mogen de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden voor wat betreft heffingen en rechten. Dit geldt voor de rioolheffing, maar ook voor de afvalstoffenheffing/reinigingsrecht en de leges. Om dit inzicht te geven wordt gebruik gemaakt van een model van de commissie BBV. De taakvelden betreffen de van toepassing zijnde wettelijke taakvelden zoals vermeld in onderdeel 2.16 van deze Programmabegroting.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	**€**
Kosten taakveld	413
Inkomsten taakveld	-3
Netto kosten taakveld	410
Toe te rekenen kosten	410
Overhead	86
Btw in het kader van het Btw-compensatiefonds	49
Totale kosten	545
Opbrengst heffingen	545
Dekkingspercentage	**100%**

Afvalstoffenheffing (art. 219 Gw jo. 15.33 Wet Milieubeheer) / Reinigingsrecht bedrijven (art. 229 Gw)
Het afvalbeheer wordt uitgevoerd in samenwerking met DAR N.V. Evenals in voorgaande jaren het geval was, worden de kosten van het afvalbeheer, waaronder de afvalinzameling en afvalverwerking, doorberekend aan de inwoners. In Mook en Middelaar betalen de inwoners een vast tarief (vastrecht) en een variabel tarief. Het ophalen van huishoudelijk afval bij particulieren is een wettelijke verplichting. Het systeem van afvalstoffenheffing is een gesloten systeem waarbij de kosten en de baten aan elkaar gelijk zijn. De definitieve tarieven voor 2023 en de onderliggende onderbouwing daarvan worden ter vaststelling aan u voorgelegd in de raadsvergadering van 15 december 2022.

Uitgangspunten tariefstelling
De opbrengst van de afvalstoffenheffing en het reinigingsrecht mag maximaal gelijk zijn aan de kosten van afvalinzameling en -verwerking (inclusief milieustraat). Onder de kosten valt ook de compensabele btw conform art. 229b, lid 2, letter b Gw.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid reinigingsheffingen	**€**
Kosten taakveld	807
Inkomsten taakveld	-158
Netto kosten taakveld	649
Toe te rekenen kosten	649
Overhead	163
Btw in het kader van het Btw-compensatiefonds	119
Totale kosten	933
Opbrengst heffingen	933
Dekkingspercentage	**100%**

Leges (art. 229 Gw)
Leges zijn verschuldigd voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een te leveren dienst, bijvoorbeeld het verstrekken van een paspoort, rijbewijs of omgevingsvergunning. Je betaalt niet voor de vergunning zelf (want het is ook mogelijk dat iemand geen vergunning krijgt, terwijl er wel werkzaamheden zijn verricht). Leges worden jaarlijks met een inflatiepercentage gecorrigeerd (conform de beleidsuitgangspunten).

Kostendekkendheid
Overeenkomstig het beleid worden de legestarieven 2023 verhoogd met 3,08% wegens inflatiecorrectie. De opbrengst mag maximaal kostendekkend zijn. Wettelijke tarieven zijn hierop een uitzondering. In het tweede halfjaar van 2022 is en wordt onderzoek gedaan naar de kostendekkendheid van de gemeentelijke leges. Na afronding van dit onderzoek wordt onderstaande tabel vanaf de Programmabegroting 2024 ingevuld. Daar waar mogelijk worden de legestarieven al voor 2023 aangepast op basis van de meest recente inzichten qua kostendekkendheid. De voorlopige resultaten laten zien dat met name titel III van de legesverordening (APV-gerelateerde diensten) redelijk kostendekkend zijn. Dit is mede het gevolg dat in het verleden de tarieven van dit onderdeel zijn verhoogd in vier tranches van 10%. Titel I (KCC-gerelateerde diensten) en titel II (omgevingsvergunningen) liggen veel verder onder de norm van 100%.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid leges (vanaf B2023)	€
Kosten taakveld	p.m.
Inkomsten taakveld	p.m.
Netto kosten taakveld	p.m.
Toe te rekenen kosten	p.m.
Overhead	p.m.
Btw in het kader van het Btw-compensatiefonds	p.m.
Totale kosten	p.m.
Opbrengst heffingen	p.m.
Dekkingspercentage (maximaal)	**100%**

Uitgangspunten tariefstelling
De opbrengst van de secretarieleges mag maximaal gelijk zijn aan de kosten van behandeling van de aanvragen. Onder de kosten valt ook de compensabele btw conform art. 229b, lid 2, letter b Gw. Bij het vaststellen van de legesverordening in december 2022 wordt, mede gezien de voorlopige kostendekkendheid, een voorstel gedaan voor het aanpassen van de tarieven.

Aanduiding van de lokale belastingdruk
Bij dit onderdeel van de lokale belastingdruk worden de voorlopige tarieven weergegeven, de voorlopige belastingdruk voor 2023 en de belastingdruk van buurgemeenten (over 2022) op basis van een jaarlijks onderzoek door COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden).

Overzicht van tarieven
In onderstaande tabel zijn de voorlopige tarieven weergegeven.
De ozb-opbrengst wordt op basis van het door de raad aangenomen amendement niet verhoogd. Het uiteindelijke tarief is afhankelijk van de waarde-ontwikkeling van de onroerende zaken.
De forensen- en hondenbelasting worden trendmatig verhoogd met 3,08%.
De toeristenbelasting blijft voorlopig gehandhaafd. Eventuele investeringen in 2023 kunnen leiden tot een hoger tarief vanaf 2024.
De rioolheffing en reinigingsheffingen zijn maximaal 100% kostendekkend. Deze tarieven moet nog berekend worden en worden aan u voorgelegd in de raadsvergadering van 15 december 2022.

Voorlopige tarieven 2023		2023	2022
Algemene inflatiecorrectie		3,08%	1,50%
OZB woningen eigenaren [1)]	% woz-waarde	0,1413%	0,1413%
OZB niet-woningen eigenaren [1)]	% woz-waarde	0,3115%	0,3115%
OZB niet-woningen gebruikers [1)]	% woz-waarde	0,2397%	0,2397%
Rzb	-	n.v.t.	n.v.t.
Forensenbelasting	% woz-waarde	0,2853%	0,2768%
Toeristenbelasting	p.p.p.n.	1,07	1,07
Parkeerbelasting	-	n.v.t.	n.v.t.
Hondenbelasting:			
Eerste hond	per eerste hond	59,16	57,48
Extra honden	per extra hond	85,08	82,68
Kenneltarief	per kennel	410,04	400,92
Reclamebelasting	-	n.v.t.	n.v.t.
Precariobelasting	-	n.v.t.	n.v.t.
Baatbelasting	vast bedrag per perceel	p.m.	p.m.
Rioolheffing	per perceel	n.v.t.	132,78
	tot 500m3 waterverbruik	n.t.b.	n.v.t
	vanaf 500m3 gestaffeld	n.t.b.	n.v.t
Afvalstoffenheffing [2)]	vastrecht per jaar	n.t.b.	148,80
	bedrag per kilo restafval	n.t.b.	0,31
	bedrag per kilo GFT	n.t.b.	0,11

1) Eventuele mutaties als gevolg van waardeontwikkeling zijn hierin nog niet meegenomen.
2) In verband met overgang naar de DAR in combinatie met de uitwerking van het grondstoffenplan moeten de tarieven nog berekend worden (n.t.b.= nog te berekenen / nog te bepalen)

De definitieve tarieven voor 2023 worden door uw raad vastgesteld middels het vaststellen van de belastingverordeningen, die aangeboden worden voor de raadsvergadering van 15 december 2022. Hierbij worden de laatste ontwikkelingen meegenomen, zoals waardemutatie van de onroerende zaken en de uitwerking van het grondstoffenplan.

Belastingdruk Mook en Middelaar

In onderstaande tabel staat de lokale lastendruk per huishouding, waarbij als uitgangspunt is genomen:

- Huurders betalen uitsluitend afvalstoffenheffing;
- Woningeigenaren betalen afvalstoffenheffing, ozb en rioolheffing.

Op basis van de huidige bekende gegevens kan voor 2023 nog geen (voorlopige) lastendruk worden berekend.

Als de systematiek van afvalinzameling wordt gewijzigd, moeten de tarieven herberekend worden. Ook het tarief van de rioolheffing zal wijzigen door het mogelijk toepassen van een staffel voor het waterverbruik en daarmee meer recht te doen aan de belasting van het rioolstelsel. Zo'n 35 objecten verbruiken gemiddeld 1.000 m^3 water per jaar. De overige objecten (vooral huishoudens) verbruiken gemiddeld 100 m^3 water per jaar. Een voorstel voor de nieuwe tarieven voor 2023 van de diverse belastingen en heffingen ontvangt u voor de raadsvergadering van 15 december 2022.

Bedragen in €

Lastendruk	2023	2022
Huurder:		
Afvalstoffenheffing	n.t.b.	231
Eigenaar / gebruiker:		
Onroerende-zaakbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing		
- bij een woningwaarde van € 200k	n.t.b.	646
- bij een woningwaarde van € 300k	n.t.b.	788
- bij een woningwaarde van € 500k	n.t.b.	1.070

Belastingdruk andere gemeenten

COELO onderzoekt jaarlijks de woonlasten per huishouden. In onderstaande tabel zijn van enkele buurgemeenten de woonlasten weergegeven. Omdat de woonlasten over het komende jaar 2023 nog niet altijd bekend zijn, worden de woonlasten van het huidige jaar 2022 vermeld.

Lastendruk 2022	Mook en Middelaar	Gennep	Heumen	Land van Cuijk / Cuijk	Gemidd. Limburg	Gemidd. Nederland
Eigenaar-bewoner						
Eenpersoonshuishouden	904	793	880	759	881	826
Meerpersoonshuishouden	959	855	948	828	947	904
Rangnummer *)	233e	101e	220e	72e		
Huurder						
Eenpersoonshuishouden	205	256	157	288	330	335
Meerpersoonshuishouden	261	318	225	356	394	424
Rangnummer *)	29e	72e	9e	103e		

**) 1e is goedkoopste gemeente*

Bron: COELO 'Atlas van de lokale lasten 2022'

Kwijtscheldingsbeleid

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid tot een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van de geheven belasting. De mogelijkheid tot kwijtschelding wordt geregeld in de belastingverordeningen. Kwijtschelding is op basis van de huidige verordeningen (2022) alleen mogelijk voor rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor alle andere belastingen wordt op grond van de huidige belastingverordeningen geen kwijtschelding verleend. Het wel of geen kwijtschelding verlenen kan jaarlijks herzien worden (bij het vaststellen van de belastingverordeningen).

1.11. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wettelijk kader
Artikel 11 BBV.

Algemeen
Deze paragraaf geeft inzicht in het vermogen van de gemeente Mook en Middelaar om substantiële niet-begrote kosten te dekken die onverwachts kunnen optreden. Tevens wordt inzicht gegeven in de risico's die per eind september 2022 bekend en van wezenlijk belang zijn voor de financiële positie.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit is de hoeveelheid aan middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en waarvoor ook geen verzekering is afgesloten. Hieronder is in tabelvorm de weerstandscapaciteit vermeld. Vervolgens worden alle afzonderlijke onderdelen toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Weerstandscapaciteit	**2022**
Exploitatie	
Onvoorziene uitgaven	20
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie	**20**
Vermogen	
- Vrij Besteedbare Reserve	n.v.t.
- Algemene reserve	2.000
- Voorzieningen	n.v.t.
- Stille reserves	n.v.t.
Totaal weerstandscapaciteit vermogen	**2.000**
Totale weerstandscapaciteit	**2.020**

Onvoorzien
In de begroting is een structureel bedrag opgenomen van € 20k (dit is ongeveer 0,1% van het begrotingstotaal) om eventuele incidentele onvoorziene uitgaven op te kunnen vangen.

Vrij Besteedbare Reserve
De Vrij Besteedbare Reserve (VBR) is wettelijk gezien een algemene reserve. De VBR betreft het vrij besteedbare deel van deze algemene reserve. De VBR wordt veelal ingezet voor dekking van incidentele kosten. De VBR wordt niet meegenomen in de telling van de weerstandscapaciteit.

Algemene Reserve
De Algemene Reserve (AR) is wettelijk gezien een algemene reserve. De AR betreft het geblokkeerde deel van deze algemene reserve. De AR wordt enkel en alleen gebruikt voor het financieel opvangen van onvoorziene risico's. Uitgangspunt is dat, na aanwending van de AR, het saldo van € 2 miljoen binnen het tijdsbestek van de meerjarenraming weer op peil gebracht wordt.

Voorzieningen

Voorzieningen worden onder andere gevormd om aan verplichtingen van derden te kunnen voldoen die van enige omvang zijn en die het gevolg kunnen zijn van gedane investeringen. Zo is er bijvoorbeeld een voorziening voor het groot onderhoud van wegen. Omdat een voorziening altijd onderbouwd moet zijn met een verplichting, worden de voorzieningen niet meegenomen in de telling van de weerstandscapaciteit.

Stille reserves

Er is sprake van een ‘stille reserve’ als de waarde van bezittingen (vaste activa) in het economisch verkeer hoger is dan de boekwaarde in de financiële administratie. Dit betreft bijvoorbeeld enkele pachtgronden of aandelen. Dergelijke activa kunnen veelal niet op korte termijn verkocht worden, bijvoorbeeld als gevolg van overeenkomsten. Daarom worden stille reserves niet meegenomen in de berekening van de weerstandscapaciteit.

Inventarisatie van de risico’s

Risico’s

Tegenover de weerstandscapaciteit staan risico’s, die substantieel van belang zijn, maar die niet of niet geheel financieel gedekt zijn. Risico's worden in beginsel aangemerkt als incidenteel. Als risico's structureel optreden, dan wordt dit financieel ook structureel meegenomen in de begroting. Optredende risico's worden gedekt door de Algemene reserve. De waarschijnlijkheid dat een risico zich voordoet wordt onderverdeeld in Zeer laag (10%), Laag (25%), Midden (50%), Hoog (75%) en Zeer hoog (90%). Maatregelen kunnen zijn: Accepteren, Overdragen (bijv. verzekeren), Preventief (voorkomen), Reductie (bedrag of risico verkleinen).

Nr	**Categorie**	**Toelichting risico**			**Toelichting maatregel**	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**	
1	**Verbonden partijen**	*MGR* Uitgangspunt is dat de MGR zelf geen weerstandsvermogen opbouwt, maar dat deelnemende gemeenten hiermee rekening houden. Voor de MGR bedraagt ons aandeel voor 2023 € 69k.		*MGR* Het ingeschatte weerstandsvermogen van de MGR wordt 'doorgeschoven' naar de deelnemende gemeenten.		
INC	Accepteren	€ 69k	Midden	50%	€ 34,5k	

2	**Verbonden partijen**	*Aandelenkapitaal NV's en BV's* Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal in de vennootschappen (art. 2:81 BW).		Periodiek wordt beoordeeld of we blijven deelnemen in het aandelenkapitaal van de diverse vennootschappen. De grootste deelnemingen zijn BNG (€ 309k), Enexis (€ 116k), DAR (€ 116k) en WML (€ 14k).		
INC	Accepteren	€ 555k	Laag	25%	€ 138,75k	

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
3	**Juridische zaken**	*Proceskosten* Proceskosten komen incidenteel voor, maar kunnen leiden tot forse bedragen.		Door intern de juiste procedures te doorlopen, wordt de kans op processen verminderd, maar nooit helemaal weggenomen.	
INC	Accepteren	€ 200k	Zeer laag	10%	€ 20k

4	**Archief**	*Archief / Informatiebeheer* De archieffunctie krijgt een nieuwe plaats in de digitale samenleving. We zijn bijvoorbeeld verplicht aan te sluiten op het e-depot (digitaal te bewaren archieven). Het koppelen van systemen en centraal beheren van informatie is de basis om informatie op een juiste manier te kunnen ontsluiten. Voor onze inwoners komt dit bijvoorbeeld tot uiting in de digitale dienstverlening via de website. De toekomst vraagt dat we ons informatielandschap weloverwogen inrichten mede in relatie tot informatiebeveiliging. Deze ontwikkelingen hebben budgettaire consequenties.		*Archief / Informatiebeheer* De ontwikkelingen worden blijvend gemonitord en daar waar nodig financieel vertaald.	
INC	Accepteren	€ 150k	Midden	50%	€ 75k

5	**Onderwijs**	Het Kandinsky-college in Molenhoek is een permanente nevenvestiging onder bestuur van de Scholengroep Nijmegen. De gemeente is op grond van de Wet Voortgezet Onderwijs verantwoordelijk voor (vervangende) nieuwbouw, herstel van constructiefouten, herstel van schade. Voor dit laatste is zij verzekerd.		De huisvesting van onderwijsgebouwen behoort tot de gemeentelijke zorgplicht. Uit kwalitatieve onderzoeken is gebleken dat het Kandinsky-college slecht scoort op punten als duurzaamheid, ventilatie en functionaliteit. Uit een haalbaarheidsonderzoek is gebleken dat binnen de huidige wet- en regelgeving en financieringsstructuur vervangende nieuwbouw financieel niet haalbaar is. Er is wel nieuwe regelgeving in voorbereiding, die de definitie en verantwoordelijkheid voor renovatie nader moet regelen en de afweging tussen renovatie en nieuwbouw makkelijker moet maken. Deze regelgeving wordt niet eerder verwacht dan 2023.	
INC	Reductie	€ 120k	Midden	50%	€ 60k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
6	**Dividend**	*BNG* Van de BNG ontvangen wij o.b.v. ons aandelenbezit jaarlijks dividend over het afgelopen jaar. Het beleid van de BNG is om 50% van de nettowinst uit te keren aan de aandeelhouders. De verwachte dividenduitkering à € 224k is structureel opgenomen in de begroting. Voor 2023 wordt een uitkering verwacht van 60% (conform begrotingsbrief provincie) en is het bedrag bijgesteld naar € 282k. Het is een bedrijfseconomisch risico of het geraamde bedrag aan inkomsten ook daadwerkelijk wordt ontvangen.		Het te ramen bedrag voor de dividendopbrengst van de BNG wordt bepaald op hetgeen de Provincie in haar jaarlijkse begrotingsbrief vermeldt. Als hiervan wordt afgeweken, moet hiervoor een goede verklaring zijn. Het is altijd mogelijk dat (een deel van) de geraamde dividendbaten niet gerealiseerd worden. Dit risico wordt laag ingeschat en acceptabel bevonden.	
INC	Accepteren	€ 282k	Laag	25%	€ 70,5k

7	**Dividend**	Wij zijn aandeelhouder van Enexis, dat de infrastructuur van de energievoorziening in bezit heeft. Daarnaast zijn wij aandeelhouder in enkele kleinere vennootschappen die zijn opgericht bij de verkoop van Essent. In de begroting is rekening gehouden met een dividendopbrengst van € 64k.		Het te ramen bedrag voor de dividend-opbrengst van Enexis wordt bepaald op hetgeen de Provincie in haar jaarlijkse begrotingsbrief vermeldt. Als hiervan wordt afgeweken, moet hiervoor een goede verklaring zijn. Het is altijd mogelijk dat (een deel van) de geraamde dividendbaten niet gerealiseerd worden. Dit risico wordt laag ingeschat en acceptabel bevonden.	
INC	Accepteren	€ 64k	Laag	25%	€ 16k

8	**Haven**	Dichtslibben haven mede als gevolg van extreme hoogwaterstanden. Geschatte kosten herstel €125k. De exacte kosten voor het opslaan van het slib worden bepaald door het tijdstip van baggeren en de opslagcapaciteit.		Wij hebben geen invloed op externe factoren, zoals waterstanden, stroom-snelheden en mate van eventueel dichtslibben. Dit risico valt hierdoor onder de categorie ‘Accepteren’.	
INC	Accepteren	€ 125k	Midden	50%	€ 62,5k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
9	**Haven (bouw-kundig)**	Er is (momenteel) geen onderhoudsplan voor de bouwkundige staat van de haven. Er zijn ook geen middelen beschikbaar om eventueel onderhoud te plegen aan de bouwkundige staat van de haven. Zie ook de paragraaf onderhoud kapitaal-goederen. De kosten worden als stelpost geraamd op € 500k. Nadat er een onderhoudsplan is opgesteld en de dotatie aan de voorziening voor groot onderhoud structureel in de begroting is opgenomen, kan dit risico verwijderd worden.		Het op te stellen onderhoudsplan aan de passantenhaven kan worden gekoppeld aan de integrale visie voor de ontwikkeling en inrichting van het gebied Maas-oever(zone), die naar verwachting de komende jaren op het programma zal staan. Hierna kan het risico afgebouwd of verwijderd worden.	
INC	Reductie	€ 500k	Laag	25%	€ 125k

10	**Sociale woning-bouw**	Woningbouwcorporaties sluiten voor het uitvoeren van hun taak veelal leningen af waarbij de gemeente gevraagd wordt om als achtervang te dienen. Hiermede wordt bereikt dat de geldgever met een lagere rentevergoeding genoegen neemt omdat de gemeente als achtervang een zekere debiteur is. Sinds een aantal jaren is het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) in het leven geroepen, dat de functie van de gemeente overneemt en waardoor de woningbouwcorporaties met slechts één instituut te maken hebben en de zekerheid voor de gemeenten groter is. Bestaande leningen blijven tot aan het einde van de looptijd nog gewoon bij de gemeenten als achtervang-instituut. Door het WSW is de veiligheid nu nog beter geborgd.		Per 31 december 2021 staat er voor de sociale woningbouw een bedrag aan leningen uit van ongeveer € 11,3 miljoen (restant schuld) op een hoofdsom van € 17,4 miljoen. Wij kwantificeren het risico op 50% van de omvang van de leningen. Het risico dat er daadwerkelijk een beroep gedaan wordt op de gemeente is minimaal.	
INC	Accepteren	€ 5.650k	Zeer laag	10%	€ 565k

Nr	Categorie	Toelichting risico			Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**	
11	**Starters-lening**	In de raad van april 2010 is de Verordening starterslening vastgesteld. Hierbij is tevens een fonds in het leven geroepen waarop starters op de woningmarkt een beroep kunnen doen voor het aantrekken van een lening. Deze lening wordt verstrekt onder bepaalde voorwaarden en tot een maximum bedrag tegen gunstige condities. Bij het vaststellen van de Jaarstukken 2014 is door de raad besloten om het plafond van de starterslening te verhogen naar € 130k.		De gemeente dient in dit fonds maximaal € 130.000 te storten. De provincie Limburg stort vervolgens maximaal een drievoudig bedrag in het fonds (dus aandeel gemeente 25%, aandeel provincie 75%). De lener dient vervolgens de lening volgens de bepalingen uit de verordening af te lossen aan de kredietverstrekkers. Startersleningen lopen via de SVn.	
INC	Accepteren	€ 130k	Laag	25%	€ 32,5k	

12	**UPW**	Bij een tekort op het budget bestaat de mogelijkheid om een vangnetuitkering aan te vragen. Dat is alleen mogelijk als er sprake is van een tekort dat meer bedraagt dan 7,5% van het budget. Daarnaast moet er over de drie voorgaande jaren gecumuleerd ook een tekort zijn dat meer bedraagt dan 7,5% van het budget. De gemeente heeft dan een zogenoemd getrapt eigen risico dat maximaal uit komt op 10% van het budget ofwel € 150k. Overigens verwachten we dat het budget in 2022 toereikend zal zijn en er geen tekort op zal treden. Dat is, bij gelijkblijvende omstandigheden, ook de verwachting voor 2023.			Uitgangspunt is 100% kosten ten opzichte van de ontvangen bijdragen van het Rijk. Het eigen risico onder de vangnetuitkering wordt geaccepteerd als risico. Jaarlijks wordt de stand van zaken met betrekking tot het eigen risico / mogelijke aanvraag voor de vangnetuitkering, voorgelegd aan de raad.	
INC	Accepteren	€ 150k	Midden	50%	€ 75k	

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
13	**Woon-plaats-beginsel**	Met ingang van 1 januari 2022 is het nieuwe woonplaatsbeginsel van kracht. Dit betekent dat onze gemeente verantwoordelijk wordt voor een nieuwe populatie jeugdigen en dat tegelijkertijd andere gemeenten verantwoordelijk worden voor een aantal van onze huidige jeugdigen. Het is hierbij van belang te beseffen dat het gaat om jeugdigen in zorg met verblijf waarbij de kosten per jeugdige op jaarbasis kunnen variëren van € 15.000 (bij pleegzorg) tot € 150.000 (bij gesloten jeugdzorg). Het Ketenbureau i-sociaal domein biedt ondersteuning bij het in beeld brengen van de huidige populatie en het bepalen van de verantwoordelijke gemeente. Daarnaast wordt met de invoering van het nieuwe woonplaatsbeginsel een compensatieregeling van kracht voor in principe twee jaar. De compensatieregeling wordt bekostigd uit het macrobudget Jeugd aangezien het een verdeeltechnisch probleem betreft.		Wanneer gemeenten er samen niet uitkomen wie verantwoordelijk is voor de kosten van de jeugdige is er een compensatieregeling. Deze regeling zorgt er onder andere voor dat de zorg van de jeugdige nooit in het geding komt. Het nieuwe woonplaatsbeginsel kan zowel een negatief als een positief gevolg hebben op de kosten die wij maken. Incidenteel kunnen deze kosten gedekt worden uit reserves. Ten tijde van de Jaarstukken 2022 en 2023 zal duidelijker worden wat de structurele gevolgen zijn voor onze gemeente.	
INC	Accepteren	€ 330k	Midden	50%	€ 165k

Bedragen x € 1.000

Risico	Incidenteel		Structureel	
	Kwantificering	Berekend bedrag	Kwantificering	Berekend bedrag
Zeer laag (10%)	5.850	585	0	0
Laag (25%)	1.531	383	0	0
Midden (50%)	944	472	0	0
Hoog (75%)	0	0	0	0
Zeer hoog (90%)	0	0	0	0
Totaal	**8.325**	**1.440**	**0**	**0**

Het totaal van het berekende risicobedrag komt daarmee uit op € 1.440k.

Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's (weerstandsvermogen)

Bepaling en betekenis weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen wordt gedefinieerd als de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie tot de financiële positie.

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om mogelijke tegenvallers op te vangen zonder dat dit onmiddellijk invloed heeft op het beleid. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de financiële positie van de gemeente.

Ratio weerstandsvermogen
De ratio, die uit de hiervoor gehanteerde berekening volgt, kan worden gewaardeerd. Wij hanteren de indeling zoals aangegeven door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement.

Beoordelingstabel weerstandsvermogen			
Categorie	**Ratio weerstandsvermogen**		**Betekenis**
	vanaf	**tot**	
A	2	∞	Goed / Uitstekend
B	1,4	2	Ruim voldoende
C	1	1,4	Voldoende
D	0,8	1	Matig
E	0,6	0,8	Onvoldoende
F	- ∞	0,6	Ruim onvoldoende

De gemeente Mook en Middelaar wenst minimaal een ratio te hebben in categorie C – voldoende. Dit betreft een ratio tussen de 1,0 en 1,4. Daarnaast wordt als (structurele) bovengrens een ratio van 3,0 gehanteerd.

Als risico's zich daadwerkelijk voordoen, ondanks de genomen beheersmaatregelen, dan kan een beroep gedaan worden op de weerstandscapaciteit. Uitgangspunt hierbij is dat eerst wordt onderzocht of de gemeente ook andere mogelijkheden heeft om de gevolgen van risico's op te vangen. Denk bijvoorbeeld aan het aanwenden van eventueel onbenutte budgetten, bezuinigingen of bijstellingen van bestaand beleid.

Ratio weerstandsvermogen
De ratio voor het weerstandsvermogen bedraagt 1,4 (weerstandscapaciteit € 2.020k gedeeld door risico's € 1.440k). Deze ratio valt in klasse 'B Ruim voldoende'. Op basis van een minimale klasse 'C Voldoende', kan geconcludeerd worden dat de gemeente Mook en Middelaar op dit moment voldoende capaciteit heeft om eventuele risico's op te vangen.

Verloop van de kengetallen						
Kengetallen	**W2021**	**B2022**	**B2023**	**B2024**	**B2025**	**B2026**
Netto schuldquote	-15%	2%	11%	21%	37%	41%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-18%	-1%	9%	19%	35%	38%
Solvabiliteitsratio	38%	36%	35%	33%	28%	25%
Structurele exploitatieruimte	4%	-4%	0%	0%	1%	-4%
Grondexploitatie (n.v.t.)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Belastingcapaciteit	114%	103%	103%	103%	103%	103%

Kengetallen
Naast de ratio voor het weerstandsvermogen zijn gemeente verplicht om onderstaande kengetallen te verstrekken. Deze kengetallen mogen alleen in gezamenlijkheid beoordeeld worden voor de beeldvorming met betrekking tot de financiële positie van de gemeente (zie tabel onderaan deze paragraaf).

1a Netto schuldquote
De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast (vaste schuld en vlottende schulden) ten opzichte van de eigen middelen (vlottende activa). Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Een negatieve schuldquote betekent dat er geen netto-schuld is, maar dat er een overschot is aan liquide middelen en vorderingen. Door investeringen, het benutten van de middelen in 's Rijks Schatkist en het toekomstig aantrekken van leningen voor financiering van investeringen, neemt de netto schuldquote toe.

1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Dit betreft hetzelfde kengetal als de netto schuldquote, maar nu wordt bij de eigen middelen niet alleen de vlottende activa meegenomen, maar ook de uitgezette leningen. Dit kengetal is altijd gelijk of lager dan de netto schuldquote.

2. Solvabiliteitsratio
Het solvabiliteitsratio geeft aan in welke mate wij in staat zijn om op de lange termijn aan de financiële verplichtingen te voldoen. Zoals uit de balans valt op te maken, bedraagt het eigen vermogen € 6,2 miljoen en het totaal vermogen € 17,6 miljoen. Dit betekent dat de omvang van het eigen vermogen 35% bedraagt ten opzichte van het totaal vermogen. De gangbare minimumnorm voor deze solvabiliteitsratio ligt bij niet-financiële ondernemingen tussen de 25% en 40%. Hoe hoger de ratio hoe solvabeler de organisatie is. Met een ratio van 35% voldoet de gemeente Mook en Middelaar aan de gangbare norm.

3. Structurele exploitatieruimte
Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Een positief percentage is een structureel overschot. De begroting is voor 2023 structureel in evenwicht (met een voordelig saldo van € 37k, afgerond 0%).

4. Grondexploitatie
Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De gemeente Mook en Middelaar heeft geen actieve grondexploitaties (aankopen, bouw- en woonrijp maken en weer verkopen). Het kengetal bedraagt 0%.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit wordt berekend op basis van de woonlasten van een belastingplichtige (meerpersoonshuishouden met eigen woning) in Mook en Middelaar ten opzichte van het landelijk gemiddelde van het laatst bekende begrotingsjaar. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2023 is dat 2022. Mook en Middelaar zit op basis van dit kengetal voor 2022 iets boven het landelijk gemiddelde. Omdat nog niet alle tarieven voor 2023 bekend zijn, gaan we vooralsnog uit van een gelijkblijvende belastingcapaciteit van 103% voor 2023. Verder mogen de afvalstoffenheffing en rioolrecht maximaal 100% kostendekkend zijn. In de raadsvergaderingen van 15 december 2022 worden de nieuwe belastingverordeningen voor 2023 ter besluitvorming aan u voorgelegd.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De diverse kengetallen zijn onderling redelijk consistent en bevestigen het beeld van een gezonde financiële positie. Mook en Middelaar heeft slechts één uitstaande geldlening van € 544k (per 1 januari 2023), die jaarlijks met zo'n € 182k wordt afgelost. Aan de andere kant is er ongeveer € 7 miljoen aanwezig in 's Rijks schatkist (voor aftrek van de betaling van alle restant kredieten). Qua exploitatie is er nagenoeg een structureel sluitende (meerjaren)begroting uitgaande van het voorgestelde dekkingsplan.

Op basis van de categoriale indeling zit de gemeente Mook en Middelaar alleen in de categorieën A en B (minst risicovol dan wel gemiddeld). De kengetallen moeten niet afzonderlijk beoordeeld worden, maar bepalen gezamenlijk het financiële beeld.

Kengetal	Waarde M&M	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote zonder correctie	11%	< 90%	90 - 130%	> 130%
Netto schuldquote met correctie)	9%	< 90%	90 - 130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	35%	> 50%	20 - 50%	< 20%
Structurele exploitatieruimte	0%	positief	neutraal	negatief
Grondexploitatie	0%	< 20%	20-35%	> 35%
Belastingcapaciteit	103%	< 95%	95 - 105%	> 105%

1.12. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Wettelijk kader
Artikel 12 BBV.

Onderstaande tabel bevat de actuele stand van zaken met betrekking tot de beheerprogramma's.

Beheerplan	Omschrijving / Naam	Periode	Datum vaststelling Raad	Te herzien in	Looptijd
Wegen	Wegenbeheerplan Meerjarenplanning	2020-2025	12 december 2019	2025	5 jaar
Kunstwerken (Bruggen)	Meerjaren onderhoudsplan bruggen	2018-2067	15 september 2016		50 jaar
Openbare verlichting	beleidsnota openbare verlichting	2016-2020	10 december 2015	n.v.t.	5 jaar
Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan Mook en Middelaar (GRP)	2022-2026	16 december 2021	2026	5 jaar
Water	geen onderhoudsplan	-	-	-	-
Groen	Groenbeheerplan	2016-2019	*)	Nog te bepalen	
Gebouwen	Meerjarig onderhoudsplan (MJOP)	2020-2023		2023	4 jaar

*) Besluitvorming door College van burgemeester en wethouders.

Wegen

1. Wegen

Doel
De gemeente is verantwoordelijk voor de instandhouding en het veilig gebruik van de verhardingen die zij in beheer heeft.

Beleidskader
Al jaren voert de gemeente structureel en planmatig onderhoud uit aan de verhardingen. Het gemeentelijke Wegenbeheerplan is hierbij richtinggevend. Het plan geeft inzicht in de kwaliteit en onderhoudsbehoefte van de gemeentelijke wegen/verhardingen en de financiële middelen die hiervoor nodig zijn. Het plan wordt voor een bepaalde tijd vastgesteld en er is in 2019 een nieuw plan opgesteld voor de periode 2020 - 2024. In 2020 is het plan uitgebreid naar 5 jaren zodat het nu tot 2025 vastligt.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de wegen is vastgesteld op het niveau B van de landelijke CROW-systematiek. Dit komt min of meer overeen met het niveau van instandhouding van de verhardingen, voorkomen dat (technische) normen worden overschreden.

Financiële consequenties beleidskader
De meerjarenplanning voor het structureel en planmatig onderhoud bedraagt op basis van het nieuwe Wegenbeheerplan voor de jaren 2020 tot en met 2025 op jaarbasis een bedrag van gemiddeld ongeveer € 152k voor groot onderhoud, inclusief een toeslag van 6-10% voor de kosten van de voorbereiding, verkeersmaatregelen, administratie en toezicht op de werkzaamheden.

Financiële consequenties in de begroting
Om de onderhoudsvoorziening voor het (groot) wegonderhoud op peil te houden werd er jaarlijks € 155k aan toegevoegd. Per 31 december 2021 bedroeg het saldo van de voorziening €281k. Het verloop van de voorziening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud wegen					
Jaar	Stand per 1-1	Dotatie	Vrijval	Aanwending	Stand per 31-12
2022	417	155	0	165	407
2023	407	155	0	107	455
2024	455	155	0	133	476
2025	476	155	0	133	498
2026	498	155	0	133	519

Voortgang van het geplande onderhoud
De onderhoudswerkzaamheden worden overeenkomstig de planning van het Wegenbeheerplan uitgevoerd. Werkproces: voorbereiding (onderzoek), aanbesteding en uitvoering. Werkzaamheden worden zo veel mogelijk gecombineerd en afgestemd met gemeentelijke (bouw)ontwikkelingen. Streven naar integraal werken. Zo mogelijk wordt het onderhoud aan de wegen gecombineerd met andere ontwikkelingen en/of onderhoudswerkzaamheden (integraal werken).

Omvang achterstallig onderhoud
Op basis van huidig inzicht is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

2. Kunstwerken (Bruggen)

Doel
De gemeente is verantwoordelijk voor de instandhouding en het veilig gebruik van de verkeersbruggen binnen de gemeente. Het betreft twee bruggen, de brug Witteweg te Plasmolen en de brug Cuijksesteeg in Mook.

Beleidskader
Op 15 september 2016 heeft u het ‘Meerjaren onderhoudsplan bruggen' vastgesteld. Het plan voorziet in het structurele / planmatige onderhoud aan de bruggen. Dit geeft een doorkijk voor de komende vijftig jaar (planperiode 2018-2067). Onderhoud op basis van instandhouding van de huidige functionaliteit van de bruggen. Met het plan is dit gewaarborgd.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de bruggen is vastgesteld op niveau in stand houden.

Financiële consequenties beleidskader
Voor de financiering van de onderhoudswerkzaamheden op de langere termijn (instandhouding) is er een voorziening groot onderhoud bruggen aanwezig. De jaarlijkse dotatie aan de voorziening bedraagt € 23k. Door de jaarlijkse dotatie is de voorziening gedurende een looptijd van 50 jaar nergens negatief.

Financiële consequenties in de begroting
Het verloop van de voorziening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud kunstwerken (bruggen)					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2022	39	23	0	17	45
2023	45	23	0	0	69
2024	69	23	0	0	92
2025	92	23	0	10	105
2026	105	23	0	0	128

Voortgang van het geplande onderhoud
In 2023 zal het onderhoud aan de brug in de Cuijksesteeg plaatsvinden. Het betreft hier het conserveren van de metalen onderdelen. Hierin bevindt zich Chroom6, waardoor er gekeken moet worden naar een juiste uitvoeringsmethode. Naar aanleiding van deze uitvoeringsmethode zal er onderhoud ingepland worden.
De overige onderhoudswerkzaamheden worden overeenkomstig de planning van het Meerjaren onderhoudsplan bruggen uitgevoerd.

Omvang achterstallig onderhoud
Door invulling te geven aan het Meerjaren onderhoudsplan bruggen kan achterstallig onderhoud worden voorkomen.

3. Openbare verlichting

Doel
De gemeente is verantwoordelijk voor de instandhouding van de openbare verlichting binnen de gemeente, dit voor de sociale en verkeersveiligheid.

Beleidskader
De gemeente is verantwoordelijk voor goede openbare verlichting. Een van de voornaamste doelen is het verduurzamen en moderniseren van onze openbare verlichting, door masten en armaturen die ouder zijn dan respectievelijk 50 en 25 jaar te inventariseren, inspecteren en waar nodig te vervangen. Inwoners worden in de gelegenheid gesteld tips en aanbevelingen voor de straatverlichting aan te dragen. De vervanging van openbare verlichting wordt per jaar voorbereid, aanbesteed en uitgevoerd. Voor de vervangingsopgave van de lichtmasten en de armaturen wordt jaarlijks een krediet aangevraagd middels het investeringsplan.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de openbare verlichting is vastgesteld op niveau goed.

Financiële consequenties beleidskader
Voor het jaar 2023 wordt een krediet gevraagd van € 40k voor lichtmasten en armaturen tezamen.

Financiële consequenties in de begroting
Vanaf 1 januari 2017 moeten de investeringen in voorzieningen met maatschappelijk nut, dus ook openbare verlichting, worden geactiveerd en worden afgeschreven.
Er wordt geen voorziening gevormd. Over de investeringen wordt afgeschreven ten laste van de exploitatie. Lichtmasten worden in 50 jaar afgeschreven, armaturen in 25 jaar.

Voortgang van het geplande onderhoud
Jaarlijks worden de geplande vervangingen uitgevoerd. Hierbij wordt er ook gekeken of zaken kunnen worden gecombineerd.

Omvang achterstallig onderhoud
Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Riolering

Doel
Invulling geven aan de gemeentelijke watertaken, dit op het gebied van afvalwater, regenwater en grondwater. Meer concreet het in stand houden en verbeteren van de gemeentelijke riolering en voorzieningen voor de opvang en verwerking van het regenwater. Dit alles om te komen tot een goed functionerend(e) waterketen en watersysteem en daarmee het terugdringen van de kans op wateroverlast.

Beleidskader
De invulling van de gemeentelijke watertaken, en de financiering ervan, is vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan Mook en Middelaar (GRP), dat op 24 november 2021 door de gemeenteraad is vastgesteld. De planperiode van het GRP bestrijkt de jaren 2022 tot en met 2026. In het GRP is de vroegere specifieke zorg voor de riolering omgebogen naar de zorg voor het gemeentelijk waterbeheer. Dus niet specifiek het (stedelijk) afvalwater maar ook het regenwater en grondwater.

In het GRP is er aandacht voor het onderhoud en het in stand houden van de (water)voorzieningen, het doen van metingen en onderzoek, het terugdringen van de vuiluitworp naar oppervlaktewater en het terugdringen van de kans op wateroverlast ten gevolge van hevige neerslag. De afgelopen jaren zijn hierin al vorderingen gemaakt, wel baart de toenemende extreme neerslag zorgen. Hiervoor is blijvende aandacht in de vorm van generieke en specifieke maatregelen, zoals het afkoppelen van verhardingen en het creëren van berging. Hierbij worden ook de bewoners betrokken en gestimuleerd. Dit in de vorm van voorlichting en advies en ook met de mogelijkheid van een geldelijke bijdrage (dit laatste in samenwerking met het waterschap Limburg).

De mogelijkheid voor samenwerking met andere overheden en partijen is ook een blijvend aandachtspunt. Dit onder andere om de kosten voor de watertaken te verlagen. Hierbij is het streven om de wettelijke watertaken tegen de laagst mogelijke lasten uit te voeren.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de riolering is vastgesteld op niveau instandhouding / functionaliteit.

Financiële consequenties beleidskader
De financiële gevolgen van de uitvoering van het GRP komen via de rioolheffing ten laste van de burgers. Het tarief voor de rioolheffing wordt vastgesteld op basis van de financieringssystematiek van het GRP (kostendekkingsberekening) en geldt per aansluiting op de gemeentelijke riool- of zuiveringsvoorziening. Bij de (jaarlijkse) behandeling van het voorstel voor de belastingtarieven wordt het bedrag van de rioolheffing vastgesteld.

Financiële consequenties in de begroting
De dekking van de kosten voor het reguliere (dagelijks) onderhoud vindt plaats middels budgetten in de exploitatie. Nieuwe rioleringen worden geactiveerd en leiden tot kapitaallasten. De voorziening groot

onderhoud riolering gedraagt zich meer als een tariefegalisatievoorziening, waarbij het saldo van de lasten en baten wordt geëgaliseerd. Riolering en rioolheffing is financieel een gesloten systeem.
Het verloop van de voorziening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud riolering (tariefegalisatie)					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2022	4.305	0	0	0	4.305
2023	4.305	0	0	0	4.305
2024	4.305	0	0	0	4.305
2025	4.305	0	0	0	4.305
2026	4.305	0	0	0	4.305

Voortgang van het geplande onderhoud
Het dagelijks onderhoud en de inspanningen en werkzaamheden die voortvloeien uit het GRP worden voorbereid en uitgevoerd. Hierbij is het streven naar integraal werken, synergie en doelmatigheid.

Omvang achterstallig onderhoud
Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Water

Passantenhaven

Doel
Mook en Middelaar heeft op het gebied van ‘water’ enkel de verplichting om de passantenhaven bevaarbaar te houden en het in stand houden van de functionaliteit van de haven, als bouwkundige voorziening.

Beleidskader
Inzicht hebben en houden in de diepgang en de staat van de passantenhaven als 'bouwwerk'.

Onderhoudsniveau
De metingen van de diepgang in de haven wijzen uit dat de haven bevaarbaar is. Met metingen wordt dit gevolgd.
Tot op heden is er geen onderhoudsplan voor de passantenhaven zelf, de waterbouwkundige (constructieve) onderdelen. De haven dateert uit de jaren negentig van de vorige eeuw. Het is raadzaam om inzicht te krijgen in de staat van onderhoud en het benodigd toekomstig budget voor de instandhouding van de voorzieningen. Inzicht in de onderhoudsbehoefte, en het waarborgen daarvan, kan worden gekoppeld aan de wens van de ontwikkeling van het gebied Maaskade. Hierbij streven naar een integrale benadering en uitwerking, zowel ruimtelijk, functioneel als (onderhouds)technisch. Vanuit het oogpunt van onderhoud en beheer is deze inspanning niet vrijblijvend, ook niet in tijd. Als deze visie om welke redenen dan ook op zich laat wachten, is het wenselijk om los hiervan een onderhoudsplan op te stellen.

Financiële consequenties beleidskader
Indien het uitbaggeren van de passantenhaven noodzakelijk is, worden de kosten daarvan geschat op € 125k. Deze kosten zijn niet in de begroting opgenomen. Het dichtslibben is onder andere afhankelijk van het gebruik van de haven en zandverplaatsingen bij extreme hoogwaterstanden. De exacte kosten worden mede bepaald door het tijdstip waarop het baggeren noodzakelijk is en door de benodigde

opslagcapaciteit voor het slib. Deze post is wel opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Financiële consequenties in de begroting
De dekking van de kosten voor het onderhoud vindt plaats door middel van het reserveren van budgetten in de exploitatie. Er is hiervoor op dit moment geen budget en geen voorziening aanwezig.

Voortgang van het geplande onderhoud
Ten aanzien van het bevaarbaar houden van de haven zijn er geen bijzonderheden te melden en worden er geen acties voorzien.

Omvang achterstallig onderhoud
Op basis van huidig inzicht is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

Groen

Doel
Het onderhouden en beheren van het gemeentelijk groen. Dit betreft plantsoenen, hagen, bomen, en het sportpark in Middelaar.

Beleidskader
Het beleidskader is vastgelegd in het Groenstructuurplan. De planperiode is in 2020 afgelopen. We kiezen ervoor om geen nieuw Groenstructuurplan op te stellen. De gemeentelijke groenstructuur is onderdeel van de Omgevingsvisie, waarin de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de langere termijn worden vastgelegd. Het opstellen van de Omgevingsvisie volgt op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.
In 2022 wordt wel het areaal openbaar groen geactualiseerd en wordt een nieuw groenbestek opgesteld. Op basis waarvan de groenwerkzaamheden de komende jaren kunnen worden uitgevoerd.

Onderhoudsniveau
In het Groenbeheerplan is het onderhoudsniveau van het openbaar groen vastgesteld conform de landelijke CROW-systematiek. Voor het groen in de woonkernen is dit niveau B; onderhoudsniveau basis met een sober/functioneel beeld. Op locaties waar het technisch mogelijk en verantwoord is, is gekozen voor een lager onderhoudsniveau- niveau C; extensief beheer. Veelal buiten de woonkernen.

Financiële consequenties beleidskader
In de begroting zijn de kosten voor het reguliere beheer en onderhoud van het openbaar groen opgenomen. Het nieuwe geactualiseerde groenbestek leidt mogelijk tot een herziening van de kosten. Op dit moment zijn de financiële consequenties daarvan nog niet inzichtelijk.

Financiële consequenties in de begroting
Het groenonderhoud vindt geheel plaats door middel van het budgetteren in de exploitatie. Er is hier geen voorziening voor.

Voortgang van het geplande onderhoud
De reguliere dagelijks onderhoud wordt conform het Groenbeheerplan uitgevoerd. Het reguliere onderhoud van het openbaar groen wordt uitgevoerd door INTOS/Buitenwerk. Voor specifieke onderhoudstaken zoals het onderhoud van de sportvelden, maaien van bermen, onderhoud hondenuitlaatstroken, onderhoud hagen en beheersen eikenprocessierups worden aannemers

ingehuurd. Daarnaast voert de eigen dienst diverse onderhoudstaken uit zoals het snoeien van bomen en het maaien van gras- en sportvelden.

Omvang achterstallig onderhoud
Er is enige vorm van achterstallig onderhoud. Daartoe is in 2017 een inventarisatie gemaakt van plantvlakken die versleten zijn en gerenoveerd zouden moeten worden, resulterend in een plan van aanpak inclusief een financiële paragraaf van € 50.000 op jaarbasis.
In 2020 is een begin gemaakt met enkele renovatieprojecten. Het meest in het oog springend was de groenstrook langs de Singel in Molenhoek. Deze is met aandacht voor biodiversiteit succesvol heringericht. Als gevolg van financiële overwegingen hebben we voortzetting van de renovatieplannen niet door kunnen zetten. Om verder verval van het groen te voorkomen pakken we de beoogde renovaties weer op. Dit biedt tevens kansen om het groen toekomstbestendig om te vormen en in te richten.

Gebouwen

Doel
Het college hanteert het Meerjarig onderhoudsplan (MJOP) 2020 voor onderstaande gebouwen:
- Het gemeentehuis;
- De brandweerkazerne/gemeentewerf, de zoutloods en het kca-depot (milieustraat);
- Sportaccommodatie De Heikant (Astrantia);
- Sportaccommodatie De Maasvallei (Eendracht ’30).

Beleidskader
Voor de gemeentelijke gebouwen hanteren we het MJOP 2020 als leidraad en toetsingskader. De geprognosticeerde budgetten voor dagelijks en planmatig onderhoud voor de jaren 2020-2023 zijn met 25% gekort. Dat is een verantwoorde keuze, gelet op de stand van de voorzieningen, de actuele onderhoudstoestand in relatie tot de beperkte intensiteit van het gebruik van de gebouwen, en de opgedane ervaringen in de dagelijkse en nabije aansturing van het gebouwenbeheer. Insteek is om deze keuze te evalueren bij de inventarisatie behorend bij het MJOP 2024.

Onderhoudsniveau
Het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen houdt in:
- dat de objecten er verzorgd en voldoende representatief uitzien;
- dat de waarde van de objecten in stand blijft;
- dat de beleving van de gebruikers van de gebouwen/objecten goed is;
- dat de technische voorzieningen in de gebouwen naar behoren functioneren en voorzien in een continue bedrijfsvoering;
- dat op een planmatige manier verduurzaming plaatsvindt.

Gemeentehuis
In 2023 gaan we het onderzoek opstarten voor het verduurzamen van het gemeentehuis. Hierin nemen we de opgedane ervaringen van werken tijdens de coronacrisis als ook de aankleding en esthetiek van het gemeentehuis mee.

Financiële consequenties beleidskader
De gemeentelijke gebouwen worden conform het MJOP 2020 onderhouden. Het is mogelijk dat er enige fasering in het onderhoud optreedt als gevolg van de 25%-korting op de onderhoudsbudgetten in de exploitatie, maar er mag nooit sprake zijn van achterstallig onderhoud. Aanvullende dekking vindt plaats vanuit de voorziening groot onderhoud gebouwenbeheer.

Financiële consequenties in de begroting
Voor klein onderhoud is een budget in de exploitatie opgenomen. Voor groot onderhoud wordt jaarlijks € 75k gestort in de voorziening gebouwenbeheer.

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud gebouwen					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2022	1.119	76	0	154	1.041
2023	1.041	75	0	40	1.076
2024	1.076	75	0	441	710
2025	710	75	0	68	717
2026	717	75	0	175	618

Voortgang van het geplande onderhoud
In 2023 vindt het onderhoud plaats volgens het beheerplan.

1.13. Paragraaf Financiering

Wettelijk kader
Artikel 13 BBV.

Beleidsvoornemens t.a.v. het risicobeheer van de financieringsportefeuille

Mook en Middelaar hanteert de volgende beleidsvoornemens:
- Daar waar mogelijk zetten we eerst eigen financieringsmiddelen in, voordat we gaan lenen;
- Tijdelijk overtollige liquide middelen stallen we in 's Rijks Schatkist (wettelijk verplicht);
- De wettelijke kasgeldlimiet en renterisiconorm overschrijden we niet.

Rentelasten

Lening
De Gemeente Mook en Middelaar heeft momenteel één langlopende lening. Dit betreft een lening met een looptijd tot en met 2025 en een vast rentepercentage van 5,58%. Voor 2023 betreffen de rentelasten € 22k. Op deze lening wordt lineair afgelost (€ 182k per jaar).

Bedragen x € 1.000

Langlopende lening (per 31-12)	2022	2023	2024	2025	2026
Lening BNG	545	363	182	0	0

Renterisiconorm
De renterisiconorm geeft een norm voor het renterisico op de vaste schuld en heeft als doel het renterisico bij (her)financiering te beheersen. Vanaf 1 januari 2009 houdt deze norm in dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

Bedragen x € 1.000

Renterisiconorm		2022	2023	2024	2025	2026
1	Renteherzieningen op leningen o/g	0	0	0	0	0
2	Betaalde aflossingen	182	182	182	248	200
3	Renterisico (1+2)	182	182	182	248	200
4	Renterisiconorm	3.866	3.891	3.837	3.843	3.869
5a	Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	3.684	3.709	3.656	3.595	3.669
5b	Overschrijding renterisiconorm (4<3)	-	-	-	-	-
Berekening						
4a	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%	20%
4b	Begrotingstotaal	19.329	19.455	19.187	19.216	19.343
4	Renterisiconorm (4a x 4b)	3.866	3.891	3.837	3.843	3.869

De renterisiconorm bedraagt voor 2023 € 3,8 miljoen. Voor dit bedrag mogen aflossingen en renteherzieningen plaatsvinden.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft een maximumbedrag aan dat de betreffende gemeente aan korte financiering mag aantrekken. De omvang bedraagt een in de 'Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden' vastgelegd percentage van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. Sinds 2005 is dit percentage vastgesteld op 8,5% en is tot nu toe ongewijzigd.

Bedragen x € 1.000

Kasgeldlimiet		2022	2023	2024	2025	2026
	Omvang primitieve begroting per 1 januari (= grondslag)	19.329	19.455	19.187	19.216	19.343
1.	**Toegestane kasgeldlimiet**					
	- In procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
	- In bedrag van de grondslag	**1.643**	**1.654**	**1.631**	**1.633**	**1.644**
2.	**Omvang vlottende korte schuld**					
	- Opgenomen gelden < 1 jaar	0	0	0	0	0
	- Schuld in rekening-courant	0	0	0	0	0
	- Gestorte gelden van derden < 1 jaar	0	0	0	0	0
	- Overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld	0	0	0	0	0
	- Totale omvang van de vlottende schuld	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3.	**Vlottende middelen**					
	- Contante gelden in kas	3	2	1	1	1
	- Tegoeden in rekening-courant	3.256	1.407	774	961	649
	- Overige uitstaande gelden < 1 jaar	0	0	0	0	0
	- Totale omvang van de vlottende middelen	**3.259**	**1.409**	**775**	**962**	**650**
4.	**Toets kasgeldlimiet**					
	- Totaal netto vlottende schuld (2) -/- (3)	-3.259	-1.409	-775	-962	-650
	- Toegestane kasgeldlimiet (1)	1.643	1.654	1.631	1.633	1.644
	- Ruimte (+)/Overschrijving (-) (1) -/- (4)	**4.902**	**3.062**	**2.406**	**2.596**	**2.294**

Liquide middelen die niet per direct nodig zijn voor de bedrijfsvoering, moeten bij het rijk ondergebracht worden in 's Rijks Schatkist, ook wel Schatkistbankieren genoemd. Mook en Middelaar heeft daar per eind september 2022 ongeveer € 7,0 miljoen uitstaan. De verwachting is dan ook dat wij in 2023 geen gebruik hoeven te maken van een kredietfaciliteit ('rood staan') en ook geen geld hoeven te lenen om investeringen te betalen. Op basis van het investeringsprogramma moet wellicht over een paar jaar wel geleend worden. De kasgeldlimiet bedraagt voor 2023 ruim € 3,0 miljoen. Voor dit bedrag mogen we kortlopend (dag)geld aantrekken.

Renteresultaat

Het renteresultaat is het saldo van de netto rentekosten en de rente die wordt doorberekend aan de producten.

bedragen x € 1.000

Renteresultaat		2023
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	12
b.	De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-39
	Saldo rentelasten en rentebaten	-27
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-0
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-0
c3.	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	-27
d1.	Rente over eigen vermogen	0
d2.	Rente over voorzieningen	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	-27
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	0
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury	-27

Financieringsbehoefte

Hieronder vindt u de liquiditeitenplanning op hoofdlijnen. Deze planning is gebaseerd op de inkomsten en uitgaven van de exploitatie, de geraamde investeringen voor 2023, het eventueel aantrekken of aflossen van leningen en de aanwending van voorzieningen. Het geraamde beginsaldo is gebaseerd op het uitgangspunt dat de doorgeschoven investeringen vanuit de vorige jaarstukken (2021) en vanuit de begroting 2022 nog niet allemaal voor 100% uitgegeven worden in 2022. In de jaarstukken wordt jaarlijks op basis van de realisatie een meer gedetailleerd kasstroomoverzicht vermeld.

Bedragen x €1.000

Inkomsten en uitgaven	2022	2023	2024	2025	2026
Beginsaldo liquiditeiten	6.323	3.259	1.409	775	962
Bij:					
Inkomsten volgens exploitatie	18.438	19.376	19.102	19.250	18.492
Mutatie leningen	0	0	2.000	4.000	0
Mutatie werkkapitaal	560	2	0	0	70
Subtotaal bij	*18.997*	*19.378*	*21.102*	*23.250*	*18.563*
Af:					
Uitgaven volgens exploitatie	18.449	18.594	18.327	18.306	18.334
Uitgaven voor investeringen	3.063	2.271	2.000	4.000	0
Mutatie leningen	182	182	182	248	200
Aanwending voorziening	368	181	608	244	341
Mutatie werkkapitaal	0	0	620	263	0
Subtotaal af	*22.062*	*21.227*	*21.736*	*23.062*	*18.875*

Totaal	**3.259**	**1.409**	**775**	**962**	**650**

Omdat Mook en Middelaar tijdelijk overliquide is (weggezet in 's Rijks Schatkist), is op dit moment geen behoefte aan een aanvullende financiering. De rente bij 's Rijks Schatkist bedraagt 0%. Wettelijk is bepaald dat de rente niet negatief kan zijn. Afhankelijk van de doorlooptijd van het investeringsschema moet op termijn wellicht geleend worden om investeringen te financieren. Voor 2023 wordt dit niet verwacht omdat er middelen worden aangehouden in 's Rijks Schatkist. Op z'n vroegst in 2024 en 2025 conform de geraamde kredieten voor het gemeentehuis en het Kandinsky-college. De daadwerkelijke liquiditeitsbehoefte is sterk afhankelijk van het investeringsschema.

1.14. Paragraaf Bedrijfsvoering

Wettelijk kader
Artikel 14 BBV.

Algemeen
De paragraaf Bedrijfsvoering geeft ten minste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

Personeel en organisatiebeleid

Doorontwikkeling
De organisatie is volop in beweging, mede ingegeven door de veranderende omgeving. De Coronapandemie heeft nog altijd invloed op de maatschappij en daarmee op onze organisatie. In het afgelopen jaar is een constructieve modus gevonden tussen aanwezigheid op kantoor en thuiswerken, die past bij de wensen van werkgever én werknemers in de huidige tijd. Ook de oorlog in Oekraïne heeft gevolgen voor taken van onze organisatie, zoals het faciliteren en voorbereiden van de opvang van ontheemden en de communicatie daarover. Daarnaast komen extra taken op gemeenten af, onder meer met betrekking tot verantwoording, taken in het kader van de omgevingswet en binnen het sociaal domein. De interne bedrijfsvoering vraagt zoals gebruikelijk ook aandacht. Zo zijn bij de digitalisering mooie stappen gezet, waaronder digitalisering van personeelsdossiers en archief. Dit vraagt de komende jaren onverminderde aandacht. De organisatiestructuur is gewijzigd van 2 naar 3 afdelingen. Deze ontwikkelingen doen een beroep op de flexibiliteit van de organisatie en van de medewerkers. Daar komt bij dat we te maken hebben met een zeer krappe arbeidsmarkt, wat het werven van personeel lastiger maakt. In 2022 startte een nieuwe gemeentesecretaris / algemeen directeur van onze ambtelijke organisatie.

Tijdens het doorlopen van het 'Zero based budgeting' programma in 2021 is bevestigd dat invulling van sleutelposities in de vaste formatie nodig is, met daarnaast een bepaalde mate van flexibiliteit om vlot te kunnen inspelen op de veranderende omgeving. Hierbij wordt voortdurend afgewogen of een taak binnen de organisatie uitgevoerd kan worden. Indien dit niet mogelijk is, komt de 'flexibele schil' in beeld. Structurele inzet heeft de voorkeur boven inzet vanuit de flexibele schil. De eindconclusie van het ZBB-traject was ook dat Mook en Middelaar een efficiënt werkende organisatie is, waarbij bijna alle posten met minimale budgetten werken en dat geen bezuinigingen op de organisatie mogelijk zijn. Om de bezetting en de kwaliteit van de organisatie op peil te houden is extra formatie nodig bij structurele invulling. Bij werving en selectie wordt gezocht naar medewerkers die integraal en flexibel inzetbaar zijn en passen bij de steeds veranderende omgeving.

Aantrekkelijkheid werkgever
In deze krappe arbeidsmarkt ligt de aantrekkelijkheid van de werkgever onder een vergrootglas. Het is belangrijk om daar waar nodig en gewenst de aantrekkelijkheid te vergoten. Dit vergemakkelijkt de werving van nieuw personeel en draagt bij aan het werkplezier van zittende medewerkers. Om medewerkers te kunnen behouden is het belangrijk om hen te “binden en boeien”. Dit wordt onder meer bereikt door doorgroeimogelijkheden, opleiding, prettige werksfeer en werkomgeving. Om nieuwe mensen aan te trekken is arbeidsmarktcommunicatie op maat en passend bij de tijd belangrijk. Wij zetten daarbij in op samenwerking in de regio in het over het voetlicht brengen van de aantrekkelijkheid van het werken in het lokaal bestuur.

Duurzame inzetbaarheid
In het verlengde van voorgaande liggen belangrijk HR-instrumenten als duurzame inzetbaarheid en mobiliteit van medewerkers. Duurzame inzetbaarheid is maatwerk en vraagt tijd en aandacht. Ook strategische personeelsplanning wordt de komende jaren verder ingezet om de juiste medewerker op het juiste moment op de juiste plek te krijgen. Ook wordt tijdig geanticipeerd op pensionering van medewerkers. Opleiding wordt ook in 2023 verder gestimuleerd als investering in kwaliteit en in de medewerker.

Hybride werken
Hybride werken is niet meer weg te denken in de huidige tijd en sluit aan bij de behoefte van de organisatie en de medewerkers. Dit is een belangrijke ontwikkeling voor flexibel en plaats- en tijd-onafhankelijk werken. Om hybride werken mogelijk te maken, zijn enkele aanpassingen in de organisatie gedaan en ook nog nodig. Deze aanpassingen worden in 2023 verder uitgevoerd.

Samenwerking
In lijn met de afgelopen jaren kiezen we ervoor om functies die zeer specialistische kennis vereisen en voor functies die in de schaal van onze gemeente een minimale omvang hebben, samen te werken met andere lokale overheden. Onze relaties met die overheden, al dan niet geïnstitutionaliseerd in een gemeenschappelijke regeling, zijn goed. Daardoor zijn we goed geëquipeerd om taken gezamenlijk op te pakken. Op die manier kan onze gemeente op correcte wijze aan al zijn wettelijke taken blijven voldoen en wordt de kwetsbaarheid tot een minimum beperkt.

Informatisering / automatisering

Digitalisering / informatievoorziening
Digitalisering speelt een cruciale rol in de wijze waarop we in de nabije toekomst inspelen op de behoeften van onze inwoners en de wijze waarop we de dienstverlening aan onze inwoners vormgeven. Bijna alles hangt met digitalisering samen: processen kunnen efficiënter en effectiever verlopen en informatie kan sneller beschikbaar komen en gemakkelijker toegankelijk worden gemaakt. Daarnaast heeft het indirect effect op de werkdruk, het maakt ons als organisatie veel flexibeler vanwege de toegankelijkheid van informatie.
De afgelopen jaren hebben we een aardige inhaalslag gemaakt. De digitale wereld verandert echter zo snel dat we continu aandacht moeten blijven besteden aan onze informatiesystemen. Het beheer vraagt om extra inspanning.

We blijven de vruchten plukken van de regionale ICT samenwerking. iRvN ontwikkelt door, ook organisatorisch, en participeert in landelijke ontwikkelingen.

Budgetten

Overzicht budgetten raad

Naast de diverse bedrijfsvoeringsaspecten zijn er ook specifiek budgetten voor de raad. Ofschoon deze formeel geen onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering, worden deze hieronder volledigheidshalve wel vermeld.

Bedragen x € 1.000

Wie	Toelichting	R2021	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Raad	salarissen, vergoedingen, werkbudget enz.	250	234	224	228	224	228
Raadscommissies	vergoedingen	5	6	6	6	6	6
Griffie	salarissen, incl. ondersteuning griffie	142	134	137	137	137	137
Rekenkamer	budget voor rekenkamer	0	0	15	15	15	15
Controlekosten	kosten accountant	66	50	60	60	60	60

1.15. Paragraaf Verbonden partijen

Wettelijk kader
Artikel 15 BBV

Algemeen
Deze paragraaf gaat in op de partijen waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft. Onder bestuurlijke relatie wordt verstaan een zetel in het bestuur van een participatie en/of het hebben van stemrecht (bijvoorbeeld middels aandelen). Van financieel belang is sprake wanneer de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld en die kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of wanneer financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de gemeente.

Gemeenschappelijke regelingen

Voor de gemeenschappelijke regelingen zijn in deze Programmabegroting de volgende verbonden partijen aanwezig:

Bedragen x € 1.000

Naam	Relatie met programma	Begroting 2023 aanwezig	Belang	Bijdrage 2023
Modulaire GR Regio Rijk van Nijmegen	Sociaal Domein	ja (geen balans)	3,00% (6/200e deel)	582
GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen	Sociale leefomgeving Fysieke leefomgeving	ja (geen balans)	5,56% (1/18e deel)	37
GR Euregio Rijn-Waal (Kleve)	Sociale leefomgeving Fysiek leefomgeving	nee	1,20%	3
GR Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN)	Toerisme, natuur en duurzaamheid	ja	4,76% (1/21e deel)	0
GR Veiligheidsregio Limburg-Noord (VRLN)	Sociale leefomgeving Sociaal Domein	ja	6,67% (1/15e deel)	546
BVO Intergemeentelijke Werkvoorziening Gennep, Mook en Middelaar (IWGM)	n.v.t.	opgeheven per 1 januari 2023	n.v.t.	n.v.t.
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen	Sociale leefomgeving Sociaal Domein	ja (geen balans)	5,26% (1/19e deel)	236
GR Regionale uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD)	Sociale leefomgeving Fysieke leefomgeving	ja	6,25% (1/16e deel)	24
GR Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)	n.v.t. (Algemene dekkingsmiddelen)	ja	0,50% (1/200e deel)	146

Van een gemeenschappelijke regeling is sprake wanneer (de besturen van) twee of meer gemeenten samen een regeling treffen ter behartiging van één of meer belangen van die gemeenten. Hieronder worden de gemeenschappelijke regelingen beschreven waarin de gemeente Mook en Middelaar participeert. Voor wat betreft de vermelde geprognosticeerde omvang van het eigen en het vreemd

vermogen en het resultaat wordt aansluiting gezocht bij de gegevens van de begrotingen 2023, voor zover deze beschikbaar zijn.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Rijk van Nijmegen te Nijmegen		
Doel/openbaar belang	De MGR is een samenwerkingsverband, ingesteld om de belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen door afstemming en samenwerking binnen de regio Nijmegen. De eerste module van de MGR is gevormd door het Regionale WerkBedrijf. Per 1 januari 2016 is de module ICT toegevoegd aan de MGR onder de naam ICT-Rijk van Nijmegen (iRvN).	
Betrokkenen	Beuningen, Berg en Dal, Druten, Heumen, Mook en Middelaar, Nijmegen en Wijchen.	
Financieel belang	Het uitgangspunt is dat deelnemende gemeenten het gehele participatiebudget overdragen aan het Werkbedrijf. Voor bestuursondersteuning dienen de deelnemende gemeenten een bijdrage te voldoen. Voor de gemeente Mook en Middelaar is dit € 6k in 2023. Voor de module WerkBedrijf exclusief SW dient de gemeente voor 2023 € 264k te voldoen. Dit bestaat uit het participatiebudget ad € 107k, een bijdrage voor loonkostensubsidies van € 83k en een bijdrage voor Op weg naar Werk (arbeidsmatige dagbesteding) van € 74k. Afrekening van de twee laatstgenoemde onderdelen vindt plaats op basis van realisatie. Voor de module ICT is de deelnamebijdrage van de gemeente voor 2023 begroot op €305k.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de MGR wordt gevormd door leden van de raad of het college van B&W van de deelnemende gemeenten. Mook en Middelaar heeft 6 van de 200 stemmen. Burgemeester Gradisen en wethouder Dillerop zitten in het algemeen bestuur.	
Ontwikkelingen	De eerste module van de MGR, het Regionale Werkbedrijf, is sinds 1 januari 2015 operationeel. Het Werkbedrijf heeft in 2016 verder vorm gekregen en vanaf 2017 fungeert het zoals bij de oprichting is beoogd. In 2016 is het SW-bedrijf Breed geïntegreerd in het Werkbedrijf. Omdat Mook en Middelaar de uitvoering van de voormalige Wet sociale werkvoorziening (WSW) – zoals deze gold voor 1 januari 2015 – niet heeft gepositioneerd in de MGR (voorheen BREED) maar in een andere gemeenschappelijke regeling (IWGM), is bedongen dat wij niet aansprakelijk zijn voor evt. tekorten bij het onderdeel WSW-oud. Per 1 januari 2016 is de tweede module van de MGR inzake ICT-samenwerking in werking getreden. Binnen de ICT-module is een splitsing gemaakt ten aanzien van de doorbelasting van het Werkbedrijf in- en exclusief SW zodat Mook en Middelaar niet doorbelast zal worden voor het SW-deel binnen de ICT-module. Bij de oprichting heeft de MGR de taak gekregen om niet alleen een uitvoeringsorganisatie te zijn, maar ook een platform voor regionale afstemming en overleg. Dit betekent onder meer dat gesprekken over strategische thema's worden gefaciliteerd tussen bestuurders en dat raadsbijeenkomsten worden georganiseerd. Gelet op het feit dat de platformfunctie al enkele jaren stilligt, wordt momenteel onderzocht of dit niet beter elders in de regio belegd kan worden.	
Risico's	De MGR heeft een risico-inventarisatie gehouden. Omdat de MGR geen eigen vermogen aanhoudt (algemene reserve voor risico's) worden de risico's doorgeschoven naar de deelnemende gemeenten die deze risico's in de eigen risicoparagraaf kunnen opnemen. Mook en Middelaar heeft hierin ook voorzien.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 0k	€ 0k
Vreemd vermogen	€ 21.074k	€ 20.550k

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Rijk van Nijmegen te Nijmegen	
Resultaat	€ 0k

Gemeenschappelijke Regeling Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen		
Doel/openbaar belang	De regeling is getroffen om de positie van de Regio Arnhem-Nijmegen te versterken en een kwalitatieve groei van de regio te bewerkstelligen (met behoud van de typische balans tussen levendige verstedelijking en ontspannen leefkwaliteit) op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling (waaronder wonen, landschap, verkeer en mobiliteit) en sociaaleconomische ontwikkeling (waaronder werkgelegenheid, bedrijvigheid, recreatie, toerisme, leefbaarheid en cultuur) op de schaal van de regio, en waarbij integraliteit, innovatie, duurzaamheid en circulariteit belangrijke uitgangspunten zijn.	
Betrokkenen	De colleges van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem, Beuningen, Berg en Dal, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar draagt in 2023 € 1,62 per inwoner per jaar bij. Er vindt geen bijdrage aan The Economic Board plaats. Daarnaast betalen gemeenten per opgave waaraan zij deelnemen.	
Bestuurlijk belang	Wethouder Rodoe is namens de gemeente Mook en Middelaar lid van het AB. Wethouder Herings is plaatsvervangend lid.	
Ontwikkelingen	De Groene Metropoolregio kent vijf opgaven: vervoer (Verbonden regio), toerisme en cultuur (Ontspannen regio), wonen (Groene Groeiregio), economie (Productieve regio) en circulariteit (Circulaire regio). De raden van de deelnemende gemeenten bepalen aan welke opgaven wordt deelgenomen. De raad van Mook en Middelaar heeft de intentie om in 2023 en 2024 aan twee opgaven deel te nemen: vervoer (Verbonden regio) en wonen (Groene Groeiregio). In november 2022 wordt hierover een definitief besluit genomen.	
Risico's	Er zijn geen bijzondere risico's bekend.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 100k	€100k
Vreemd vermogen	€ 1.741k	€ 1.763k
Resultaat		€ 0

Gemeenschappelijke Regeling Euregio Rijn-Waal te Kleve	
Doel/openbaar belang	De Euregio Rijn-Waal wil met haar werk bijdragen aan de eenwording van Europa. Tegelijkertijd wordt gestreefd naar een sterke economische, sociale en maatschappelijke positie van de regio middels het realiseren en stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking in het Duits-Nederlandse grensgebied. De werkvelden zijn ruimtelijke structuur, economie, technologie en innovatie, milieu, natuur en landschap, kwalificering en arbeidsmarkt, sociaal-culturele integratie.
Betrokkenen	De Euregio Rijn-Waal is een samenwerkingsverband met leden uit de Nederlandse provincies Gelderland, Noord-Brabant en Limburg, de Duitse stad Duisburg en de Kreisen Kleve en Wesel. De leden zijn gemeenten (waaronder de gemeente Mook en Middelaar), regionale overheden en andere publiekrechtelijke organisaties zoals de Kamer van Koophandel.

Gemeenschappelijke Regeling Euregio Rijn-Waal te Kleve		
Financieel belang	De gemeente betaalt aan jaarlijkse contributie circa € 3k.	
Bestuurlijk belang	Het hoogste orgaan van de Euregio Rijn-Waal is de Euregioraad, die verantwoordelijk is voor alle activiteiten van de Euregio Rijn-Waal. Raadslid Brinkhoff heeft namens de raad van Mook en Middelaar zitting in de Euregioraad. Namens het college neemt wethouder Rodoe deel.	
Ontwikkelingen	Interreg is het subsidieprogramma van de Europese unie voor grensgebieden. Vanaf 1991 stelt de Europese unie in het kader van Interreg structuurfondsmiddelen voor de grensgebieden in Europa ter beschikking. In 2021 is Interreg VI gestart. Op 20 april 2022 vond de aftrap van Interreg VIA plaats. Hoofdthema's - Een innovatiever programmagebied - Een groener programmagebied - Samenwerken aan een verbonden grensgebied - Europa dichter bij de burger	
Risico's	De deelnemende gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het financiële beleid. Een groot deel van de werkorganisatie wordt gefinancierd uit de budgetten voor technische bijstand van INTERREG programma's. De projectsubsidies worden vanuit Brussel verstrekt via het Comité van Toezicht van INTERREG op basis van het daartoe opgestelde toetsingskader. Uitgaven vinden plaats op grond van Europese regelgeving. Cofinanciering is afkomstig van overheden aan beide zijden van de grens. De financiële risico's voor de Interregsubsidies liggen bij de Bezirksregierung Düsseldorf en het Ministerie van Economische Zaken.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Gemeenschappelijke regeling Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) te Nijmegen		
Doel/openbaar belang	Ondersteuning en behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten ter bescherming van het milieu, waaronder inbegrepen een doelmatige en milieuhygiënisch verantwoorde verwijdering van afvalstoffen.	
Betrokkenen	Gemeenten Beuningen, Druten, Heumen, Berg en Dal, Mook en Middelaar, Nijmegen en Wijchen.	
Financieel belang	De MARN heeft namens de deelnemende gemeenten een aandeel in de ARN B.V.	
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit zeven leden, bestaande uit de portefeuillehouders Milieu en/of Financiën van de deelnemende gemeenten. Voor Mook en Middelaar maakt wethouder Rodoe deel uit van dit bestuur. Daarnaast maakt hij deel uit van het DB.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Geen	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 8.557k	€ 8.184k

Gemeenschappelijke regeling Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) te Nijmegen		
Vreemd vermogen	€ 2.609k	€ 2.335k
Resultaat		€ 69k

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Limburg-Noord te Venlo		
Doel/openbaar belang	Het bevorderen van een zo optimaal mogelijke eenduidige en gelijkwaardige dienstverlening op het terrein van de veiligheid (brandweerzorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing) en gezondheid (publieke gezondheidszorg) aan alle burgers in het regionale verzorgingsgebied Limburg-Noord.	
Betrokkenen	Vijftien deelnemende gemeenten in de regio Limburg-Noord. Gemeente Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Horst aan de Maas, Venlo, Beesel, Peel en Maas, Roermond, Weert, Nederweert, Maasgouw, Roerdalen, Leudal en Echt-Susteren.	
Financieel belang	De gemeente levert een bijdrage per inwoner per jaar verdeeld over diverse kostenposten. De bijdrage in 2023 is geraamd op € 546k. Daarnaast worden er beperkt extra kosten gemaakt ten behoeve van opleiding en oefenen gemeentelijke processen.	
Bestuurlijk belang	De burgemeester van Mook en Middelaar is lid van het Algemeen Bestuur en van de bestuurscommissie Veiligheid van de Veiligheidsregio Limburg-Noord.	
Ontwikkelingen	- Er zijn maatschappelijke, technische, economische en juridische ontwikkelingen die de toekomst van de brandweerzorg in Nederland beïnvloeden. De vertaling van deze ontwikkelingen voor onze regio is vastgelegd in het Repressief Brandweer Organisatieplan 2022-2030; - In de eerste ronde van de kerntakendiscussie is naar voren gekomen dat VRLN wil inzetten op versterking van de informatiesturing en de internationale netwerkontwikkeling. Daarnaast kan de synergie met GHOR en Oranje Kolom toenemen; - Het vergroten van de informatieveiligheid en de noodzakelijke vernieuwing van het ICT werkplek- en communicatieplatform spelen op het niveau van bedrijfsvoering; - Voor het borgen van de paraatheid van de brandweer wordt tot en met 2023 een gefaseerde stijging van de gemeentelijke bijdrage meegenomen; - De individuele bijdrage aan de programma's Brandweerzorg en Crisisbeheersing kan vanaf 2023 gaan wijzigen. - Voor 2023 is de extra bijdrage ter aanvulling van het weerstandsvermogen komen te vervallen. - De VRLN presteert goed en het kostenniveau sluit aan bij het gemiddeld niveau in de sector.	
Risico's	De grootste (financiële) risico's lopen de gezamenlijke gemeenten door de (onbekende) gevolgen van het datalek corona en de deeltijdregeling brandweervrijwilligers. Tevens zal na afronding van de kerntakendiscussie een begrotingswijziging plaatsvinden.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 6.177k	€ 6.783k
Vreemd vermogen	€ 55.874k	€ 55.905k
Resultaat		€ 0k

Bedrijfsvoeringsorganisatie Intergemeentelijke Werkvoorziening Gennep, Mook en Middelaar (IWGM) te Gennep		
Doel/openbaar belang	n.v.t.	
Betrokkenen	n.v.t.	
Financieel belang	n.v.t.	
Bestuurlijk belang	n.v.t.	
Ontwikkelingen	De gemeenteraden van Gennep en Mook en Middelaar hebben in december 2021 besloten om de IWGM per 1 januari 2023 op te heffen. Wij dragen het volledige werkgeverschap door middel van een aanwijzingsbesluit over aan INTOS, net zoals dat nu ook het geval is. Voor de SW medewerkers verandert er niets. Wij sluiten met INTOS een dienstverleningsovereenkomst.	
Risico's	Wij moeten vanaf 2023 bijdrage in het subsidieresultaat. Dat is het verschil tussen de subsidie van het Rijk en de loonkosten. Dat geeft herverdeeleffecten met voor onze gemeente aanvankelijk verhoging van de kosten. Ter demping van de herverdeeleffecten heeft het bestuur van de IWGM de bijdrage voor de gemeente Mook en Middelaar voor het jaar 2023 vastgesteld op € 98.533 en voor het jaar 2024 op € 93.080.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	n.v.t	n.v.t.
Resultaat		n.v.t.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem - Nijmegen te Arnhem		
Doel/openbaar belang	Het doel van de GR Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem - Nijmegen is: Samenwerking op het gebied van het regionale doelgroepenvervoer teneinde de kwaliteit van dienstverlening naar zowel de eigen organisaties als de inwoners te vergroten alsmede kosten te besparen en de efficiency te verhogen.	
Betrokkenen	Het GR is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Arnhem, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Berg en Dal, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.	
Financieel belang	De begroting voor 2023 van de vervoersorganisatie voorziet voor de gemeente Mook en Middelaar in een bijdrage ad € 236k.	
Bestuurlijk belang	Het hoogste orgaan van de GR is het Bestuur waarvan wethouder Dillerop lid is. Het bestuur heeft tot taak de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer door de deelnemers.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	De financiering van de vervoersorganisatie heeft deels een open eind karakter. De kosten zijn mede afhankelijk van het aantal cliënten en het aantal kilometers die deze reizen.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem - Nijmegen te Arnhem		
Eigen vermogen	€ 0k	€ 0k
Vreemd vermogen	€ 10k	€ 10k
Resultaat		€ 0k

Gemeenschappelijke regeling Regionale Uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD LN)		
Doel/openbaar belang	Waarborgen van een goede kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving.	
Betrokkenen	Vijftien Noord-Limburgse gemeenten en de Provincie Limburg.	
Financieel belang	De kosten van de GR worden via een vaste verdeelsleutel berekend aan de deelnemers. Een eventueel positief exploitatiesaldo in enig jaar moet worden terugbetaald aan de deelnemers.	
Bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR RUD LN bestaat uit de portefeuillehouders van alle deelnemende organisaties. Voor Mook en Middelaar maakt de burgemeester deel uit van dit bestuur.	
Ontwikkelingen	Een belangrijke pijler binnen de Omgevingswet is de invoering van het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). In dit kader is een gezamenlijk VTH-systeem aangeschaft en geïmplementeerd. De live-gang heeft in april 2022 plaatsgevonden. Daarnaast werkt de RUD aan het versterken van de RUD conform de aanbevelingen van het rapport Van Aertsen. De begroting van de RUD voor 2023 wordt daarvoor aangepast zoals al eerder is aangegeven in de raadsmemo van 20 juli 2022 (nr. 224). De bijdrage voor de RUD zal met ruim € 4k toenemen tot € 24k.	
Risico's	Het totaal van de risico's is becijferd op € 110k. De RUD LN beschikt niet over een algemene reserve. Zij beschikt wel over een post onvoorzien ter hoogte van € 50k die tot de weerstandscapaciteit gerekend kan worden. Indien de post onvoorzien in een boekjaar niet voldoende blijkt te zijn, dan zullen de deelnemers conform de verdeelsleutel moeten bijdragen aan het tekort.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 181k	€ 144k
Vreemd vermogen	€ 1.150k	€ 1.150k
Resultaat		€ 0k

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)	
Doel/openbaar belang	Het optimaliseren van het maatschappelijke rendement door middel van lagere kosten en spreiden risico's bij de heffing en de invordering van de gemeentelijke belastingen.
Betrokkenen	Bijna alle Limburgse gemeenten (met uitzondering van Horst aan de Maas en Venray) : Beek, Beekdaelen, Beesel, Bergen, Brunssum, Echt-Susteren, Eijsden-Margraten, Gennep, Gulpen-Wittem, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Leudal, Maasgouw, Maastricht, Meerssen, Mook en Middelaar, Nederweert, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul, Venlo, Voerendaal en Weert en het Waterschap Limburg.
Financieel belang	Voor 2023 is onze bijdrage geraamd op €146k. Deze bijdrage bestaat uit een evenredig deel van de kosten op basis van de productieomvang van de deelnemers en gedurende

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)		
	zes jaar (t/m 2026) vermeerderd met € 16k goodwill ten behoeve van de oprichters van de samenwerking. Het gemeentelijk aandeel in de BsGW bedraagt ongeveer 0,5%.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van BsGW bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemende gemeenten en waterschap. Op basis daarvan heeft de gemeente zeggenschap en de mogelijkheid om het stemrecht te gebruiken. De portefeuillehouder van Mook en Middelaar is wethouder Herings.	
Ontwikkelingen		
Risico's	Door ontwikkelingen in de wetgeving betreffende de tegemoetkoming in de proceskosten – door het afschaffen van een zogenaamde Fierensdrempel die stelde dat bij minimale waardeverschillen de waarde gehandhaafd diende te blijven – is het sinds 2014 rendabel geworden voor zogenaamde NCNP-bureaus (No Cure, No Pay) om namens burgers bezwaar te maken tegen de woz-waarde, waarbij deze bureaus de tegemoetkoming proceskosten kunnen opstrijken. Dit heeft landelijk geresulteerd in een forse stijging van de totale proceskosten, waarbij er een discrepantie is tussen hoogte van de kostenvergoeding en restitutie van belastingbedragen. Bovendien leggen genoemde bedrijven een onevenredig beslag op tijd van de samenwerkingen, zo ook voor BsGW.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 1.203k	€ 1.203k
Vreemd vermogen	€ 6.796k	€ 6.508k
Resultaat		€ 0k

Vennootschappen en coöperaties

Voor de Vennootschappen en coöperaties zijn in deze Programmabegroting de volgende verbonden partijen aanwezig:

Bedragen x € 1.000

Naam	Relatie met programma	Begroting 2023 aanwezig	Belang	Bijdrage 2023
NV BNG-bank	n.v.t. (algemene dekkingsmiddelen)	nee	0,22%	0
NV Waterleiding Maatschappij Limburg (WML)	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,60%	0
Enexis Holding N.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,09%	0
Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.	Afgeleide van Enexis	nee	0,09%	0
CSV Amsterdam B.V.	Afgeleide van Enexis	nee	0,09%	0
Inkoopcentrum Zuid	n.v.t. (inkoop algemeen)	nee		8
Leisurelands B.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,90%	0
DAR N.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	p.m.	0
Nazorg (Bodemzorg) Limburg N.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,69%	0

Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang is de gemeente Mook en Middelaar geheel of gedeeltelijk in het bezit van de aandelen van een aantal vennootschappen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste vennootschappen van de gemeente Mook en Middelaar.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) te 's-Gravenhage	
Doel	De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Betrokkenen	De bank is een naamloze structuurvennootschap. De aandeelhouders zijn uitsluitend overheden. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 123.708 van de 55.690.720 aandelen à € 2,50 per stuk. In 2022 bedraagt de dividenduitkering op onze aandelen (over het jaar 2021) € 282k. In 2023 wordt dividend over het jaar 2022 uitgekeerd.
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,2221%.
Ontwikkelingen	Op financieel vlak staat de BNG Bank er gezond voor. In het eerste halfjaar van 2022 is een renteresultaat gerealiseerd van € 220 miljoen en een nettowinst geboekt van € 206 miljoen. De oorzaken van de hoger uitgevallen nettowinst zijn een daling van de kredietvoorzieningen en een hoger resultaat van financiële transacties. Daarnaast wordt de kapitaalpositie van BNG Bank als goed beoordeeld. Dit leidt ertoe dat de BNG bank een laag risicoprofiel heeft.
Risico's	geen

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) te 's-Gravenhage		
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat	Geen begroting beschikbaar *)	

*) Gezien de onvoorspelbare bewegingen op de financiële markten acht de BNG Bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinsten.

N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg (WML) te Maastricht		
Doel	De vennootschap heeft ten doel de Provincie Limburg te voorzien in de behoefte aan leidingwater, voor drinkwater en andere doeleinden en daarmee samenhangende diensten. De vennootschap tracht het doel te bereiken door het winnen, het zuiveren, het opslaan, het inkopen, het transporteren, het distribueren en het leveren van water, alsmede het verrichten van diensten op genoemde terreinen.	
Betrokkenen	De aandelen zijn verdeeld over de Provincie Limburg en de Limburgse gemeenten. Bij de gemeenten is gekeken naar inwonersaantal voor de verdeling van de aandelen. Iedere gemeente heeft minimaal één aandeel in eigendom.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit momenteel 3 aandelen van de 500 aandelen à € 4.538 per stuk. Het beleid van WML is om eventuele winst bij voorkeur aan te wenden tot versterking van het bedrijf en verwezenlijking van het doel van de vennootschap. Er wordt (dus) doorgaans geen dividend uitgekeerd.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,6%.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal in deze vennootschap (totaalbedrag € 2.269k) (art 2:81 BW). Ons aandeel is € 14k.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar *)	Geen begroting beschikbaar *)
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar *)	Geen begroting beschikbaar *)
Resultaat	Geen begroting beschikbaar *)	

*) De Begroting over 2023 wordt vastgesteld in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Deze vindt plaats eind november 2022.

Enexis Holding N.V. te 's-Hertogenbosch	
Doel	Enexis beheert het energienetwerk voor elektriciteit en aardgas in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,3 miljoen (huishoudens, bedrijven en overheden) voor gas en 2,9 miljoen klanten voor elektriciteit. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met onder andere toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.

Enexis Holding N.V. te 's-Hertogenbosch		
	In 2022 is door de aandeelhouders van Enexis een nieuw strategisch plan vastgesteld. Daarin wordt gekozen voor focus op kerntaken met 3 hoofddoelen: • Mede richting geven aan maatschappelijk optimale energiekeuzes voor een duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem van de toekomst en een haalbare weg daarnaartoe; • Voor iedereen een toegankelijke, veilige energie-infrastructuur met behoud van een hoge leveringszekerheid en tegen de laagst mogelijk kosten; • Transparante, betrouwbare en efficiënte dienstverlening aan klanten en marktpartijen Deze missie komt voort uit maatschappelijke ontwikkelingen die een materiële impact op Enexis hebben: klimaatverandering & energietransitie; participatie en vertrouwen in instituties (burgers willen meer invloed op hun directe leefomgeving) en digitale transformaties.	
Betrokkenen	Enexis Holding is een naamloze vennootschap volgens Nederlands recht. De aandelen van Enexis Holding N.V. zijn in handen van Nederlandse provincies en gemeenten in de gebieden waar zij actief zijn.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 128.250 van de 149.682.196 aandelen à € 1 per stuk. Vanaf het boekjaar 2014 bedraagt het dividend maximaal 50% van de nettowinst, waarbij een minimumniveau van jaarlijks EUR 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A rating profiel kan verliezen. In 2022 bedroeg de dividenduitkering op onze aandelen (over 2021) € 72k.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,0857%. Onze gemeente heeft zich aangesloten bij de VEGAL, de vereniging van aandeelhouders Limburg. Deze vereniging vertegenwoordigt de Limburgse gemeenten bij alle zaken die Enexis en de aandeelhouders aangaan.	
Ontwikkelingen	De energietransitie leidt voor Enexis tot een grote investeringsopgave en kapitaalbehoefte, die op lange termijn waarschijnlijk niet door de huidige aandeelhouders kan worden ingevuld. Enexis en haar aandeelhouders zijn in gesprek over de ontwikkelingen en mogelijke maatregelen om te zorgen dat Enexis een financieel solide basis behoudt. Ook het Rijk voert overleg met de regionale netbeheerders en hun aandeelhouders over een eventuele participatie door het Rijk. Op basis van huidige inzichten is de prognose dat Enexis voor de middellange termijn (huidige reguleringsperiode / tot 2027) aan de vastgesteld ratio's blijft voldoen.	
Risico's	De financiële positie van Enexis kan verslechteren door de effecten van de energietransitie en reguleringsmethodiek. Doordat vergoedingen voor de extra investeringen en kosten worden uitgesteld tot de volgende reguleringsperiode, leidt dit ertoe dat Enexis deze extra investeringen moet voorfinancieren. Hierdoor komen de financiële ratio's en de investeringsruimte onder druk te staan.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. te 's-Hertogenbosch		
Doel	Onderdeel van Essent in 2009 bij de verkoop aan RWE, was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Het bedrijf Delta N.V. (destijds 50% aandeelhouder, nu 70% aandeelhouder) heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE in 2009 bij de rechter aangevochten. Als consequentie op deze gerechtelijke procedure is in 2009 het 50% belang van Essent in EPZ tijdelijk ondergebracht bij Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. ("PBE"). In 2010 is op gezamenlijk initiatief van de aandeelhouders van PBE en de provincie Zeeland als belangrijkste aandeelhouder van Delta N.V. een bemiddelingstraject gestart om het geschil tussen partijen op te lossen. In 2011 is dit bemiddelingstraject succesvol afgerond. Op 30 september 2011 is, 2 jaar na de verkoop van de aandelen Essent, het 50% belang in EPZ alsnog geleverd aan RWE. PBE is blijven bestaan met een beperkt takenpakket. PBE wikkelt de zaken af die uit de verkoop zijn voortgekomen. Daarnaast is PBE verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009. Hiermee is een termijn tot sluiting van de Kerncentrale Borssele (voorgenomen sluiting 2033) gemoeid. Na een statutenwijziging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 14 december 2011 is de inrichting van PBE aangepast naar de status van een SPV, vergelijkbaar met o.a. Verkoop Vennootschap B.V. Conform de koopovereenkomst kon RWE tot uiterlijk 30 september 2015 potentiële claims indienen ten laste van het General Escrow Fonds (zie Verkoop Vennootschap B.V.). RWE had op 30 september geen potentiële claims ingediend m.b.t. verkoop van het 50% belang in EPZ. Het General Escrow Fonds is in juli 2016 geliquideerd en uitgekeerd aan de aandeelhouders.	
Betrokkenen	De aandelen in de vennootschap zijn in handen van de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 128.250 van de 149.682.196 aandelen à € 0,01 per stuk.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,0857%.	
Ontwikkelingen	Ondanks dat het General Escrow Fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen met betrekking tot het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale uit Borssele uit 2009 nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan of deze contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden ontbonden. Het is de bedoeling dat de vennootschap in 2022 zal kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang. Zolang PBE niet wordt opgeheven, blijft deze onderdeel uitmaken van de Verbonden Partijen.	
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal in deze vennootschap.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 0k *)	€ 0k *)
Vreemd vermogen	€ € 0k *)	€ 0k *)

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. te 's-Hertogenbosch	
Resultaat	€ 0k *)

*) Er is geen begroting over 2023 ontvangen. Het is de bedoeling dat de vennootschap Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. in 2022 zal worden opgeheven en de resterende liquide middelen in 2023 worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

CSV Amsterdam B.V. te 's-Hertogenbosch		
Doel	Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V. ("CSV"). De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult: • namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON; • namens de verkopende aandeelhouders van Attero eventuele garantieclaim-procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. (Waterland); • het geven van instructies aan de Escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de Escrow-rekening n.a.v. verkoop Attero is gestort.	
Betrokkenen	De aandelen in de vennootschap zijn in handen van de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 1.714 van de 2.000.000 aandelen à € 0,01 per stuk.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,0857%.	
Ontwikkelingen	CSV voerde op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid B.V. (vennootschap onder Attero Holding B.V.), in overleg met de aandeelhouderscommissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. In februari 2021 heeft CSV bezwaar gemaakt tegen de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. Op het moment is CSV in gesprek met de Belastingdienst over het bezwaar. Afhankelijk van de reactie van de Belastingdienst en de kans van slagen van een eventuele gerechtelijke procedure zal in overleg met de Aandeelhouderscommissie van CSV de procedure al dan niet worden voortgezet. Na afwikkeling van deze bezwaar- en/of gerechtelijke procedure of eventuele voortijdige beëindiging van deze procedure (bijvoorbeeld door een mogelijk compromis tussen de Belastingdienst en CSV of een besluit van de Aandeelhouderscommissie de procedure niet verder voort te zetten) zal CSV kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders, naar rato van het aandelenbelang. Deze afwikkeling wordt voorzien in 2023.	
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal van deze vennootschap.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	€ 0k	€ 0k
Vreemd vermogen	€ 0k	€ 0k
Resultaat		€ 0k

*) Er is geen begroting over 2023 ontvangen. Het is de bedoeling dat de vennootschap CSV Amsterdam B.V. in 2022 zal worden opgeheven en de resterende liquide middelen in 2023 worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

Inkoopcentrum Zuid (v.h. Stichting Regionaal Inkoopbureau Noord- en Midden-Limburg) te Echt		
Doel	Het verkrijgen van gunstige prijzen voor en het verlenen van diensten aan haar leden en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.	
Betrokkenen	Mook en Middelaar, Bergen, Gennep, Venlo, Venray, Horst a/d Maas, Peel en Maas, Beesel, Roermond, Weert, Nederweert, Leudal, Maasgouw, Roerdalen en Echt-Susteren, de Veiligheidsregio Limburg Noord, Servicecenter MER en WML.	
Financieel belang	De lidmaatschapsbijdrage bedraagt over 2023 € 8k.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar wordt vertegenwoordigd door wethouder Herings als lid van de Algemene Vergadering.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Geen	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Leisurelands B.V.	
Doel	Het ontwikkelen, aanleggen, faciliteren, exploiteren en beheren van recreatieve producten. Leisurelands wil een actieve bijdrage leveren aan het verbeteren en verduurzamen van de leefomgeving en de optimalisering van haar maatschappelijke rendement als organisatie. Dit gebeurt aan de hand van de volgende vijf pijlers: 1. Het borgen van een groene, gezonde omgeving 2. Veiligheid en 'crowd management' 3. Verhogen van maatschappelijk rendement 4. Energieneutraal opereren, energie genereren 5. Kennis delen en uitbouwen
Betrokkenen	22 gemeenten en gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Achterhoek Liemers die tezamen de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vormen.
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar is voor 0,9 % aandeelhouder van Leisurelands (1.636 aandelen à € 1,- nominaal). De gemeente Mook en Middelaar verstrekt geen subsidie aan deze verbonden partij en er wordt geen dividend uitgekeerd.
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De gemeente Mook en Middelaar wordt vertegenwoordigd door wethouder Dillerop.

Leisurelands B.V.		
Ontwikkelingen	In 2022 heeft Leisurelands het 60-jarig bestaan gevierd. Zuinig zijn op de natuur, en wellicht zelfs nieuwe natuur creëren, ziet men als een belangrijk gegeven. Bijdragen aan de energietransitie en het verduurzamen van de activiteiten is een must. In 2023 zal Leisurelands herkenbaar zijn als een sterke recreatieve onderneming. Met een groot aantal gebiedsontwikkelingen, onder andere op Hambroekplas en Strand Horst, wordt nieuw aanbod toegevoegd aan het toerisme in de regio. Met de komst van nieuwe ondernemers wordt het aanbod moderner, breder over het jaar en meer divers van aard. Met nieuwe evenementen, zoals het driedaagse Lago-festival op Stroombroek, wordt ook een jonge doelgroep bediend.	
Risico's	Het financiële risico voor de gemeente Mook en Middelaar is nihil. Hoogstens een risico ter hoogte van 0,9 % van het geplaatste en gestorte aandelenkapitaal.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

DAR N.V. te Nijmegen	
Doel	Inzameling van afval in de regio Nijmegen
Betrokkenen	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen, Berg en Dal en Mook en Middelaar
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar beschikt over aandelen ter waarde van € 116k.
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Ontwikkelingen	Per 1 januari 2021 maakt Mook en Middelaar deel uit van de DAR. Het voornaamste doel is, door bundeling van kennis op het gebied van beleid en uitvoering, het gemeentelijk afvalbeheer op een meer efficiënte en effectieve manier uit te voeren en de grotere schaal van de regio te benutten. Dit geeft een impuls aan het eigen afvalbeleid. Het wordt eenvoudiger om de ambities en gewenste innovaties rondom duurzaam afvalbeheer te realiseren. Een gezamenlijke aanpak kan, mits goed uitgevoerd, ook op een efficiëntere manier gebeuren. Door de grotere schaal kunnen meer financiële en kwaliteitsvoordelen behaald worden. Ook zijn er synergievoordelen te behalen bij de inzameling. De inzamelroute hoeft immers niet op te houden bij de gemeentegrens. Als aandeelhouder is de gemeente verbonden aan één partij. Dit geeft meer stabiliteit in de begroting en in de communicatie naar de burger. Het nadeel van het aansluiten bij een regionaal afvalbedrijf is het verlies van marktwerking. Om dit nadeel te beperken hebben de partnergemeenten de eis van marktconforme tarieven neergelegd. De marktconformiteit is gewaarborgd door van DAR een hybride organisatie te maken die met een bepaalde basis aan capaciteit en knowhow de inzamelactiviteiten rond restafval, gft, plastic+ en papier, indien mogelijk, aan de markt overlaat. Jaarlijks verantwoordt DAR de mate waarin de activiteiten aan de markt worden overgelaten. Dit leidt ertoe dat de gemeente de zekerheid heeft dat bij een imperfecte markt de tarieven niet onverwacht zullen stijgen. DAR functioneert immers als tariefplafond. Aan de onderkant kan de gemeente wel profiteren van de (incidentele) marktvoordelen.

DAR N.V. te Nijmegen		
Risico's	Dar loopt risico over de rentedragende vorderingen (met name onder liquide middelen) en rentedragende langlopende en kortlopende schulden. Voor vorderingen en schulden met variabele renteafspraken loopt Dar risico ten aanzien van toekomstige kasstromen; met betrekking tot vastrentende vorderingen en schulden loopt Dar risico's over de reële waarde als gevolg van wijzigingen in de marktrente. Met betrekking tot de vorderingen en schulden worden geen financiële derivaten met betrekking tot renterisico gecontracteerd. Dar wordt hoofdzakelijk gefinancierd via langlopende leningen met de gemeente Nijmegen en bevoorschotting vanuit de gemeenten gedurende het jaar. Bij eventuele kortlopende tekorten heeft Dar een kredietfaciliteit bij de ING bank.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Nazorg (Bodemzorg) Limburg B.V.		
Doel	Bescherming van het milieu en het voorkomen van milieuvervuiling door gesloten stortlocaties.	
Betrokkenen	Aandeelhouders van Bodemzorg Limburg zijn de gemeenten: Beek, Beesel, Bergen, Brunssum, Echt-Susteren, Eijsden-Margraten, Gennep, Gulpen-Wittem, Heerlen, Horst aan de Maas, Kerkrade, Landgraaf, Leudal, Maasgouw, Maastricht, Meerssen, Mook en Middelaar, Nederweert, Nuth, Onderbanken, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond, Schinnen, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul, Venlo, Venray, Voerendaal en Weert.	
Financieel belang	Alle gemeenten betaalden jaarlijks een solidariteitsafdracht van € 0,25 per inwoner ter dekking van de nazorgkosten van nog aan Bodemzorg Limburg over te dragen gesloten stortplaatsen. Vanaf 2022 is deze bijdrage vervallen.	
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders door wethouder Rodoe.	
Ontwikkelingen	Bodemzorg Limburg zoekt actief naar mogelijkheden om gesloten stortplaatsen een maatschappelijk verantwoorde functie te geven. Zo is in Mook op de Zandberg een mountainbike route gerealiseerd. Tijdens de Algemene Vergadering van 24 juni 2021 is besloten om een aantal Navos-locaties door Bodemzorg Limburg te laten overnemen voor de eeuwigdurende nazorg. De locatie in Maastricht is in 2022 overgenomen. Over de locaties in Beekdaelen, Gulpen-Witten en Roermond worden nog nadere afspraken gemaakt. Overname hiervan wordt voor de AvA 2023 geagendeerd.	
Risico's	Geen.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Stichtingen en verenigingen

Voor de stichtingen en verenigingen zijn in deze Programmabegroting de volgende verbonden partijen aanwezig:

Bedragen x € 1.000

Naam	Relatie met programma	Begroting 2023 aanwezig	Belang	Bijdrage 2023
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Limburg binnen Essent N.V. (VEGAL)	Afgeleide van Enexis	nee	0,09%	

Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Limburg binnen Essent N.V. (VEGAL)		
Doel	Behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de Limburgse gemeenten. Het betreft de belangen die voortvloeien uit het aandeelhouderschap in de naamloze vennootschap Enexis Holding N.V., de uit Essent N.V. voortkomende vennootschappen.	
Betrokkenen	Alle 31 gemeenten in Limburg. Gezamenlijk bezitten zij ca. 9,5% van de aandelen van Enexis Holding N.V.	
Financieel belang	Kosten lidmaatschap in 2023 zijn nihil.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar is vertegenwoordigd als aandeelhouder in Enexis Holding N.V.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Het financiële risico voor de gemeente Mook en Middelaar is nihil.	
	1 januari 2023	*31 december 2023*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Overige verbonden partijen

In deze Programmabegroting zijn er geen overige verbonden partijen aanwezig.

1.16. Paragraaf Grondbeleid

Wettelijk kader
Artikel 16 BBV.

Visie grondbeleid (in relatie tot de doelstellingen in de programma's)
Grondbeleid is een gemeentelijk instrument in de ruimtelijke ordening waarmee een gemeente de gewenste ontwikkelingen kan bevorderen en ongewenste ontwikkelingen kan tegengaan. In de Nota Grondbeleid zijn de beleidskaders uitgezet waarmee wordt aangegeven welke ambitie de gemeente Mook en Middelaar heeft en hoe deze ambitie waargemaakt kan worden. De gemeente Mook en Middelaar voert geen actief grondbeleid in die zin dat actief gronden worden aangekocht en verkocht. Het grondbeleid van de gemeente Mook en Middelaar kan het beste worden getypeerd als Selectief Strategisch Grondbeleid.

Uitvoering grondbeleid
Er wordt, overeenkomstig de Nota Grondbeleid, een selectief strategisch grondbeleid gevoerd. Dit houdt in: aankoop en verkoop van gronden als er een duidelijk algemeen belang mee wordt gediend. Tevens wanneer daarmee de bestaande belangen worden behouden en zo mogelijk worden geoptimaliseerd en versterkt, rekening houdende met de bestaande groene buffers, landgoederen en het behoud van agrarische en archeologische waarden. Bij het aankopen en verkopen van gronden door de gemeente zal daarom altijd het behoud en beheer van strategisch gelegen gronden het uitgangspunt zijn.

Gelet op de aard van de ontwikkelingen (beperkte omvang en beperkte impact) in de gemeente, de schaalgrootte van de gemeente, het beschikken over relatief weinig onroerende zaken, de beperkte financiële middelen en de interne capaciteit, zal de gronduitgifte binnen de gemeente gering zijn.

Aan- en verkopen van grond die het bedrag van € 100k overschrijden worden daarnaast overeenkomstig artikel 7 van de 'Financiële verordening gemeente Mook en Middelaar 2019' voorgelegd aan de raad.

Actuele prognose te verwachten resultaten grondexploitaties
De gemeente Mook en Middelaar heeft geen grondexploitaties. Wel heeft de gemeente diverse grondposities. Hieronder wordt een overzicht gegeven van deze grondposities en aangegeven hoe in de nabije toekomst deze grondposities worden ingezet om gemeentelijke doelen te halen.

Hart van Mook
In het centrum van Mook heeft de gemeente verschillende grondposities. De afgelopen jaren zijn verschillende percelen verkocht ten behoeve van ruimtelijke ontwikkeling. De resterende gronden zullen veelal ingezet worden ten behoeve van de herinrichting van het centrum van Mook.

Cuijksesteeg
De woningbouwplannen voor de Cuijksesteeg zijn tijdelijk 'on hold' gezet. Dit is bevestigd in de gemeentelijke woonvisie. De gronden gelegen aan de Cuijksesteeg kunnen in de toekomst ingezet worden voor diverse ontwikkelingen. Bij het eventueel inzetten van deze gronden is het belangrijk dat integraal wordt gekeken naar de mogelijkheden van deze gronden. Tevens moeten de verschillende belangen van de stakeholders in het gebied hierbij worden meegenomen.

De Lier - Ringbaan Molenhoek
Dit terrein is in de jaren ’90 door de gemeente verworven en ligt deels in de gemeente Heumen. Er is geen concrete ontwikkelstrategie voor de gronden.

NS-terrein
Dit terrein is door de gemeente in 2008 verworven van NS vastgoed als onderdeel van de planvorming rondom het station Molenhoek. Wij hebben de ambitie om het station Mook-Molenhoek op de kaart te zetten als het 'groenste station van Nederland'. Op termijn kunnen de grondposities ingezet worden om deze doelstelling te bereiken.

Violenstraatje
Op het perceel is een woonbestemming en bouwtitel gelegen. Het perceel is op dit moment (eind september 2022) nog niet verkocht.

Snelfietsroute
Het project is afgerond. De gemeente heeft hiervoor het perceel Rijksweg 37 aangekocht. Bezien wordt wat op deze locatie de beste invulling is. Dit wordt met de actualisatie van de woonvisie in de omgevingsvisie meegenomen.

Rijksweg 156 te Plasmolen
In 2018 heeft de gemeente Rijksweg 156 te Plasmolen aangekocht. De gemeente ziet mogelijkheden om dit perceel te herontwikkelen. Welke herontwikkeling, wordt onderzocht. Het perceel zal uiteindelijk weer verkocht worden.

Kerkplein Middelaar
Aan het kerkplein in Middelaar liggen enkele bouwtitels (een appartementencomplex en een twee-onder-een-kap-woning). Met woningcorporatie Destion is de afspraak gemaakt dat zij bouwrijpe grond van de gemeente kopen en de bouwtitels gaan benutten voor sociale woningbouw. Over het perceel waar een twee-onder-een-kap-woning mogelijk is, zal nader overleg worden gevoerd, omdat Destion vanwege veranderde wetgeving alleen sociale woningbouw mag realiseren.
Het is waarschijnlijk dat het dijklichaam in de directe nabijheid van het plangebied wordt verhoogd. Dit in relatie met de Lob van Gennep. Het is belangrijk dat de ontwikkeling van het Kerkplein hierop anticipeert. Het kan daarom zijn dat de planopzet zoals is bepaald in het bestemmingsplan ´Kerkplein´ wordt aangepast.

Molenhoek-Zuid
In het gebied Molenhoek-Zuid heeft de gemeente een grondpositie (het volkstuinencomplex). Samen met drie ontwikkelaars die overige grondposities in het gebied hebben, is de gebiedsvisie opgesteld voor de ontwikkeling van een woonwijk van ongeveer 250 woningen. In de loop van de komende maanden zal het bestemmingsplan in procedure worden gebracht. Uitgangspunt is een woonwijk te creëren met een gevarieerd woonprogramma in aansluiting op de uitgangspunten van de woondeal. Voor het volkstuinencomplex is een locatie bij de Cuijksesteeg/Startsedijk gevonden.

Onderbouwing geraamde winstneming
Op basis van het gevoerde grondbeleid, de huidige markt, feiten en cijfers wordt er geen fiscale winstneming verwacht in 2023.

Beleidsuitgangspunten reserves in relatie tot de risico's
Er zijn geen reserves of voorziening voor grondexploitaties. Grondaankopen worden geactiveerd op de balans. Verkoopbaten hoger dan de boekwaarde worden via de exploitatie toegevoegd aan de VBR.

Nota grondbeleid
De nota grondbeleid zal worden geactualiseerd naar de laatste stand van zaken. De actualisatie van de nota grondbeleid zal in de loop van 2023 in behandeling worden genomen.

1.17. Paragraaf Informatieveiligheid

Wettelijk kader
Deze paragraaf is niet wettelijk verplicht op grond van het BBV, maar wordt opgenomen op grond van de resolutie 'Informatieveiligheid, randvoorwaarde voor de professionele gemeente'.

Burgers en bedrijven verwachten een betrouwbare overheid die zorgvuldig met informatie omgaat. Gemeenten spelen hierin een belangrijke rol. Het gaat om beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie, in de meest brede zin van het woord. Het waarborgen van de betrouwbaarheid van informatie zorgt voor een goede kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoerings- en dienstverleningsprocessen.

Iedere gemeente is zelf verantwoordelijk voor haar informatiebeveiliging. Omdat we op ICT-gebied nauw samenwerken met alle gemeenten van het Rijk van Nijmegen stemmen we in gezamenlijkheid af met onze partnergemeenten. iRvN (ICT Rijk van Nijmegen) is de uitvoerende partij. Zij faciliteert de ICT hardware en beheert de technische infrastructuur. Ambtelijk zijn we er in drie gremia bij betrokken. Op reguliere basis vindt overleg plaats met alle betrokken organisaties onder regie van iRvN: hoofden bedrijfsvoering, informatie-adviseurs, CISO's.

Het 'Strategisch gemeentelijk informatiebeveiligingsbeleid Mook en Middelaar 2020 t/m 2024' is in 2021 door het college vastgesteld. Voor de afzonderlijke jaren stellen we informatiebeveiligingsplannen op waarin concrete acties staan.

Vanuit het Rijk zijn we verplicht te verantwoorden middels ENSIA. Dit staat voor Eenduidige Normatiek Single Information Audit en betekent eenmalige informatieverstrekking en eenmalige IT-audit. Het project ENSIA streeft naar een zo effectief en efficiënt mogelijk ingericht verantwoordingsstelsel voor informatieveiligheid.
ENSIA wordt door gemeenten, provincies, waterschappen en enkele onderdelen binnen de rijksoverheid gebruikt om zich te verantwoorden over de staat van informatiebeveiliging op basis van de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) en het gebruik van de Geo-basisregistraties, inclusief de WOZ. Op het gebied van informatiebeveiliging maakt een externe audit onderdeel uit van ENSIA, specifiek gericht op de onderwerpen SUWInet en DigiD en is tot dusver ieder jaar succesvol verlopen.

2. FINANCIËLE BEGROTING (INCLUSIEF MEERJARENRAMING)

Overzicht van baten en lasten en toelichting

Wettelijk kader
Artikel 19 BBV.

Algemeen
De toelichting op het overzicht van baten en lasten bestaat uit de volgende onderdelen:
- Een overzicht met:
    - het gerealiseerde saldo van 2021 (laatst volledig gerealiseerd jaar);
    - de raming van 2022 (vergelijkend vorig jaar);
    - de raming van 2023 (begrotingsjaar); en
    - de ramingen van 2024 t/m 2026 (meerjarenraming).
- De uitgangspunten en analyse van aanmerkelijke verschillen van de ramingen;
- Een overzicht van incidentele baten en lasten; en
- Een overzicht van structurele mutaties van reserves.

Na het programma 'Bestuur en organisatie' is een 'programma Admo' opgenomen. Dit betreft de algemene dekkingsmiddelen, het bedrag voor overhead, het bedrag voor de Vpb en het bedrag voor onvoorzien. Deze onderdelen vallen op grond van het BBV buiten de programma's.

2.1. Overzicht van baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten over 2023 ziet er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Subtotaal	Mut. reserve	Saldo
Sociale leefomgeving	2.548	-288	2.260	-20	2.240
Sociaal domein	6.525	-1.628	4.897	0	4.897
Fysieke leefomgeving	2.144	-770	1.374	-57	1.317
Toerisme, natuur en duurzaamheid	1.748	-1.094	653	0	653
Bestuur en organisatie	1.392	-70	1.322	-5	1.317
Subtotaal	**14.356**	**-3.850**	**10.506**	**-82**	**10.424**
Algemene dekkingsmiddelen	12	-15.526	-15.514	0	-15.514
Overhead	5.067	0	5.067	-34	5.033
Vpb	0	0	0	0	0
Onvoorzien	20	0	20	0	20
Totaal	**19.455**	**-19.376**	**79**	**-116**	**-37**

Meerjarig ziet het beeld er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	B2022	B2023	B2024	B2025	B2026
Totaal lasten	19.329	19.455	19.187	19.216	19.343
Totaal baten	-18.438	-19.376	-19.102	-19.250	-18.492
Saldo van baten en lasten (A)	*891*	*79*	*84*	*-34*	*851*
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekkingen van reserves	-1.138	-116	-96	-96	-96
Saldo mutatie reserves (B)	*-1.138*	*-116*	*-96*	*-96*	*-96*
Begrotingssaldo (A+B)	**-247**	**-37**	**-12**	**-130**	**755**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	37	0	0	0	0
Structureel begrotingssaldo	**-284**	**-37**	**-12**	**-130**	**755**
	V	V	V	V	N

2.2. Financieel overzicht

Programma Sociale leefomgeving

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	2.000	2.698	2.548	2.461	2.457	2.571
Totaal baten	-247	-309	-288	-213	-188	-188
Saldo baten en lasten	**1.753**	**2.389**	**2.260**	**2.248**	**2.269**	**2.383**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-75	-38	-20	0	0	0
Geraamd resultaat	**1.678**	**2.351**	**2.240**	**2.248**	**2.269**	**2.383**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn. De bijstelling van de doorbelasting van salarissen zoals hieronder aangegeven betreft een verschuiving van kosten van overhead naar de programma's.

	Bedragen x € 1.000
B2023-W2021: Verschil lasten € 548k	
Hoger geraamde doorbelasting salarissen	284
Geraamd budget voor opvang vluchtelingen Oekraïne (in 2021 n.v.t.)	100
Overige verschillen betreffen met name kleinere bijstellingen (en minder kosten in 2021)	164
	548

B2023-W2021: Verschil onttrekkingen aan reserves € 55k	
Hoger bedrag in 2023 (door vrijval bestemmingsreserve vluchtelingen en statushouders in 2021)	57
Overige kleine verschillen	-/- 2
	55

B2023-B2022: Verschil lasten -/- € 151k	
Betreft een lager geraamd budget voor vluchtelingen Oekraïne	-/- 125
Overige verschillen	-/- 25
	-/- 150

Programma Sociaal Domein

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	6.287	6.580	6.525	6.492	6.502	6.472
Totaal baten	-1.911	-1.563	-1.628	-1.630	-1.623	-1.625
Saldo baten en lasten	**4.376**	**5.017**	**4.897**	**4.862**	**4.879**	**4.846**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**4.376**	**5.017**	**4.897**	**4.862**	**4.879**	**4.846**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Bedragen x €1.000

B2023-W2021: Verschil lasten € 238k

Hoger bedrag participatiebudget (door minder gemaakte kosten in 2021)	224
Hoger bedrag voor taakmutatie UG geëscaleerde zorg / Voogdij (in 2021 n.v.t)	100
Hoger geraamd budget voor minimabeleid	67
Hoger bedrag voor maatwerkdienstverlening (door lagere kosten in 2021)	64
Hoger geraamde doorbelasting salarissen	57
Lager geraamd budget Tozo	-/- 226
Lager bedrag PGB's (door hogere kosten in 2021, o.a. door een afrekening van 2020)	-/- 74
Overige verschillen met name combinatie van bijstelling budgetten en onderuitputting budgetten 2021, per saldo	26
	238

B2023-W2021: Verschil baten € 283k

Betreft een lager bedrag voor uitkering Tozo (wel in 2021, niet geraamd in 2023)	248
Overige verschillen	35
	283

B2023-B2022: Verschil lasten -/- € 55k

Hoger budget voor uitkeringen participatiewet (in 2022 deels afgeraamd)	79
Per saldo hoger geraamd budget voor begeleide participatie (o.a. taakmutatie UG, bijstelling bijdrage MGR en een lager budget 2022 wegens ontvangen coronamiddelen)	76
Hoger geraamd bedrag voor minimabeleid	72
Lager geraamd budget Energietoeslag (wel taakmutatie UG in 2022, niet in 2023)	-/- 152
Lager geraamd budget voor Maatwerkdienstverlening 18- (feitelijk in 2021 incidenteel hoger geraamd)	-/- 150
Overige verschillen	20
	-/- 55

Bedragen x € 1.000

B2023-B2022: Verschil baten -/- € 65k

Hogere raming bijdrage UPW conform beschikking	-/- 64
Overige verschillen	-/- 1
	-/- 65

Programma Fysieke leefomgeving

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	1.752	2.125	2.144	2.144	2.144	2.144
Totaal baten	-1.038	-743	-770	-770	-770	-770
Saldo baten en lasten	**714**	**1.382**	**1.374**	**1.374**	**1.374**	**1.374**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-87	-159	-57	-57	-57	-57
Geraamd resultaat	**627**	**1.223**	**1.317**	**1.317**	**1.317**	**1.317**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Bedragen x € 1.000

B2023-W2021: Verschil lasten € 391k

Hoger geraamde doorbelasting salarissen	326
Hoger geraamd bedrag directe salarislasten bij Riolering (in 2021 extracomptabel)	129
Lagere (doorbelasting) rentekosten in 2023 bij riolering	-/- 80
Overige verschillen	16
	391

B2023-W2021: Verschil baten € 268k

Verschil baten rioolheffing (combi van hogere opbrengst in 2021 t.o.v. raming en bijstelling n.a.v. kostenoverzicht, per saldo minder in 2023	107
Lager bedrag opbrengsten (door incidentele opbrengsten in 2021 zoals subsidies of verkoopopbrengsten)	68
Lager geraamd bedrag voor exploitatiebijdragen van derden (in 2021 incidenteel meer ontvangen)	57
Overige verschillen	36
	268

B2023-B2022: Verschil onttrekking reserves € 102k

Lagere onttrekking bestemmingsreserve dekking kapitaallasten	70
Lagere onttrekking bestemmingsreserve budgetoverheveling (niet in 2023, wel in 2022)	20
Overige mutaties reserves	12
	102

Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	1.531	1.986	1.748	1.748	1.748	1.748
Totaal baten	-1.089	-904	-1.094	-1.094	-1.094	-1.094
Saldo baten en lasten	**442**	**1.083**	**653**	**653**	**653**	**653**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-245	-274	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**196**	**809**	**653**	**653**	**653**	**653**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

	Bedragen x € 1.000
B2023-W2021: Verschil lasten € 217k	
Hoger geraamde doorbelasting salarissen	287
Hogere geraamde kosten afvalinzameling	108
Lager budget voor regeling reductie energieverbruik (RRE) (niet geraamd in 2023)	-/- 167
Overige verschillen	-/- 11
	217

B2023-B2022: Verschil lasten -/- € 239k	
Hogere kosten afvalinzameling en -verwerking	190
Lager budget voor regionale energiestrategie (RES) (niet in 2023, incidenteel in 2022)	-/- 199
Lager budget voor klimaatakkoord (taakmutatie UG) (niet in 2023, incidenteel in 2022)	-/- 131
Lager budget voor speeltuinen en speelplaatsen (niet in 2023, incidenteel in 2022)	-/- 50
Overige verschillen	-/- 49
	-/- 239

B2023-B2022: Verschil baten -/- € 191k	
Hogere geraamde opbrengst reinigingsheffingen in 2023 (kostendekkend)	-/- 114
Hoger geraamde inkomsten DAR (voorschot verzamelfactuur in 2023)	-/- 76
Overige verschillen	-/- 1
	-/- 191

B2023-B2022: Verschil onttrekking reserve € 274k	
Lagere onttrekking bestemmingsreserve budgetoverheveling voor regionale energiestrategie (RES) (niet in 2023, wel in 2022)	199
Lagere onttrekking uit de VBR t.b.v. budget voor speeltuinen en speelplaatsen (niet in 2023, wel incidenteel in 2022)	50
Overige verschillen (onttrekking bestemmingsreserve budgetoverheveling)	25
	274

Programma Bestuur en organisatie

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	1.108	1.169	1.392	1.238	1.234	1.238
Totaal baten	-170	-120	-70	-53	-53	-53
Saldo baten en lasten	**938**	**1.049**	**1.322**	**1.185**	**1.181**	**1.185**
Toevoegingen aan reserves	1.437	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-1.603	-42	-5	-5	-5	-5
Geraamd resultaat	**772**	**1.007**	**1.317**	**1.180**	**1.176**	**1.180**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

	Bedragen x € 1.000
B2023-W2021: Verschil lasten € 284k	
Hoger geraamde budgetten voor salarissen bestuur	81
Nieuw (incidenteel) budget voor anticipatie externe ontwikkelingen	100
Hoger geraamd budget voor accountantskosten (minder bij overhead) en nieuw budget voor (instellen) rekenkamer (wel in 2023, niet in 2021)	75
Hoger geraamd budget voor incidentele lasten (wel in 2023, niet in 2021)	58
Hoger bedrag voor dotatie pensioenvoorziening wethouders (in 2021 vrijval door hogere rekenrente)	30
Lager budget voor kosten in verband met coronavirus (niet in 2023, wel in 2021)	-/- 58
Overige verschillen	-/- 2
	284

B2023-W2021: Verschil baten € 100k	
Overige verschillen (allemaal < € 50k, bijvoorbeeld vrijval voorziening debiteuren € 22k)	100
	100

B2023-W2021: Verschil onttrekking aan reserves € 1.598k	
Lagere vrijval bestemmingsreserve dekking kapitaallasten (niet in 2023, wel in 2021)	1.423
Lagere onttrekking Algemene Reserve (niet in 2023, wel in 2021)	150
Overige mutaties reserves (niet in 2023, wel in 2021)	25
	1.598

B2023-B2022: Verschil lasten € 223k	
Bijstelling budgetten bestuur (onder andere salarissen en wachtgeld)	101
Nieuw incidenteel budget voor anticipatie externe ontwikkelingen (wel in 2023, niet in 2022)	100
Hoger budget voor incidentele lasten (wel in 2023, niet in 2022)	58
Overige verschillen	-/- 36
	223

Bedragen x € 1.000

B2023-B2022: Verschil baten € 50k

Lagere stelpost opbrengst nieuwe belastingen (niet in 2023, wel in 2022)	50
	50

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	42	32	12	40	40	80
Totaal baten	-13.701	-14.799	-15.526	-15.343	-15.523	-14.763
Saldo baten en lasten	**-13.659**	**-14.767**	**-15.514**	**-15.303**	**-15.483**	**-14.683**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**-13.659**	**-14.767**	**-15.514**	**-15.303**	**-15.483**	**-14.683**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Bedragen x € 1.000

B2023-W2021: Verschil baten -/- € 1.825k

Hogere uitkeringen gemeentefonds in 2023 t.o.v. 2021	-/- 1.839
Overige verschillen	14
	-/- 1.825

B2023-B2022: Verschil baten -/- € 727k

Hogere uitkeringen gemeentefonds in 2023 t.o.v. 2022	-/- 610
Hogere raming ozb (administratieve correctie, opbrengst blijft gelijk)	-/- 61
Incidenteel hogere raming dividendopbrengst	-/- 58
Overige verschillen	2
	-/- 727

Kosten van overhead

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	4.724	4.733	5.067	5.045	5.072	5.072
Totaal baten	-15	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**4.709**	**4.733**	**5.067**	**5.045**	**5.072**	**5.072**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-538	-625	-34	-34	-34	-34
Geraamd resultaat	**4.172**	**4.108**	**5.033**	**5.011**	**5.038**	**5.038**

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Bedragen x € 1.000

B2023-W2021: Verschil lasten € 342k

Betreft een bijstelling van de geraamde doorbelasting salarissen, een verschuiving van salarislasten van de oude afdelingen naar de nieuwe afdelingen, een bijstelling van de salariskosten voor 2023 en minder gemaakte kosten in 2021, per saldo een hoger bedrag in 2023	70
Een hoger bedrag voor de Flexibele Schil ten opzichte van de realisatie in 2021 (het budget Flexibele Schil betreft alleen een geraamd budget)	150
Hoger bedrag voor algemene personeelskosten (bijstelling budgetten € 30k en minder gemaakte kosten in 2021 €105k)	135
Hoger bedrag voor huisvesting (bijstelling budgetten €17k en minder gemaakte kosten in 2021 € 53k)	70
Lager budget voor financiën (overheveling budget controlekosten naar programma Bestuur en organisatie)	-/- 66
Overige verschillen	-/- 17
	342

B2023-W2021: Verschil onttrekking aan reserves € 504k

Lagere onttrekking uit bestemmingsreserve budgetoverheveling (niet in 2023, incidenteel in 2021)	362
Lagere onttrekking VBR (dekking implementatiekosten omgevingswet en ZBB, niet in 2023, wel in 2021)	141
Overige mutaties	1
	504

Bedragen x € 1.000

B2023-B2022: Verschil lasten € 334k

Bijstelling budgetten afdelingen Bedrijfsvoering, Sociaal en Ruimte (inclusief MT)	742
Lager geraamd budget voor de Flexibele Schil (in 2022 is het bedrag hoger door een overheveling vanuit 2021)	-/- 405
Overige verschillen	-/- 3
	334

B2022-B2023: Verschil onttrekking aan reserves € 591k

Lagere onttrekking uit bestemmingsreserve budgetoverheveling (niet in 2023, incidenteel in 2022)	392
Lagere onttrekking VBR (dekking implementatiekosten omgevingswet en ZBB) (niet in 2023, wel in 2022)	175
Overige mutaties	24
	591

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten						
Totaal baten						
Saldo baten en lasten						
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat						

Analyse begroting

Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Er zijn geen verschillen groter dan € 50k.

Bedrag voor onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	0	5	20	20	20	20
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**5**	**20**	**20**	**20**	**20**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**5**	**20**	**20**	**20**	**20**

Analyse begroting
Hieronder treft u de analyse aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2021 en het begrotingsjaar 2023 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Er zijn geen verschillen groter dan € 50k.

Totaal

Bedragen x € 1.000	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal lasten	17.445	19.329	19.455	19.187	19.216	19.343
Totaal baten	-18.171	-18.438	-19.376	-19.102	-19.250	-18.492
Saldo baten en lasten	**-726**	**891**	**79**	**84**	**-34**	**851**
Toevoegingen aan reserves	1.437	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-2.548	-1.138	-116	-96	-96	-96
Geraamd resultaat	**-1.837**	**-247**	**-37**	**-12**	**-130**	**755**

2.3. Begrotingsevenwicht

Wettelijk
Op grond van artikel 189 lid 2 Gw ziet de raad erop toe dat de begroting (jaarschijf 2023) structureel en reëel in evenwicht is. Hiervan kan hij afwijken als aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht.

Toezicht Provincie
In het kader van het financieel toezicht door de provincie (op grond van artikel 203 Gw) behoeft de begroting goedkeuring van gedeputeerde staten, indien naar hun oordeel de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het blijkens de meerjarenraming niet aannemelijk is dat in de eerstvolgende jaren een structureel en reëel evenwicht tot stand zal worden gebracht. De Programmabegroting 2023 wordt onderworpen aan een Verdiepingsonderzoek.
Om inzicht te krijgen in het structureel en reëel evenwicht in de (meerjaren)begroting verzoekt de provincie om onderstaande tabel op te nemen in de Programmabegroting.

Bedragen x € 1.000

recapitulatie begrotingsevenwicht	2023			2024			2025			2026		
	Totaal	Inc.	Str.	Totaal	Inc.	Str.	Totaal	Inc.	Str.	Totaal	Inc.	Str.
Lasten programma 1 Sociale leefomgeving	2.548	20	2.528	2.461	0	2.461	2.457	0	2.457	2.571	0	2.571
Lasten programma 2 Sociaal domein	6.525	0	6.525	6.492	0	6.492	6.502	0	6.502	6.472	0	6.472
Lasten programma 3 Fysieke leefomgeving	2.144	0	2.144	2.144	0	2.144	2.144	0	2.144	2.144	0	2.144
Lasten programma 4 Toerisme, natuur en duurzaamheid	1.748	0	1.748	1.748	0	1.748	1.748	0	1.748	1.748	0	1.748
Lasten programma 5 Bestuur en organisatie	1.392	58	1.334	1.238	0	1.238	1.234	0	1.234	1.238	0	1.238
Totaal lasten programma's	**14.356**	**78**	**14.278**	**14.082**	**0**	**14.082**	**14.084**	**0**	**14.084**	**14.171**	**0**	**14.171**
Baten programma 1 Sociale leefomgeving	-288	-20	-268	-213	0	-213	-188	0	-188	-188	0	-188
Baten programma 2 Sociaal domein	-1.628	0	-1.628	-1.630	0	-1.630	-1.623	0	-1.623	-1.625	0	-1.625
Baten programma 3 Fysieke leefomgeving	-770	0	-770	-770	0	-770	-770	0	-770	-770	0	-770
Baten programma 4 Toerisme, natuur en duurzaamheid	-1.094	0	-1.094	-1.094	0	-1.094	-1.094	0	-1.094	-1.094	0	-1.094
Baten programma 5 Bestuur en organisatie	-70	0	-70	-53	0	-53	-53	0	-53	-53	0	-53
Totaal baten programma's	**-3.850**	**-20**	**-3.830**	**-3.760**	**0**	**-3.760**	**-3.727**	**0**	**-3.727**	**-3.730**	**0**	**-3.730**

saldo baten en lasten programma's	**10.506**	**58**	**10.448**	**10.322**	**0**	**10.322**	**10.357**	**0**	**10.357**	**10.441**	**0**	**10.441**
Lasten algemene dekkingsmiddelen	12	0	12	40	0	40	40	0	40	80	0	80
Lasten overhead	5.067	0	5.067	5.045	0	5.045	5.072	0	5.072	5.072	0	5.072
Lasten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lasten onvoorzien	20	0	20	20	0	20	20	0	20	20	0	20
Totaal lasten admo	**5.099**	**0**	**5.099**	**5.105**	**0**	**5.105**	**5.132**	**0**	**5.132**	**5.172**	**0**	**5.172**
Baten algemene dekkingsmiddelen	-15.526	-58	-15.468	-15.343	0	-15.343	-15.523	0	-15.523	-14.763	0	-14.763
Baten overhead	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Baten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Baten onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal baten admo	**-15.526**	**-58**	**-15.468**	**-15.343**	**0**	**-15.343**	**-15.523**	**0**	**-15.523**	**-14.763**	**0**	**-14.763**
Saldo van admo	**-10.427**	**-58**	**-10.369**	**-10.238**	**0**	**-10.238**	**-10.390**	**0**	**-10.390**	**-9.590**	0	**-9.590**
Totaal saldo van baten en lasten van de programma's en admo	**79**	**0**	**79**	**84**	**0**	**84**	**-34**	**0**	**-34**	**851**	**0**	**851**
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserve	-116	0	-116	-96	0	-96	-96	0	-96	-96	0	-96
Geraamd resultaat	**-37**	**0**	**-37**	**-12**	**0**	**-12**	**-130**	**0**	**-130**	**755**	**0**	**755**
Totaal structurele lasten			19.377			19.187			19.216			19.343
Totaal structurele baten			-19.414			-19.198			-19.346			-18.588
Structureel begrotingssaldo			**-37**			**-12**			**-130**			**755**
			V			V			V			N

Het begrotingsjaar 2023 is structureel sluitend, met name als gevolg van een hogere uitkering uit het gemeentefonds. De begrotingssaldi voor de jaren 2024 en 2025 zijn ook sluitend. Het jaar 2026 is niet sluitend, voornamelijk als gevolg van een veel lagere uitkering uit het gemeentefonds (€ 760k lager dan in 2025). Landelijk wordt dit jaar ook wel het 'ravijnjaar' genoemd. Bij een gelijke uitkering uit het gemeentefonds in 2026 zoals in 2025, dan zou 2026 afsluiten met een voordelig resultaat van € 5k.

2.4. Overzicht incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel worden de incidentele baten en lasten vermeld (vanaf € 10k). Hierbij is aansluiting gezocht bij de 'Notitie incidentele en structurele baten en lasten' van de commissie BBV. Structurele onttrekkingen uit reserves (bijvoorbeeld ter dekking van kapitaallasten of compensatie van dividenden) worden volgens deze notitie niet als incidenteel aangemerkt. Het belang van dit overzicht is om te bepalen of er wel of geen sprake is van een structureel sluitende begroting. De incidentele baten en lasten dienen gecorrigeerd te worden op het begrotingssaldo om dit te kunnen bepalen.

Bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	2023	2024	2025	2026
	Incidentele lasten				
Sociale leefomgeving					
	Huisvestingsprogramma [1)]	20			
Bestuur en organisatie					
	Post incidenteel [2)]	58			
	Subtotaal incidentele lasten	*78*	*0*	*0*	*0*
	Incidentele baten				
Sociale leefomgeving		0			
	Onttrekking VBR [1)]	-20			
Algemene dekkingsmiddelen					
	Hogere dividenduitkering [2)]	-58			
	Subtotaal incidentele baten	*-78*	*0*	*0*	*0*
	Saldo incidentele baten en lasten	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting

1) Betreft incidentele kosten voor het opstellen van een integraal huisvestingsprogramma. Deze kosten worden gedekt door een onttrekking uit de VBR.

2) De Bank Nederlandse Gemeenten stelt de aandeelhouders voor 60% van de nettowinst als dividend uit te keren. Het reguliere uitkeringspercentage van 50% is aangepast naar 60% om de aandeelhouders te compenseren voor de niet-verkregen Targeted Longer-Term Refinancing Operation (TLTRO) korting. Deze hogere opbrengst wordt als incidenteel aangemerkt en toegevoegd aan de post incidenteel ter dekking van incidentele uitgaven.

2.5. Uitgangspunten en analyse ramingen

Uitgangspunten
De uitgangspunten voor 2023 zijn onder andere gebaseerd op de uitgangspunten zoals deze in de Kaderbrief 2023 zijn verwoord en zijn voor de begroting 2023 als volgt:

- Budgetten worden geraamd tegen reëel te verwachten kosten (dus geen automatische indexering van alle budgetten);
- Budgetten op basis van overeenkomsten worden bijgesteld zoals vermeld in de desbetreffende overeenkomsten;
- Het budget UPW bedraagt voor 2023 100% van de rijksuitkering UPW;
- Salarislasten worden zo veel mogelijk direct geraamd onder de programma's. Niet toe te delen salariskosten vallen onder overhead;
- Investeringen tot € 10k worden als kosten verantwoord;
- Op basis van het advies van de commissie BBV wordt alleen werkelijke rente verantwoord in de begroting;
- Er wordt geen administratieve rente over het eigen vermogen en bespaarde rente opgenomen in de begroting;
- Eventueel vrijgevallen kapitaallasten worden gereserveerd ter dekking van kapitaallasten van vervangings- en uitbreidingsinvesteringen, inclusief investeringen maatschappelijk nut die met ingang van 2017 afgeschreven moeten worden;
- De algemene uitkering, de decentralisatie- en integratie-uitkeringen betreffen algemene dekkingsmiddelen en worden tegen constante prijzen opgenomen in de begroting;
- De algemene uitkering is in ieder geval gebaseerd op de meicirculaire van 2022 en indien mogelijk en relevant op de septembercirculaire 2022. In deze programmabegroting is de septembercirculaire 2022 verwerkt;
- De aantallen voor de algemene uitkering zijn gebaseerd op de meeste recente specificatie van het Rijk (september 2022);
- De inflatiecorrectie voor de belastingen bedraagt 3,08%. Deze is gebaseerd op de 25% loon- en 75% prijs-ontwikkeling zoals vermeld in de mei-circulaire 2022;
- Rioolheffing en afvalstoffenheffing/reinigingsrecht zijn gesloten systemen en zijn maximaal 100% kostendekkend. Eventuele overschotten of tekorten worden verrekend met de (tarief-) egalisatievoorziening;
- Dividenden zijn opgenomen tegen de door de Provincie gestelde opbrengsten per aandeel.

Analyse
Jaarlijks wordt opnieuw bekeken waar de prioriteiten/aandachtsgebieden liggen en welke budgetten daarvoor nodig zijn. Hierboven bij onderdeel 2.2 'Financieel overzicht' is onder andere een analyse gegeven per programma tussen de begrotingsjaren 2022 en 2023. Op hoofdlijnen zijn de verschillen voornamelijk het gevolg van onderuitputting van de budgetten van 2021 (realisatie lager dan de raming) en incidentele budgetten (zowel in 2022 als in 2023).

2.6. Overzicht structurele mutaties reserves

Hieronder treft u het overzicht aan van de voorgenomen structurele toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves. Dit betreft in het algemeen compensatie van weggevallen dividenden of dekking van kapitaallasten. Op de lange termijn kunnen deze bestemmingsreserves 'leeg lopen' waardoor op de lange termijn naar vervangende dekkingsmiddelen gezocht moet worden. Voor wat betreft dekking kapitaallasten; de kapitaallasten van nieuwe investeringen worden als last opgenomen in de begroting en worden niet meer specifiek gedekt door een onttrekking uit een reserve.

*Bedragen * € 1.000*

Omschrijving	Saldo 1 januari 2023	Resultaat voorgaand jaar	Toevoeging	Onttrekking	T.b.v. kapitaal-lasten	Saldo 31 december 2023
Bestemmingsreserves:						
Reserve verkoop aandelen Attero	95	0	0	-5	0	90
Reserve Kapitaallasten nieuwbouw brandweerkazerne/gemeentewerf	479	0	0	0	-34	445
Reserve Afschr. inv. plan 2013-2016	1.376	0	0	0	-57	1.319
Totaal	**1.950**	**0**	**0**	**-5**	**-91**	**1.854**

Toelichting
De onttrekking uit de bestemmingsreserve Attero betreft compensatie van vervallen dividend. De andere twee onttrekkingen betreffen dekking van (lopende) kapitaallasten van 'oude' investeringen.

Meerjarig ziet het verloop er als volgt uit, waarbij
+ = toevoeging (last), - = onttrekking (baat):

Bedragen x € 1.000

Omschrijving reserve	2024	2025	2026
Reserve Verkoop aandelen Attero 1)	-5	-5	-5
Reserve Kapitaallasten nieuwbouw brandweer/werkplaats 2)	-34	-34	-34
Reserve Afschrijvingen investeringsplan 2013-2016 2)	-57	-57	-57
Totaal	**-96**	**-96**	**-96**

1) betreft onttrekking t.b.v. compensatie vervallen dividend;
2) betreft onttrekking t.b.v. dekking kapitaallasten

Uiteenzetting van de financiële positie en toelichting

Wettelijk kader
Artikel 20 BBV.

Algemeen
De uiteenzetting van de financiële positie bestaat uit:

- de financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid;
- de geprognosticeerde balans;
- het emu-saldo;
- de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen;
- de investeringen;
- de financiering;
- de stand en het verloop van de reserves;
- de stand en het verloop van de voorzieningen.

2.7. Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid

De basis voor de Programmabegroting 2023 is de meerjarenraming van het voorgaande begrotingsjaar. Deze initiële (meerjaren)begroting wordt beschouwd als bestaand beleid en is inclusief de structurele doorwerking van de Zomerrapportage 2022. Deze initiële startbegroting wordt ten behoeve van de Programmabegroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 gemuteerd met nagekomen wijzigingen. De mutaties van de Zomerrapportage en de nagekomen wijzigingen betreffen veelal een bijstelling van bestaande budgetten (bestaand beleid), maar ook nieuwe budgetten voor nieuwe activiteiten (nieuw beleid). De bedragen die horen bij de nagekomen mutaties (zowel voor bestaand als voor nieuw beleid) zijn reeds verwerkt in deze programmabegroting. De bijstellingen hebben de volgende financiële effecten:

Bedragen x € 1.000

Begrotingsresultaat (na mutaties)	2023	2024	2025	2026
Begrotingsresultaat op basis van Zomer-rapportage 2022	**748 V**	**672 V**	**828 V**	**121 N**
Nagekomen mutaties bestaand beleid				
1. Bijstelling uitkering gemeentefonds	-440	-420	-360	-440
2. Taakmutaties Uitkeringen gemeentefonds	60	58	55	31
3. Bijstelling salarislasten	362	362	362	362
4. Bijstelling bijdrage verbonden partijen	70	70	70	70
5. Bijdrage projecten veiligheid	16	16	16	16
6. Mutatie bestemmingsreserve	69	69	69	69
7. Verruiming minimabeleid	50	50	50	50
8. Intensivering vroegsignalering schulden	25	25	25	25
9. Integraal huisvestingprogramma	20	0	0	0
Dekking via onttrekking VBR	-20	0	0	0
10. Wachtgeldverplichting	38	38	38	38
11. Hogere energiekosten	29	29	29	29
12. Vervallen opbrengst 'extra belasting'	50	50	50	50
13. Correctie buffer incidenteel	0	50	50	50
14. Verhoging post onvoorzien	15	15	15	15
15. Overige bijstelling budgetten lasten	16	44	44	84
16. Overige bijstelling budgetten baten	25	25	25	25
17. Bijstelling raming ozb	-95	-142	-161	-161
18. Bijstelling reinigingsheffingen (lasten)	140	140	140	140
19. Bijstelling reinigingsheffingen (baten)	-140	-140	-140	-140
20. Bijstelling overige belastingen	-2	-2	-2	-2
Subtotaal nagekomen mutaties	**288 N**	**337 N**	**376 N**	**311 N**
Begrotingsresultaat inclusief bijstellingen	**460 V**	**335 V**	**453 V**	**432 N**

Mutaties nieuw beleid				
21. Formatie afdeling Bedrijfsvoering	105	105	105	105
22. Formatie afdeling Sociaal	66	66	66	66
23. Formatie afdeling Ruimte	137	137	137	137
24. Budget voor rekenkamer	15	15	15	15
25. Anticiperen op externe ontwikkelingen	100	0	0	0
Subtotaal nieuw beleid	**423 N**	**323 N**	**323 N**	**323 N**
Begrotingsresultaat inclusief bijstellingen	**37 V**	**12 V**	**130 V**	**755 N**

Op basis van de huidige nagekomen mutaties laat het jaar 2023 een sluitende begroting zien. Ook de jaren 2024 en 2025 zijn sluitend. Het zogenaamde 'ravijnjaar' 2026 is niet sluitend, met name omdat de uitkeringen gemeentefonds ongeveer € 760k lager is dan het jaar 2025.

Toelichting

1.	Uitkeringen gemeentefonds	Naar aanleiding van de septembercirculaire zijn de uitkeringen gemeentefonds bijgesteld. Voor 2023 t/m 2025 is het accres toegenomen. Voor 2026 zijn de door het rijk verstrekte middelen onvoldoende toereikend. Dit wordt ook wel het 'ravijnjaar' genoemd. Eenmalig stelt het rijk voor 2026 een bedrag van € 1 miljard beschikbaar, maar dit is nog steeds onvoldoende.
2.	Taakmutaties gemeentefonds	Naast de hogere uitkeringen gemeentefonds is een deel van de ontvangen middelen bestemd om specifieke taken op te pakken. Voor zover niet reeds geraamd in de begroting, worden die taakmutaties hier opgenomen, zodat de budgetten beschikbaar zijn voor het uitvoeren van de taken.
3.	Salarissen	Er is begin oktober 2022 nog geen CAO vastgesteld. De salarissen met prijspeil eind september 2022 zijn voor 2023 voorlopig met 5% geïndexeerd. Tevens zit in de bijstelling een formatiewijziging van 2,92 fte (zie formatieplan in onderdeel 2.10). Een eventuele uitbreiding of meerkosten wegens andere werkzaamheden is opgenomen onder het kopje 'Mutaties nieuw beleid' (ID's 21 t/m 23).
4.	Verbonden partijen	Betreft een bijstelling van de bijdragen aan de diverse gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, op basis van de begrotingen van de desbetreffende verbonden partijen. Een overzicht van alle verbonden partijen vindt u terug in onderdeel '1.15 Paragraaf verbonden partijen'.
5.	Projecten veiligheid	Het betreft met name enkele projecten veiligheid gezamenlijk met andere gemeenten in de regio Noord-Limburg in het kader van de Investeringsagenda. Het gaat om projecten die allen bestuurlijk bijdragen aan de bestrijding van ondermijnende

		criminaliteit. De bekostiging van deze projecten vindt voor 50% plaats vanuit de provincie.
6.	Mutatie bestemmingsreserve	Dit betreft een administratieve correctie, die abusievelijk vorig jaar nog niet was verwerkt. Tegenover de afschrijvingskosten van de kredieten met betrekking tot Hart van Mook (lasten) staan onttrekkingen uit de bestemmingsreserve 'Dekking kapitaallasten' (baten). De afschrijvingskosten waren reeds in voorgaande jaren op begrotingsbasis verlaagd, de onttrekking uit de bestemmingsreserve echter nog niet. Dat wordt nu gecorrigeerd.
7.	Verruiming minimabeleid	Eind 2022 actualiseren wij het minimabeleid op. Om een eventuele verruiming van het beleid daadwerkelijk mogelijk te maken, is een structureel bedrag van € 50k opgenomen in de begroting.
8.	Vroegsignalering schulden	Een meer effectieve methode van vroegsignalering vraagt om meer professionele inzet. Voor deze maatregelen verwachten we ongeveer € 25k aan extra personele lasten nodig te hebben.
9.	Huisvestingsprogramma	Voor het voorbereiden en opstellen van een Integraal Huisvestingsprogramma zullen we een beroep doen op externe expertise. De incidentele kosten hiervoor van € 20k worden gedekt door een onttrekking uit de VBR.
10.	Wachtgeldverplichting	Dit betreft een structurele wachtgeldverplichting voor een gewezen wethouder.
11.	Energiekosten	De energiekosten zullen stijgen. Dit geldt met name voor het gemeentehuis. Daarnaast is ook het budget van de energiekosten voor de openbare verlichting verhoogd.
12.	Vervallen 'extra belasting'	Dit betreft voortschrijdend inzicht dat we, mede gezien het voordelige begrotingsresultaat, geen additionele belastingen heffen (zie ook onderdeel '1.10 Paragraaf Lokale heffingen'). Concreet betrof dit een eventuele invoering van een extra belasting zoals parkeer- of reclamebelasting. Dit was een van de mogelijkheden conform het dekkingsplan van voorgaande begrotingsjaren. Voor 2023 (en volgende jaren) is dit voorlopig niet meer aan de orde. De geraamde opbrengst kan nu dus vervallen.
13.	Correctie buffer incidenteel	Conform bestaand beleid worden stelposten uit een voorgaand begrotingsjaar voor een komend begrotingsjaar ongedaan gemaakt en wordt opnieuw de noodzaak hiervan bepaald bij het opstellen van de begroting. Concreet betrof dit een stelpost uit het dekkingsplan van de voorgaande begrotingsjaren (2019 t/m 2022).
14.	Verhoging post onvoorzien	De post onvoorzien wordt conform de Kaderbrief 2023 verhoogd van € 5k naar € 20k. Dit betreft een structurele buffer.

15 en 16. Overige bijstellingen	Naast bovengenoemde budgetten zijn nog diverse budgetten bijgesteld. Dit betreft zowel baten als lasten. Dit betreft met name budgetten met betrekking tot reguliere werkzaamheden, waarbij de ramingen zijn aangepast naar de reële kosten of inkomsten.
17. Bijstelling raming ozb	Op grond van het door de raad aangenomen amendement van 10 november 2021 (besluitvorming Programmabegroting 2022) is besloten om geen inflatiecorrectie toe te passen voor de jaren 2022 t/m 2024. Dit betekent dat de baten voor de gemeente en de lasten voor de belastingplichtigen gelijk blijven. De bijstelling betreft een correctie op de te laag geraamde bedragen in de meerjarenraming van de voorgaande begroting. Het betreft dus een financieel-technische correctie. De totale belasting-opbrengst blijft gelijk, behoudens een areaaluitbreiding van € 25k. De belastingopbrengsten vindt u terug in onderdeel '1.10 Paragraaf Lokale heffingen'.
18 en 19. Reinigingsheffingen	De lasten voor afvalinzameling en verwerking zijn bijgesteld naar de laatste inzichten. Alle kosten worden 100% doorbelast middels afvalstoffenheffing en reinigingsrecht. Dit betekent dat zowel de lasten als de baten met eenzelfde bedrag verhoogd wordt. De vaststelling van de belastingtarieven gebeurt in de raadsvergadering van 15 december 2022.
20. Overige belastingen	Zowel de hondenbelasting als de forensenbelasting zijn trendmatig verhoogd met 3,0%.
21 t/m 23. Formatie	Om alle uitdagingen het hoofd te bieden en daarnaast op majeure dossiers daadwerkelijk stappen te kunnen zetten, is een stabiele organisatie vereist. Daar waar we in het verleden al zagen dat de organisatie geen vet op de botten heeft, kiezen we in 2023 voor een gerichte uitbreiding van onze organisatie. Hiervoor is dus bij de diverse afdelingen ofwel extra capaciteit nodig of worden functies anders ingevuld.
24. Rekenkamer	Gezien de landelijk verplichting tot het instellen en hebben van een rekenkamer wordt in de begroting hiervoor een structureel bedrag geraamd.
25. Externe ontwikkelingen	Dit betreft een stelpost om te kunnen anticiperen op externe ontwikkelingen. De concrete invulling van deze post vindt plaats in de loop van 2023.

2.8. Geprognosticeerde balans

Het is wettelijk verplicht om (meerjarig) een geprognosticeerde balans op te nemen in de begroting. Uitgangssituatie is de balans per 31 december 2021 conform de vastgestelde Jaarstukken 2021. De geraamde mutaties voor de diverse activa- en passivaposten (respectievelijk bezittingen en vermogen) worden hierop gecorrigeerd. De restantkredieten per 31 december 2021 worden geacht in 2022 tot uitgaven te hebben geleid en zijn ten laste gebracht van het saldo van 's Rijks Schatkist (SKB). Deze valt onder de rubriek uitzettingen <1 jaar.

Bedragen x € 1.000

Balans per 31-12	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Activa						
(im)Materiële vaste activa	10.237	12.719	12.414	13.837	17.211	16.485
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	555	555	2.555	2.555	2.555	2.555
Financiële vaste activa: Leningen	473	473	473	473	473	473
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0	0	0
Totaal vaste Activa	**11.266**	**13.747**	**15.442**	**16.866**	**20.239**	**19.513**
Voorraden	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	6.099	3.009	1.159	541	529	217
Liquide middelen	225	250	250	250	250	250
Overlopende activa	1.055	1.000	750	750	750	750
Totaal Vlottende activa	**7.378**	**4.259**	**2.159**	**1.541**	**1.529**	**1.217**
Totaal Activa	**18.644**	**18.006**	**17.601**	**18.407**	**21.768**	**20.730**
Passiva						
Eigen vermogen	7.032	6.502	6.176	6.055	6.077	5.096
Voorzieningen	7.030	6.959	7.061	6.737	6.776	6.719
Vaste Schuld	726	545	363	2.115	5.915	5.915
Totaal Vaste Passiva	**14.788**	**14.006**	**13.601**	**14.907**	**18.768**	**17.730**
Vlottende schuld	770	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende passiva	3.086	3.000	3.000	2.500	2.000	2.000
Totaal Vlottende passiva	**3.856**	**4.000**	**4.000**	**3.500**	**3.000**	**3.000**
Totaal Passiva	**18.644**	**18.006**	**17.601**	**18.407**	**21.768**	**20.730**

Bij de (im)materiële vaste activa is ervan uitgegaan dat de openstaande kredieten per eind 2021 grotendeels in 2022 geïnvesteerd worden. Het krediet nieuwbouw gemeentehuis is doorgeschoven naar 2024 en het krediet voor Kandinsky is doorgeschoven naar 2025. Dit komt ook terug in de vaste schuld, als er onvoldoende middelen aanwezig zijn. Dit betreft geraamde leningen voor het bedrag van de investeringen van respectievelijk € 2 miljoen en € 4 miljoen.

2.9. Emu-saldo

Nederland maakt deel uit van de Europese Monetaire Unie. Voor landen die deelnemen aan de Europese Monetaire Unie gelden Europese begrotingsvoorschriften waaronder de zogenaamde EMU-normen. De EMU-normen stellen limieten aan de overheidsschuld van een land.

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van maart 2022 is afgesproken om de regeling 'Vaststelling gelijkwaardige inspanning decentrale overheden inzake het EMU-saldo', die liep t/m 2022, met één jaar te verlengen t/m 2023. Dat betekent dezelfde EMU-norm van 0,4 procent van het bruto binnenlands product (BBP) bij eenzelfde onderverdeling naar overheidslaag. In het najaar van 2022 wordt een eerste overleg over de EMU-saldonorm voor de drie jaren ná 2023 ingepland. Het totaal geraamde BBP over 2023 (100%) bedraagt € 993,8 miljard. Het aandeel voor de lagere overheden is al volgt:

Omschrijving	Gemeenten	Provincies	Waterschappen	Totaal
Verdeling macronorm 2023 in % BBP	0,27	0,08	0,05	0,40
Verdeling macronorm 2023 x € 1.000	2.683.341	795.064	496.915	3.975.320

Om provincies en gemeenten tijdig een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het ministerie van BZK individuele EMU-referentiewaarden in de septembercirculaire. De individuele EMU-referentiewaarde voor Mook en Middelaar bedraagt € 719k. Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een gemeente, provincie of waterschap heeft in de gezamenlijke tekortnorm.

Bedragen x € 1.000

	Berekening EMU Saldo	2022	2023	2024	2025	2026
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-891	-79	-84	34	-851
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	2.481	-305	1.424	3.374	-726
3	Mutatie voorzieningen	-72	103	-324	39	-57
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	0	0	0	0	0
5	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
	Berekend EMU-saldo (1-2+3-4-5)	**-3.444**	**329**	**-1.832**	**-3.301**	**-182**

De ruimte voor 2023 boven de EMU-referentiewaarde bedraagt op begrotingsbasis € 1.048k, zijnde het tekort dat je mag hebben (€ 719k) en het positieve EMU-saldo van € 329k.

2.10. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Onder arbeidskosten gerelateerde verplichtingen worden verstaan alle vormen van aan de arbeidsrelatie verbonden rechten op (toekomstige) uitkeringen tijdens of na het dienstverband. Deze verplichtingen kunnen onderverdeeld worden in de volgende categorieën:

- Beloningen tijdens het dienstverband (vakantiegeld/-dagen);
- Uitkeringen bij ontslag (afkoopsommen);
- Pensioentoezeggingen (pensioen, wachtgeld, premies);
- Afvloeiingsregelingen.

Op basis van het BBV moet de gemeente in haar programmabegroting inzicht bieden in de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Deze verplichtingen lopen via de reguliere exploitatie en de meerjarenbegroting.

Het vakantiegeld van 8% en de eindejaarsuitkering zijn reeds opgenomen in de begroting. In het kader van het Individueel Keuze Budget is er geen sprake meer van een reservering, maar maken deze lasten onderdeel uit van de reguliere salarisbudgetten.

Het BBV schrijft voor om arbeidskosten gerelateerde verplichtingen waarvan het jaarlijkse bedrag geen gelijk (vergelijkbaar) volume heeft, op te nemen in een voorziening. Ten behoeve van de pensioenverplichtingen van de (gewezen) wethouders heeft de gemeente Mook en Middelaar een pensioenvoorziening gevormd. De omvang van deze voorziening wordt jaarlijks actuarieel berekend ten behoeve van de jaarrekening.

Formatie
Hieronder is de formatie en de omvang van het budget vermeld.

Bedragen x € 1.000

Onderdeel	Fte 2022	Fte 2023 e.v.	Bedrag 2022 (primitieve begroting)	Bedrag 2023	Bedrag 2024	Bedrag 2025	Bedrag 2026
Raad	13 leden	13 leden	216	216	216	216	216
Griffie	1,44	1,33	134	136	136	136	136
Subtotaal algemeen bestuur	**1,44**	**1,33**	**350**	**352**	**352**	**352**	**352**
College van b&w	3,25	3,40	295	356	356	356	356
Subtotaal dagelijks bestuur	**3,25**	**3,40**	**295**	**356**	**356**	**356**	**356**
Managementteam	3,00	4,00	362	508	508	508	508
Staf	5,18	n.v.t.	432	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Afdeling Bedrijfsvoering	20,36	25,71	1.429	2.032	2.032	2.032	2.032
Afdeling Sociaal	n.v.t.	15,88	n.v.t.	1.269	1.269	1.269	1.269
Afdeling Ruimte	n.v.t.	24,04	n.v.t.	1.926	1.926	1.926	1.926
Afdeling Samenleving (incl. buitendienst)	38,21	n.v.t.	2.904	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal ambtelijke organisatie	**66,75**	**69,63**	**5.128**	**5.735**	**5.735**	**5.735**	**5.735**
Totaal-generaal	**71,44**	**74,36**	**5.772**	**6.443**	**6.443**	**6.443**	**6.443**

Ten opzichte van 2022 is de benodigde formatie per 1 januari 2023 met 2,76 fte toegenomen.

Flexibele Schil
Naast de budgetten voor de vaste formatie is ook een budget 'Flexibele Schil' aanwezig voor het (incidenteel) opvangen van eventuele personele knelpunten. Dit betrof tot en met 2022 een structureel budget van € 200k, maar wordt de komende jaren afgebouwd naar € 100k.

Bedragen x €1.000

	2022	2023	2024	2025	2026
Budget Flexibele Schil	200	150	125	100	100

2.11. Investeringen

Hieronder treft u het investeringsoverzicht aan met de voorgenomen investeringen voor de jaren 2023 t/m 2026, dan wel het reserveren van afschrijvingskosten in de begroting ten behoeve van toekomstige investeringen. Uitgangspunt is dat de restantkredieten van 2021 worden uitgegeven in 2022. Eventuele restantkredieten van 2022 worden middels het vaststellen van de Jaarstukken 2022 overgeheveld naar 2023 en zijn/worden niet vermeld in onderstaand overzicht. Voor vervangingsinvesteringen zijn middelen beschikbaar in de exploitatie.

Investeringen *Bedragen x €1.000*

Programma / Omschrijving	Looptijd	B2023	B2024	B2025	B2026
Sociale leefomgeving					
Nieuw-/verbouw dependance Kandinskycollege *)	40			4.000	
Fysieke leefomgeving					
Openbare verlichting (masten en armaturen)	25/50	40			
Toerisme, natuur en duurzaamheid					
Investeringen grondstoffenplan	10/15	365			
Maasheggen (aanvullend krediet)	25	234			
Deelname energielandgoed Wells Meer	n.v.t.		3.000		
Overhead					
Vervanging vrachtauto buitendienst	8	240			
Nieuw-/verbouw gemeentehuis *)	40		2.000		
Totale investeringen		**839**	**5.000**	**4.000**	**0**

*) Enkele kredieten zijn in het verleden door de raad reeds vastgesteld, maar zijn doorgeschoven naar 2024 en 2025. Deze kredieten zijn volledigheidshalve wel vermeld in het investeringsoverzicht, omdat deze ook een rol speelt bij de liquiditeitenplanning. De kredieten voor 2023 worden overigens pas vastgesteld óf bij de Programmabegroting 2023 óf middels een afzonderlijk raadsvoorstel.

Van de totale investeringen zijn de afschrijvingskosten berekend op basis van de diverse looptijden van de investeringen. De boekwaarde van de investeringen (aanschafwaarde -/- afschrijvingen) wordt vermeld op de balans. De afschrijvingskosten komen als lasten tot uitdrukking in het exploitatiesaldo.
In onderstaande tabel zijn de kapitaallasten (afschrijving plus eventuele rente) vermeld van het investeringsplan. In de Programmabegroting 2023 is reeds rekening gehouden met deze kapitaallasten (in de meerjarenraming).

Kapitaallasten *Bedragen x €1.000*

Programma / Omschrijving	Looptijd	B2023	B2024	B2025	B2026
Sociale leefomgeving					
Nieuw-/verbouw dependance Kandinskycollege *)	40				100
Fysieke leefomgeving					
Openbare verlichting (masten en armaturen)	25/50		1	1	1
Toerisme, natuur en duurzaamheid					
Investeringen grondstoffenplan	10/15		25	25	25
Maasheggen (aanvullend krediet)	25		9	9	9
Deelname energielandgoed Wells Meer	n.v.t.				
Overhead					
Vervanging vrachtauto buitendienst	8		30	30	30
Nieuw-/verbouw gemeentehuis *)	40			50	50
Totale kapitaallasten		**0**	**65**	**115**	**215**

*) De afschrijvingskosten van de bestaande (reeds besloten) kredieten (al dan niet uitgevoerd) zijn reeds opgenomen in de Programmabegroting 2023 en in de meerjarenraming.

Op de deelneming in Wells Meer wordt niet afgeschreven.

2.12. Financiering

De gemeente Mook en Middelaar heeft één langlopende opgenomen geldlening van de BNG. Het saldo van deze lening bedraagt (inclusief de kortlopende aflossingsverplichting) per 1 januari 2023 € 545k en loopt t/m 2025. De lening is vastrentend tegen 5,58% en is niet vervroegd aflosbaar. Jaarlijks wordt € 181,5k afgelost.

Het verloop van de lening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Langlopende leningen o/g	2023
Stand per 1 januari	545
Bij: Aangetrokken geldleningen	0
Af: Aflossingen boekjaar	-182
Stand per 31 december	**363**

Meerjarig ziet het beeld er als volgt uit (exclusief eventueel nieuwe leningen):

Bedragen x € 1.000

Jaar	Stand per 1 januari	Bij	Aflossing	Stand per 31 december	Rentelasten
2022	726	0	182	545	32
2023	545	0	182	363	22
2024	363	3.000	182	3.182	12
2025	3.182	4.000	248	6.933	42
2026	6.933	0	200	6.733	48

Voor de investeringen in Wells Meer en Kandinsky (kredieten) worden naar verwachting leningen afgesloten.

2.13. Stand en verloop reserves

Hieronder treft u het overzicht aan met betrekking tot de stand en het verloop van alle reserves. Uitgangspunt is de vastgestelde jaarrekening over 2021. Door deze te muteren met de geraamde mutaties over 2022 ontstaat de beginstand per 1 januari 2023. In dit overzicht is ervan uitgegaan dat de begrotingsresultaten volledig verrekend worden met de VBR (steeds in het daaropvolgende jaar middels besluitvorming van de diverse jaarstukken).

Bedragen x € 1.000

Reserve	2023				2024			2025			2026		
	Saldo 1 jan.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.
Algemene reserves													
Algemene reserve	2.000			2.000			2.000			2.000			2.000
Vrij Besteedbare Reserve	2.206	0	20	2.186	0	0	2.186	0	0	2.186	0	0	2.186
Subtotaal Algemene reserves	*4.206*	*0*	*20*	*4.186*	*0*	*0*	*4.186*	*0*	*0*	*4.186*	*0*	*0*	*4.186*
Bestemmingsreserve													
Kapitaallasten nieuwbouw brandweer/werkplaats *)	479		34	445		34	411		34	377		34	343
Verkoop aandelen Attero	95		5	90		5	85		5	80		5	75
Vluchtelingen en statushouders	0			0			0			0			0
Wijkontwikkeling	46			46			46			46			46
Stimulering woningbouw	53			53			53			53			53
Afschrijvingen investeringsplan 2013-2016 *)	1.376		57	1.319		57	1.262		57	1.205		57	1.148
Subtotaal bestemmingsreserves	*2.049*	*0*	*96*	*1.953*	*0*	*96*	*1.857*	*0*	*96*	*1.761*	*0*	*96*	*1.665*
Totaal reserves	**6.255**	**0**	**116**	**6.139**	**0**	**96**	**6.043**	**0**	**96**	**5.947**	**0**	**96**	**5.851**

*) Betreft verminderingen in verband met afschrijvingen op activa waarvoor een specifieke bestemmingsreserve is gevormd. In de loop van 2022 wordt bekeken in hoeverre deze onttrekkingen afgebouwd kunnen worden.

2.14. Stand en verloop voorzieningen

Hieronder treft u het overzicht aan met betrekking tot de stand en het verloop van alle voorzieningen. Uitgangspunt is de vastgestelde jaarrekening over 2021. Door deze te muteren met de geraamde mutaties over 2022 ontstaat de beginstand per 1 januari 2023.

Bedragen x € 1.000

Voorziening	2023				2024			2025			2026		
	Saldo 1 jan.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's													
Pensioenen (gewezen) wethouders	1.089	30	33	1.086	30	33	1.083	30	33	1.080	30	33	1.077
Subtotaal	*1.089*	*30*	*33*	*1.086*	*30*	*33*	*1.083*	*30*	*33*	*1.080*	*30*	*33*	*1.077*
Voorziening ter egalisering van kosten													
Onderhoud gebouwenbeheer	1.041	75	40	1.076	75	441	710	75	68	717	75	175	618
Rationeel wegbeheer	407	155	107	455	155	133	476	155	133	498	155	133	519
Groot onderhoud bruggen	45	23	0	69	23	0	92	23	10	105	23	0	128
Subtotaal	*1.493*	*254*	*148*	*1.599*	*254*	*575*	*1.278*	*254*	*211*	*1.320*	*254*	*308*	*1.265*
Voorzieningen voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven													
Egalisatie afvalstoffen	13	0	0	13	0	0	13	0	0	13	0	0	13
Rioolbeheer	4.305	0	0	4.305	0	0	4.305	0	0	4.305	0	0	4.305
Subtotaal	*4.318*	*0*	*0*	*4.318*	*0*	*0*	*4.318*	*0*	*0*	*4.318*	*0*	*0*	*4.318*
Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is													
Herontwikkeling De Bisselt	57	0	0	57	0	0	57	0	0	57	0	0	57
Financiële compensatie bomenplan	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1
Subtotaal	*58*	*0*	*0*	*58*	*0*	*0*	*58*	*0*	*0*	*58*	*0*	*0*	*58*
Totaal voorzieningen	**6.959**	**284**	**181**	**7.061**	**284**	**608**	**6.737**	**284**	**244**	**6.776**	**284**	**341**	**6.719**

2.15. Uitgangspunten en analyse financiële positie

De 'toelichting op de uiteenzetting van de financiële positie' bevat ten minste de gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd en de motivering daarvan en een toelichting op belangrijke ontwikkelingen ten opzichte van de uiteenzetting van de financiële positie van het vorig begrotingsjaar.

Gronden ramingen
De ramingen zijn gebaseerd op de uitgangspunten zoals deze zijn beschreven in de Kaderbrief 2023 en in onderdeel 2.5 'Uitgangspunten en analyse ramingen'.

Aanvullend hierop vermelden wij dat het uitgangspunt van de ramingen 2023-2026 de meerjarenbegroting van het vorige begrotingsjaar 2022 is, omdat het overgrote deel van de budgetten structurele budgetten betreft. De eerste meerjarenplanning (MJP) van begrotingsjaar 2022 is de startbegroting van begrotingsjaar 2023.

Bij de Zomerrapportage 2022 is bekeken in hoeverre de budgetten gemuteerd moeten worden als gevolg van wettelijke ontwikkelingen dan wel intensivering of verlaging van de activiteiten en budgetten. Na het vaststellen van de Zomerrapportage 2022 zijn er nog ontwikkelingen geweest die om een bijstelling van de budgetten vragen. Deze mutaties zijn vermeld in onderdeel 2.7 'Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid'. Daarnaast worden salarislasten die functioneel toegewezen kunnen worden aan taakvelden, ook op die taakvelden begroot. De resterende salarislasten blijven staan onder taakveld ‘Overhead’. Voor 2023 is zo’n € 2,8 miljoen aan salarislasten geraamd op de diverse functionele posten.

Ten behoeve van de balans worden de activaposten gewaardeerd op historische verkrijgingsprijs minus afschrijvingen. De overige posten worden tegen nominale waarde gewaardeerd.
Naast de hierboven aangeven wijzigingen zijn er verder geen nadere ontwikkelingen in de uiteenzetting van de financiële positie tussen 2023 en het vorige begrotingsjaar 2022.

Meerjarenraming
Meerjarig kan uitgegaan worden van dezelfde uitgangspunten en gronden als in begrotingsjaar 2023.
De budgetten worden meerjarig geraamd op basis van de werkelijk te verwachten kosten. Er vindt dus geen algehele indexatie plaats.
Belastingopbrengsten worden voor het lopende begrotingsjaar gecorrigeerd met een inflatie van 3,08% op basis van de loon- en prijsstijgingen zoals vermeld in de mei-circulaire 2022. Voor de meerjarenraming wordt echter de 0-lijn gehanteerd en worden dus dezelfde baten geraamd als in 2023. Uitzondering betreft de baatbelasting. Deze loopt t/m 2023.
De meerjarenraming wordt voor kennisgeving aangenomen. De eerste meerjarenschijf (2024) geldt volgend jaar als uitgangspunt (behoudens mutaties) voor de dan op te stellen Programmabegroting 2024. Eventuele verschillen met het dan voorgaande jaar 2023 worden in de nieuwe programmabegroting toegelicht.

Overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld

2.16. Overzicht van baten en lasten per taakveld

Voor het college van burgemeester en wethouders zijn taakvelden verplicht gesteld. In onderstaande tabel treft u een verdeling van de programma's in taakvelden aan. Opgemerkt wordt hierbij dat bepaalde (onderdelen van) taakvelden voor IV3 (Informatie voor derden) onder programma Bestuur en organisatie vallen, maar op grond van het BBV voor de begroting onder de algemene dekkingsmiddelen, overhead, vpb of onvoorzien vallen, zoals de ozb en de algemene uitkering. Ook de mutaties van reserves en voorzieningen vallen bij IV3 onder één taakveld, terwijl deze voor de begroting op grond van het BBV per programma (kunnen) zijn vermeld.

TV	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.	**Bestuur en ondersteuning**			
0.1	Bestuur	1.010	0	1.010
0.2	Burgerzaken	364	102	262
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	79	0	79
0.4	Overhead	5.067	0	5.067
0.5	Treasury	18	385	-367
0.61	OZB woningen	1	1.738	-1.737
0.62	OZB niet-woningen	1	461	-460
0.63	Parkeerbelasting	0	0	0
0.64	Belastingen overig	161	110	51
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	2	12.800	-12.798
0.8	Overige baten en lasten	231	0	231
0.9	Vennootschapsbelasting (Vpb)	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	0	116	-116
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	37	0	37
Totaal Bestuur en ondersteuning		**6.970**	**15.712**	**-8.742**
1.	**Veiligheid**			
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	585	77	508
1.2	Openbare orde en veiligheid	276	6	270
Totaal Veiligheid		**860**	**83**	**777**
2.	**Verkeer, vervoer en waterstaat**			
2.1	Verkeer en vervoer	790	23	768
2.2	Parkeren	3	0	3
2.3	Recreatieve havens	0	1	-1
2.4	Economische havens en waterwegen	4	0	4
2.5	Openbaar vervoer	7	0	7
Totaal Verkeer, vervoer en waterstaat		**804**	**24**	**780**
3.	**Economie**			

3.1	Economische ontwikkeling	21	5	16
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	38	58	-20
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	6	8	-2
3.4	Economische promotie	106	101	5
Totaal Economie		**171**	**172**	**-1**
4.	**Onderwijs**			
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	157	0	157
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	227	3	224
Totaal Onderwijs		**384**	**3**	**381**
5.	**Sport, cultuur en recreatie**			
5.1	Sportbeleid en activering	20	0	20
5.2	Sportaccommodaties	128	14	114
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	144	0	144
5.4	Musea	1	0	1
5.5	Cultureel erfgoed	30	0	30
5.6	Media	28	0	28
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	537	2	535
Totaal Sport, cultuur en recreatie		**888**	**16**	**871**
6.	**Sociaal domein *)**			
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	561	100	461
6.2	Wijkteams	103	0	103
6.3	Inkomensregelingen	2.089	1.576	513
6.4	Begeleide participatie	651	0	651
6.5	Arbeidsparticipatie	170	0	170
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	308	1	307
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	1.426	52	1.374
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	1.429	0	1.429
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	120	0	120
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	229	0	229
Totaal Sociaal domein		**7.087**	**1.728**	**5.358**
7.	**Volksgezondheid en milieu**			
7.1	Volksgezondheid	269	0	269
7.2	Riolering	413	548	-135
7.3	Afval	807	1.091	-283
7.4	Milieubeheer	185	0	185
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	11	0	11

Totaal Volksgezondheid en milieu		**1.685**	**1.639**	**47**
8.	**Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing**			
8.1	Ruimtelijke ordening	312	13	299
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	331	101	230
Totaal Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		**643**	**114**	**529**
	Totaal-generaal	**19.492**	**19.492**	**0**

*) Vanaf 2023 vindt er een wijziging plaats in de wettelijke taakvelden binnen het onderdeel Sociaal Domein. De nieuwe wettelijke indeling ziet er als volgt uit:

6.1	Samenkracht en burgerparticipatie
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen
6.3	Inkomensregelingen
6.4	WSW en beschut werk
6.5	Arbeidsparticipatie
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+
6.71a	Huishoudelijke hulp (Wmo)
6.71b	Begeleiding (Wmo)
6.71c	Dagbesteding (Wmo)
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-
6.72a	Jeugdhulp begeleiding
6.72b	Jeugdhulp behandeling
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig
6.73a	Pleegzorg
6.73b	Gezinsgericht
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf
6.74c	Gesloten plaatsing
6.81	Geëscaleerde zorg 18+
6.81a	Beschermd wonen (Wmo)
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)
6.82	Geëscaleerde zorg 18-
6.82a	Jeugdbescherming
6.82b	Jeugdreclassering

Het ombouwen van de oude structuur naar de nieuwe structuur vindt nog plaats in 2022. De aanlevering van IV3 (vóór 15 november 2022) geschiedt op basis van de nieuwe wettelijke indeling.

Relatie taakvelden met programma's

Hieronder vindt u de relatie tussen de diverse programma's en wettelijke taakvelden.

Programma Sociale leefomgeving

0.2 Burgerzaken;
1.1 Crisisbeheersing en brandweer;
1.2 Openbare orde en veiligheid;
4.1 Openbaar basisonderwijs (n.v.t.);
4.2 Onderwijshuisvesting;
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken;
5.1 Sportbeleid en activering;
5.6 Media;
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie; en
7.1 Volksgezondheid.

Programma Sociaal domein

6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen *(voorheen Wijkteams)*;
6.3 Inkomensregelingen;
6.4 WSW en beschut werk *(voorheen Begeleide participatie)*;
6.5 Arbeidsparticipatie;
6.6 Maatwerkvoorzieningen (Wmo);
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+;
6.71a Huishoudelijke hulp (Wmo) *(nieuw)*;
6.71b Begeleiding (Wmo) *(nieuw)*;
6.71c Dagbesteding (Wmo) *(nieuw)*;
6.71d Overige maatwerkarrangementen (Wmo) *(nieuw)*;
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-;
6.72a Jeugdhulp begeleiding *(nieuw)*;
6.72b Jeugdhulp behandeling *(nieuw)*;
6.72c Jeugdhulp dagbesteding *(nieuw)*;
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig *(nieuw)*;
6.73a Pleegzorg *(nieuw)*;
6.73b Gezinsgericht *(nieuw)*;
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig *(nieuw)*;
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf *(nieuw)*;
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf *(nieuw)*;
6.74c Gesloten plaatsing *(nieuw)*;
6.81 Geëscaleerde zorg 18+;
6.81a Beschermd wonen (Wmo) *(nieuw)*;
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo) *(nieuw)*;
6.82 Geëscaleerde zorg 18-;
6.82a Jeugdbescherming *(nieuw)*; en
6.82b Jeugdreclassering *(nieuw)*.

Programma Fysiek leefomgeving

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden;
0.63 Parkeerbelasting *(n.v.t.)*;
2.1 Verkeer en vervoer;
2.2 Parkeren;
2.4 Economische havens en waterwegen;
2.5 Openbaar vervoer;
3.1 Economische ontwikkeling;

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur;
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen;
5.2 Sportaccommodaties;
7.2 Riolering;
7.5 Begraafplaatsen en crematoria;
8.1 Ruimtelijke ordening;
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen) *(n.v.t.)*; en
8.3 Wonen en bouwen.

Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid
2.3 Recreatieve havens;
3.4 Economische promotie;
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie;
5.4 Musea;
5.5 Cultureel erfgoed;
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie;
7.3 Afval; en
7.4 Milieubeheer.

Programma Bestuur en organisatie
0.1 Bestuur; en
0.8 Overige baten en lasten *(excl. deel onvoorzien)*.

Algemene dekkingsmiddelen
0.5 Treasury;
0.61 Ozb woningen;
0.62 Ozb niet-woningen;
0.64 Belastingen overig; en
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds.

Overhead
0.4 Overhead.

Vennootschapsbelasting
0.9 Vennootschapsbelasting.

Onvoorzien
0.8 Overige baten en lasten *(alleen deel onvoorzien)*.

Mutaties reserves alle programma's
0.10 Mutaties reserves

VASTSTELLINGSBESLUIT

Vaststellingsbesluit

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Mook en Middelaar in zijn openbare raadsvergadering van 10 november 2022.

De raad voornoemd,

De griffier

mr. M.A.M. van Arensbergen

De voorzitter

mr. drs. W. Gradisen

BIJLAGEN

Bijlage 1 Beleidsindicatoren

Onderstaande wettelijk verplichte beleidsindicatoren zijn vermeld op grond van de 'Regeling beleidsindicatoren gemeenten'. De waarden zijn vermeld zoals aangegeven door de wettelijke bronhouders

Programma Sociale leefomgeving

---

1 Misdrijven - Winkeldiefstallen

CBS Diefstallen
2012-2021

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

(waarden 0)

Meeste recente waarde (2021): 0,0

---

2 Misdrijven - Geweldsmisdrijven

CBS Criminaliteit
2012-2021

Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

Meest recente waarde (2021): 2,5

---

3 Misdrijven - Diefstallen uit woning.

CBS Diefstallen
2010-2021

Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.

Meest recente waarde (2021): 1,3

---

4 Functiemenging

CBS BAG/LISA
2010-2021

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Meest recente waarde (2021): 36,8

5 Absoluut verzuim

DUO / Ingrado
2013-2017,2019, 2021

Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.

Meest recente waarde (2021): 6,3

6 Relatief verzuim

DUO / Ingrado
2014-2021

Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend.

Meest recente waarde (2021): 11

7 Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie:

% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs

DUO / Ingrado
2010-2021

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. De cijfers van DUO hebben betrekking op schooljaren.

Meest recente waarde (2021): 1,3

8 Niet-sporters

Gezondheidsmonitor GGD/ CBS/ RIVM
2012, 2016, 2020

Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Meest recente waarde (2020) 45

Programma Sociaal Domein

1 Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar feit plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Meest recente waarde

Stichting Halt
2013-2021

4

2 Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.

Meest recente waarde (2021):

CBS Bevolkingsstatistiek / LISA
2010-2021

441,8

3 Jongeren met een delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS. (voor Mook en Middelaar te lage populatie, dus n.v.t.)

Meest recente waarde (2015):

CBS Jeugd
2010-2015

1%

4 Kinderen in uitkeringsgezin

CBS Jeugd
2010-2020

Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Meest recente waarde (2020): 3%

5 Netto arbeidsparticipatie

CBS
2010-2021

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking.

Meest recente waarde (2021): 70,0%

6 Werkloze jongeren

CBS Jeugd
2010-2015, 2018-2020

Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Meest recente waarde (2020): 2%

7 Personen met een bijstandsuitkering

CBS
2015-2021

Het aantal personen, per 10.000 inwoners, met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Meest recente waarde (2021): 203,4

8 Lopende re-integratievoorzieningen

CBS
2015-2020

Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

Meest recente waarde (2020): 21,1

9 Jongeren met jeugdhulp

CBS
2015-2021

Het percentage jongeren van 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Meest recente waarde (2021) 11,0%

10 Jongeren met jeugdbescherming

CBS
2016-2017, 2019-2021

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen.
Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.
In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Meest recente waarde (2021): 1,2%

11 Jongeren met jeugdreclassering

	CBS 2015-2019
Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.	Geen gegevens beschikbaar
Meest recente waarde:	Geen gegevens beschikbaar

12 Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo

	CBS 2017-2021
Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende Gemeenten.	
Meest recente waarde (2021):	510

Programma Fysieke leefomgeving

1 Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen

CBS Criminaliteit
2012-2021

Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners.

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder de dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

Meeste recente waarde: 3,2

2 Vestigingen (van bedrijven)

LISA
2010-2021

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Meest recente waarde 186,3

3 Gemiddelde WOZ-waarde

CBS
2011-2021

De gemiddelde WOZ waarde van woningen x € 1.000

Meest recente waarde: 325

4 Nieuw gebouwde woningen

BAG
2012-2021

Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties, per 1.000 woningen

Meest recente waarde: 4,4

5 Demografische druk

CBS Bevolkingsstatistiek
2011-2022

Het aantal personen van 0 tot 20 jaar én 65 jaar en ouder per honderd personen van 20 tot 65 jaar.

Meest recente waarde: 84,6

Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid

1 Omvang huishoudelijk restafval

CBS
2010-2020

Niet-gescheiden ingezameld huishoudelijk afval in kilogrammen per inwoner

Meeste recente waarde (2020): 105 kg / inwoner

2 Hernieuwbare elektriciteit

RWS (berekening)
2013-2020

Percentage berekende hernieuwbare elektriciteit

Meest recente waarde: 14,7%

Programma Bestuur en Organisatie

1 Formatie

Jaarstukken
2017-2021

Fte per 1.000 inwoners

Meest recente waarde (2021) 9,17

2 Bezetting

Fte per 1.000 inwoners

Jaarstukken
2017-2021

Meest recente waarde (2021): 8,52

3 Apparaatskosten

Kosten x € 1.000 per inwoner

Begroting
2018-2023

Meest recente waarde (2023): 0,97

4 Externe inhuur (percentage)

Kosten als percentage van de totale loonsom

Begroting
2019-2023

Meest recente waarde (2023): 2,4%

5 Externe inhuur (bedrag)

Totale kosten externe inhuur (x € 1.000)

Begroting
2018-2023

Meest recente waarde (2023): 150

6 Overhead

Percentage van de totale lasten

Begroting
2019-2023

Meest recente waarde (2023): 26%

7 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

COELO
2014-2022

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Meest recente waarde (2022): 904

8 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

COELO
2014-2022

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Meest recente waarde (2022): 959